

Skýrsla fjármálaráðherra

um endurreisn viðskiptabankanna

(Lögð fyrir Alþingi á 139. löggjafarþingi 2010–2011.)

Mars 2011

EFNISYFIRLIT

1. INNGANGUR	4
1.1. FORMÁLI	4
1.2. SAMANTEKT	5
2. BJÖRGUN OG ENDURREISN ÍSLENSKRAR BANKASTARFSEMI	8
2.1. VALKOSTIR	9
2.1.1. Ríkisábyrgð á öllum innstæðum	9
2.1.2. Yfirtaka nýrra banka á innstæðum í erlendum útibúum	9
2.1.3. Yfirtaka á innstæðum með hámarki á hvern aðila	10
2.1.4. Skipting í góðan banka og lélegan	11
2.1.5. Niðurstaða	11
2.2. NEYÐARLÖGIN	12
2.3. AÐGERÐIR FJÁRMÁLAÆFTIRLITSINS	13
2.3.1. Yfirtaka bankanna	13
2.3.2. Skipting bankanna	13
2.3.3. Óháð mat á yfirfærðum eignasöfnum	17
2.3.3.1. Ráðgjafar	18
2.3.3.2. Mat á forsendum og aðferðafræði	19
2.3.3.3. Mat á eignum	20
2.3.4. Eftirfylgni FME	22
2.4. AÐGERÐIR FJÁRMÁLARÁÐUNEYTISINS	22
2.4.1. Stofnun nýrra hlutafélaga og eiginfjárförf þeirra	22
2.4.2. Breytt endurreisnaráætlun	22
2.4.3. Mat á stöðu nýju bankanna	23
2.4.4. Misvægi í gjaldeyrisjöfnuði	25
2.4.4.1. Nefnd á vegum forsætisráðherra	25
2.4.4.2. Útfærsla á gjaldeyrisjöfnuði bankanna	26
2.4.5. Umgjörð samningaviðræðna	27
2.4.6. Helstu álitæfni	29
2.4.6.1. Nettóverðmæti yfirfærðra eigna	29
2.4.6.2. Lögætti gengistryggðra lána	30
2.4.6.3. Verðmæti greiðslu	31
2.4.6.4. Stofnfjármögnun Glitnis og Kaupþings	32
2.4.7. Fjármögnun ríkisins	34
2.4.8. Stofnanaumgjörð og eigandastefna	34
2.4.9. Álitæfni varðandi ríkisaðstoð – Ákvarðanir ESA	36
3. NIÐURSTÖÐUR SAMNINGA	38
3.1. GLITNIR BANKI HF. / ÍSLANDBANKI HF	38
3.1.1. Sameiginleg stofnfjármögnun	38
3.1.1.1. Samningur um sameiginlega stofnfjármögnun	38
3.1.1.2. Vikjandi lán	39
3.1.1.3. Hluthafasamningur	40
3.1.2. Stofnfjármögnun ríkisins	40
3.1.2.1. Skuldabréf A	41
3.1.2.2. Skuldabréf B og C	43
3.1.2.3. Samningur um útgáfu skuldabréfa	45
3.1.2.4. Veðsamningur	45

3.1.2.5. Hlutfjárvalréttur.....	47
3.1.3. Nettunarsamningur.....	48
3.1.4. Flutningur á innstæðum Straums til Íslandsbanka.....	48
3.1.5. Samningur um lausafjárþyrirgreiðslu.....	49
3.1.6. Samkomulag Íslandsbanka og Seðlabankans um húsnæðislán.....	49
3.2. KAUPÞING BANKI HF. / ARION BANKI HF.	50
3.2.1. Sameiginleg stofnfjármögnun.....	50
3.2.1.1. Samningur um sameiginlega stofnfjármögnun.....	50
3.2.1.2. Vikjandi lán.....	51
3.2.1.3. Hluthafasamkomulag.....	52
3.2.2. Stofnfjármögnun ríkisins.....	53
3.2.2.1. Samningur um vörslu og skilyrtan virðisrétt.....	53
3.2.2.2. Hlutfjárvalréttur.....	55
3.2.3. Nettunarsamningur.....	56
3.2.4. Flutningur á innstæðum SPRON til Arion.....	57
3.2.5. Samkomulag um lausafjárþyrirgreiðslu.....	57
3.2.6. Samkomulag Kaupþings og Seðlabankans um húsnæðislán.....	58
3.3. LANDSBANKI ÍSLANDS HF. / LANDSBANKINN (NBI HF.).....	58
3.3.1. Samningur um stofnfjármögnun.....	59
3.3.2. Rammasamningur og samningur um útgáfu skuldabréfa.....	59
3.3.3. Upphafleg skuldabréf.....	60
3.3.4. Skilyrt skuldabréf.....	64
3.3.5. Tryggingar.....	66
3.3.6. Samningur um meðferð krafna um skuldajöfnun.....	66
3.3.7. Hluthafasamningur.....	67
4. REKSTRARHÆFI NÝRRA BANKA OG HÆFI NÝRRA EIGENDA.....	69
4.1. VERKASKIPTING FJÁRMÁLARÁÐUNEYTISINS OG FME.....	69
4.2. ÚTTEKTARVERKEFNI FME.....	69
4.2.1. Fjárhagslegur styrkur.....	70
4.2.2. Lausafjárstyrkur.....	70
4.2.3. Önnur skilyrði.....	71
4.2.3.1. Endurskipulagning útlána.....	71
4.2.3.2. Áhættustýring og stjórnarhættir.....	71
4.2.3.3. Stjórnun og eignarhald.....	71
4.3. EIGNARHALD GÖMLU BANKANNA Á ÞEIM NÝJU.....	72
4.4. EFTIRFYLGNI ÚTTEKTARSKILYRÐANNA.....	73
5. SLITAMÉÐFERÐ GÖMLU BANKANNA.....	75
5.1. LÖG NR. 129/2008.....	75
5.2. LÖG NR. 44/2009.....	75
5.2.1. Almennar reglur.....	76
5.2.2. Reglur um þau fjármálafyrirtæki sem FME hafði tekið yfir við gildistöku laganna.....	76
5.2.3. Verkaskipting milli skilanefnda og slitastjórna.....	77
5.3 LÖG NR. 132/2010.....	78
5.4. NÚVERANDI STADA GÖMLU BANKANNA.....	78
5.5. KRÖFULÝSINGAR Í BÚ GÖMLU BANKANNA.....	79
6. LOKAORÐ.....	80

1. Inngangur

1.1. Formáli

Skýrsla þessi er unnin í fjármálaráðuneytinu og er tilgangur hennar að skjalfesta og gera grein fyrir aðgerðum íslenskra stjórnvalda vegna viðskiptabankanna þriggja á grundvelli hinna svokölluðu neyðarlaga sem tóku gildi 7. október 2008¹. Skýrslan tekur ekki til atburða sem urðu fyrir setningu nefndra laga, en um þau efni er vísað til skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis². Þá tekur skýrslan ekki til aðgerða stjórnvalda vegna annarra fjármálafyrirtækja, nema að svo miklu leyti sem þær snerta bankana þrjá, en fjármálaráðherra hefur í hyggju að skila annarri skýrslu um aðgerðir vegna þeirra þegar endurreisn sparisjóðanna er lokið, en eðli málsins samkvæmt mun sú skýrsla aðallega fjalla um málefni sparisjóðanna.

Með neyðarlögunum voru bæði Fjármálaeftirlitinu (FME) og fjármálaráðherra veittar víðtækar heimildir til aðgerða á fjármálamarkaði vegna yfirvofandi hættu, eins og nánar verður gerð grein fyrir hér á eftir. Til þess að geta í þessari skýrslu sett fram heildstæða lýsingu á atburðum hefur fjármálaráðuneytið leitað til FME eftir því sem þörf hefur verið á og notið aðstoðar eftirlitsins og ráðgjafa þess við skýrslugerðina. Hér má sérstaklega nefna undirkafla 2.3. og 4. kafla. Efnahags- og viðskiptaráðuneytið fer með málefni fjármálamarkaða og hefur fjármálaráðuneytið fengið upplýsingar frá því um málefni sem hafa verið á borðum þess, svo sem breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki. Þetta á aðallega við um 5. kafla þessarar skýrslu. Þá skipaði forsætisráðherra nefnd til að fjalla um misvægi í gjaldeyrisjöfnuði bankanna og er vitnað í niðurstöður nefndarinnar í undirkafla 2.4.4.1. í skýrslunni.

Þegar rætt er um *gömlu bankana* í þessari skýrslu, þ.e. hina föllnu banka sem nú eru í slitameðferð að greiðslustöðvun lokinni, er átt við Glitni banka hf. (eða Glitni), Kaupþing banka hf. (eða Kaupþing) og Landsbanka Íslands hf. (eða LBI). Þau hlutafélög sem stofnuð voru af fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisins í október 2008 til að taka við innlendri starfsemi þeirra, *nýju bankarnir*, fengu upprunalega nöfnin Nýi Glitnir banki hf., Nýi Kaupþing banki hf. og Nýi Landsbanki Íslands hf. Þeim nöfnum var síðan breytt og í þessari skýrslu eru núverandi nöfn þeirra notuð, þ.e. Íslandsbanki, Arion banki (eða Arion) og Landsbankinn (eða NBI hf. eða NBI).

Þeir aðilar sem að málinu koma hafa fengið tækifæri til að fara yfir þá efnisþætti í skýrslunni sem þá varða og koma með athugasemdir. Tillit hefur verið tekið til þeirra athugasemda. Hér er um að ræða FME, Seðlabanka Íslands, Deloitte, Oliver Wyman, Arion banka, Íslandsbanka, Landsbankann, Glitni banka, Kaupþing banka og Landsbanka Íslands.

¹ Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl.

² Aðdragandi og orsakir falls íslensku bankanna 2008 og tengdir atburðir, Rannsóknarnefnd Alþingis, apríl 2010.

1.2. Samantekt

1. Íslensk stjórnvöld stóðu í október 2008 frammi fyrir fordæmalausri áskorun sem var að viðhalda bankastarfsemi í landinu eftir fall viðskiptabankanna. Sú leið sem stjórnvöld ákváðu að fara kemur fram í neyðarlögunum, sem tóku gildi 7. október 2008. Með lögunum voru FME veittar áður óþekktar heimildir til að yfirtaka fjármálafyrirtæki og ráðstafa eignum þeirra og skuldum eftir því sem nauðsyn krafði. Innstæður fengu forgangsrétt við slitameðferð fjármálafyrirtækja en jafnframt lýstu stjórnvöld yfir ábyrgð á innstæðum. Þá fékk fjármálaráðherra heimildir meðal annars til að stofna ný fjármálafyrirtæki.

2. Vegna hinna sérstöku aðstæðna, sem tengdust umfangi bankakerfisins í samanburði við fjárhagslega burði ríkissjóðs, voru valkostir íslenskra stjórnvalda takmarkaðir og lausnirnar því að mörgu leyti frábrugðnar þeim aðgerðum sem gripið hefur verið til í öðrum löndum við erfiðleika í fjármálakerfum. Þótt ekki hefði verið um að ræða fulla tryggingu á öllum kröfum hefðu slíkar aðgerðir meðal annars getað haft í för með sér að veita ríkisábyrgð á öllum innlánnum bankanna, láta nýju bankana yfirtaka innstæður í erlendum útibúum þeirra, yfirtaka innstæður með hámarki á hvern aðila eða að skipta bönkunum upp í góða banka og lélega. Niðurstaðan var að aðrar leiðir en þær sem valdar voru með neyðarlögunum hefðu ekki náð þeim markmiðum sem sett voru.

3. Fjármálaráðherra stofnaði þrjú hlutafélög um innlenda starfsemi gömlu bankanna og skipaði þeim stjórnir og FME ráðstafaði síðan innlendum innstæðum og innlendum eignum gömlu bankanna til hinna nýju banka. Í bráðabirgðastofnefnahagsreikningum bankanna sem gerðir voru 14. nóvember 2008 var gert ráð fyrir að heildarefnahagur nýju bankanna yrði 2.886 ma.kr. með 385 ma.kr. eiginfjárframlagi ríkisins og að útgefin skuldabréf til gömlu bankanna sem greiðsla fyrir mismun eigna og skulda yrði samtals 1.153 ma.kr. Eins og gert var ráð fyrir í hinni upphaflegu endurreisnaráætlun lét FME síðan óháðan aðila, Deloitte LLP, leggja mat á yfirfærðar eignir og skuldir. Mati Deloitte var skilað 22. apríl 2009. Matið gaf til kynna að endurheimtur lána gætu í heildina verið á bilinu 47-55% og útgefin skuldabréf til gömlu bankanna yrðu þá samtals 442-766 ma.kr.

4. Í samningagerð FME um framkvæmd matsins varð ljóst að matsmaðurinn myndi ekki skila einni tölu sem mati heldur ákveðnu verðbili. Þá var einnig orðið ljóst að kröfuhafar bankanna voru ósáttir við fyrirbyggjandi áætlun, töldu hana einhliða og að þeir hefðu ekki möguleika á að gæta hagsmuna sinna. Þetta varð til þess að endurreisnaráætluninni var breytt þannig að reynt yrði með samningum að ná niðurstöðu um verðmat frekar en með einhliða ákvörðun. Fyrir hönd nýju bankanna leiddi fjármálaráðuneytið viðræðurnar en fjármálaráðherra fór með eignarhald ríkisins í nýju bönkunum. Hinum megin borðsins voru skilaneindir gömlu bankanna studdar af fulltrúum kröfuhafa.

5. Áður en samningaviðræður hófust lét fjármálaráðherra ráðgjafa sína meta stöðu bankanna. Eitt helsta vandamál nýju bankanna var misvægi í gjaldeyrisjöfnuði þeirra en yfirtekin útlán voru að mestu í erlendum myntum eða gengistryggð en innlánin að mestu í krónum. Nauðsynlegt var að finna lausn á þessu vandamáli áður en bankarnir gætu lagt fram viðskiptaáætlanir sínar og viðræður hafist. Meginlausnin var talin felast í skuldbreytingu gengistryggðra lána til aðila sem ekki höfðu tekjur í erlendum myntum í krónulán og einnig með því að uppgjör við gömlu bankanna gæti verið í erlendri mynt til mótvægis við útlán í erlendum myntum til aðila með gjaldeyristekjur.

6. Ljóst var að mjög erfitt myndi reynast að ná samkomulagi um ákveðið verðmat enda var matið háð mörgum mismunandi forsendum sem samningsaðilarnir höfðu

mismunandi skoðanir á. Markmið ríkisins var því að reyna að semja um ákveðið grunnmat sem stofnfjármögnun bankanna gæti tryggilega grundvallast á. Hækkanir umfram grunnmatið gætu þá runnið til kröfuhafa í formi verðmætaaukningar hlutabréfa eða skilyrtra skuldabréfa, en komið hafði í ljós að skilaneindir og meirihluti kröfuhafa í Glitni og Kaupþingi gætu haft áhuga á að eignast hluti í hinum nýju bönkum og njóta þannig hugsanlegrar verðmætaaukningar á yfirfærðum eignum.

7. Niðurstaða stofnefnahagsreikninga bankanna að samningum loknum varð 2.088 ma.kr. og sýndu þeir grunnmat á yfirfærðum eignum samtals að fjárhæð 1.765 ma.kr. Á þeim grunni yrðu greiðslur til gömlu bankanna samtals 289 ma.kr. en umsamdar skilyrtar viðbótargreiðslur voru 215 ma.kr. Við yfirtöku gömlu bankanna á eignarhaldi í nýju bönkunum lækkaði hámark skilyrtra greiðslna í 135 ma.kr.

8. Niðurstaða samninga varðandi Landsbankann varð að eignir næmu 275 ma.kr. umfram skuldir. Þar af yrðu 28 ma.kr. greiddir með hlutafé en það sem eftir stæði með skuldabréfi til 10 ára. Var skuldabréfið í erlendum myntum til að mynda mótvægi við útlán bankans í erlendum myntum. Auk þess skyldi gefið út skilyrt skuldabréf að fjárhæð allt að 92 ma.kr. í árslok 2012 ef ákveðnar eignir reyndust verðmætari en samið var um í upphafi. Samhliða tilurð hins skilyrta skuldabréfs myndi hlutabréfaeign gamla bankans renna til ríkisins án endurgjalds. Hlutfjárframlag ríkisins var 122 ma. kr. eða um 81% af heildarhlutafé.

9. Niðurstaða samninga varðandi Íslandsbanka varð að eignir umfram skuldir væru 52 ma.kr. og skilyrt skuldabréf gæti orðið allt að 80 ma.kr. Hlutfé var ákveðið 65 ma.kr. Glitnir valdi síðan þann kost að nýta skuldabréfið til að kaupa 95% af eignarhlut ríkisins í Íslandsbanka og féll skilyrta skuldabréfið þar með niður. Samhliða veitti ríkið bankanum víkjandi lán í EUR að jafnvirði 25 ma.kr. og lausafjárstuðning.

10. Niðurstaða samninga varðandi Arion banka varð að skuldir umfram eignir væru 38 ma.kr. og að skilyrt viðbótargreiðsla gæti numið allt að 43 ma.kr. Hlutfé var ákveðið 72 ma.kr. Kaupþing valdi síðan að leggja fram eignir til að yfirtaka 87% af hlut ríkisins í Arion banka, en skilyrta greiðslan féll þó ekki niður. Samhliða veitti ríkið bankanum víkjandi lán í EUR að jafnvirði um 30 ma.kr. og lausafjárstuðning.

11. Þegar upp var staðið reyndist fjárfesting ríkissjóðs vegna endurreisnar bankanna þriggja um 135 ma.kr. vegna hlutfjárframlaga og 55 ma.kr. vegna víkjandi lána eða samtals um 190 ma.kr. Auk þess var tveimur af bönkunum veittur lausafjárstuðningur. Hlutfjárframlög gömlu bankanna til nýju bankanna voru samtals um 156 ma.kr. Samtals var því varið um 346 ma.kr. til stofnfjármögnunar bankanna eða einungis um 40 ma.kr. minna en ráðgert var í upphaflegri áætlun. Fjárframlag ríkisins var fjármagnað með útgáfu skuldabréfa með breytilegum vöxtum sem nú eru 3,25% árlega.

12. FME setti fram skilyrði sín gagnvart bönkunum í svokölluðu úttektaerkefni. Helstu skilyrði voru um fjárhagslegan styrk þannig að eigið fé banka væri að lágmarki 16% af áhættugrunni og þar af að lágmarki 12% samkvæmt eiginfjárbætti A. Þá voru einnig sett skilyrði um lausafjárstyrk sem gerði ráð fyrir að aðgangur að lausu fé skyldi nema að lágmarki 20% af innstæðum. Einnig voru settar kröfur um önnur atriði eins og endurskipulagningu útlána, áhættustýringu, stjórnarhætti og eignarhald.

13. Eignir gömlu bankanna fengu vernd gegn skuldheimtumönnum og sett voru í lög ákvæði til að tryggja skipulega slitameðferð þeirra. Skilaneindir og kröfuhafar hafa

þannig ráðrúm til að losa um eignir þrotabúanna á skipulegan hátt yfir lengri tíma og hámarka þannig verðmæti þeirra.

14. Meðal verkefna framundan er að móta stefnu um meðferð eignarhluta ríkisins í fjármálafyrirtækjum sem komið hafa til í kjölfar fjármálahrunsins er hér varð. Þar þarf að kom fram með hvað hætti verður losað um eignarhluti í þeim tilvikum sem það verður gert og í hvaða tilvikum og í hve ríkum mæli ríkið hyggst eiga til eitthvað lengri framtíðar ákveðna kjölfestueignarhluti. Má í þessu samhengi hugsa sér að líta til fordæma frá Noregi þar sem mörkuð var stefna um eignarhald ríkisins á bönkum og stórfyrirtækjum.

2. Björgun og endurreisn íslenskrar bankastarfsemi

Fáa óraði fyrir því hversu hratt íslenska bankakerfið hrundi í byrjun október 2008, né að hrunið yrði svo yfirgripsmikið. Segja má að stjórnvöld hafi staðið frammi fyrir fordæmalausri áskorun þar sem meginverkefnið var í raun að varðveita lágmarksbankastarfsemi á Íslandi og tryggja greiðslumiðlun innanlands og utan. Þær aðstæður sem sköpuðust takmörkuðu mjög svigrúm til athafna, en rétt er í upphafi að rifja upp nokkur aðalatriði sem mótuðu aðgerðir íslenskra stjórnvalda:

Án róttækra aðgerða myndi skapast vantraust á bönkunum og hætta á áhlaupi á þá. Erfitt var talið eða útilokað að endurreisa bankastarfsemina ef hið yfirvofandi bankahrún hefði náð fram að ganga.

Skortur var á gjaldeyri í landinu til að mæta erlendum skuldbindingum.

Gömlu bankana skorti laust fé til að standa við skuldbindingar sínar.

Stórfelld eignarýrning í kjölfar hruns á hlutabréfamarkaði var staðreynd.

Fyrirsjáanleg var umtalsverð skerðing líf skjara almennings m.a. vegna hruns krónunnar.

Bankakerfið var orðið svo stórt í hlutfalli við þjóðhagsstærðir og þar af leiðandi fjárhagsgetu ríkissjóðs að engin fordæmi voru til um slíkt.

Ríkjandi var algjört vantraust annarra ríkja og erlendra viðskiptamanna íslenskra aðila á Íslandi á getu bankanna til að standa við skuldbindingar sínar.

Engir starfandi bankar voru fyrir hendi til að taka við þeirri starfsemi sem þeir gömlu höfðu haft með höndum.

Almenningur þurfti að geta leitað til starfandi banka með skuldamál sín.

Umtalsverðar líkur voru orðnar á gjaldþroti gömlu bankanna og skiptameðferð þeirra.

Viðhalda þurfti sem kostur er verðgildi þeirra eigna sem bankarnir áttu.

Við þessar aðstæður varð fljótlega ljóst að skilja þurfti á milli innlendrar og erlendar starfsemi bankanna. Þá varð að leggja áherslu á að viðhalda greiðslumiðlunarhlutverki þeirra en þar gegna innstæður á veltu- og sparireikningum lykilhlutverki. Í grunninn má segja aðgerðirnar sem gripið var til hafi falist í:

FME voru veittar áður óþekktar heimildir til að taka völdin í þeim bönkum sem voru að falli komnir og ráðstafa eignum þeirra og skuldbindingum eftir því sem nauðsyn krafði.

Innstæður fengu forgangsrétt við slitameðferð fjármálafyrirtækja og stjórnvöld lýstu yfir ábyrgð á innstæðum.

FME beitti heimildum sínum með því að ráðstafa innlendum eignum bankanna til nýju bankanna. Með því var tryggt að lágmarksbankastarfsemi gæti haldið áfram. Jafnframt voru innstæður í innlendum útibúum bankanna fluttar til hinna nýju banka. Ekki var hreyft við öðrum eignum eða skuldbindingum bankanna.

Eignir gömlu bankanna fengu vernd gegn skuldheimtumönnum og sett voru ákvæði í lög til að tryggja skipulega slitameðferð.

Með þessum samhæfðu aðgerðum tókst að koma í veg fyrir áhlaup á gömlu og nýju bankana og grundvöllur var lagður að endurreisn bankastarfsemi á Íslandi úr rústum þeirrar gömlu. Nánar er vikið að hverju atriði fyrir sig í köflunum hér á eftir.

2.1. Valkostir

Íslensk stjórnvöld hafa haldið því fram frá falli bankanna að þau hefðu ekki átt annarra raunhæfra kosta völu en að leggja út í aðgerðirnar í október 2008 eins og gert var. Vissulega eru aðrir kostir þekktir við fall banka eða aðra erfiðleika í fjármálakerfum. Gagnrýnisráðir hafa bent á að frekar hefði átt (i) að gefa út heildartryggingu á allar innstæður, (ii) að færa allar erlendar innstæður yfir í nýju bankana, (iii) að færa aðeins innstæður upp að ákveðinni fjárhæð eða að ákveðnu hlutfalli af innstæðum yfir í nýju bankana eða (iv) að skipta bönkunum í góða banka og lélega. Hér á eftir er farið yfir hvern þessara valkosta fyrir sig og sýnt fram á hvers vegna aðrar leiðir en sú leið sem var farin voru ekki færar.

2.1.1. Ríkisábyrgð á öllum innstæðum

Einn valkosturinn í stöðunni sem íslensk stjórnvöld stóðu frammi fyrir var að ríkið gæfi út ábyrgðaryfirlýsingu gagnvart öllum innstæðum, bæði innlendum og erlendum, til þess eftir atvikum að viðhalda eða endurvekja traust á bankakerfinu. Hér er traust lykilhugtakið og því gefur auga leið að slík heildartrygging á innstæðum getur aðeins gengið upp ef hún er trúverðug. Ótrúverðug yfirlýsing nær ekki þeim tilgangi að endurvinnna traust og aðgerðin í heild getur ekki heppnast án trausts sökum þess að bankar eiga aldrei laust fé til að mæta öllum sínum skuldbindingum.

Þegar viðskiptabankarnir þrír féllu námu innstæður í þeim um 2.770 ma.kr. Þar af voru um 1.230 ma.kr. í erlendum myntum í erlendum útibúum bankanna og um 103 ma.kr. í erlendum dótturbönkum þeirra. Innstæður almennra viðskiptamanna innanlands voru um 1.170 ma.kr. og innlán Seðlabankans og fjármálafyrirtækja 269 ma.kr. eða samtals 1.438 ma.kr. í innlendum útibúum bankanna. Á þessum tíma námu árlegar heildartekjur ríkisins á fjárlögum um 460 ma.kr. og gjaldeyrisforði Seðlabanka Íslands nam um 410 ma.kr. um þetta leyti, sem samsvarar um þriðjungum af innstæðum í erlendum útibúum íslensku bankanna.

Þegar litið er á þessar tölur er það augljóst að heildartrygging íslenska ríkisins á öllum innstæðum í íslenskum bönkum var ekki trúverðug þar sem íslensk stjórnvöld höfðu enga fjárhagslega burði til að standa við slíka yfirlýsingu. Úttektir innstæðueigenda hefðu samstundis skapað óleysanleg vandamál.

Slík heildartrygging af hálfu ríkisins hefði því ekki leyst vanda bankanna og íslenska hagkerfisins.

2.1.2. Yfirtaka nýrra banka á innstæðum í erlendum útibúum

Annar möguleiki fyrir ríkið var að færa ekki aðeins innlendar innstæður til nýju bankanna heldur einnig innstæður í erlendum útibúum.

Sú leið var ófær með öllu. Ekki var til erlendum gjaldeyris til að mæta þeim gríðarlegu innstæðuskuldbindingum sem Kaupþing og Landsbankinn höfðu stofnað til erlendis. Áhlaup var þá þegar hafið á erlendu útibúin. Við það bættist að í vikunni 6.-10. október 2008 voru eignir hinna erlendu útibúa ýmist teknar í vörslu skiptaráðenda, fjármálaeftirlita eða kyrrsett. Þá var greiðslumiðlun við útlönd mjög höktandi þessa daga og því vandséð hvernig hefði átt að miðla greiðslum til og frá landinu til fjarstaddir innstæðueigenda.

Megintilgangur íhlutunar íslenskra stjórnvalda haustið 2008 var að halda íslenska hagkerfinu gangandi og koma í veg fyrir algjört hrun þess með ófyrirsjáanlegum neikvæðum afleiðingum ef ekkert yrði að gert. Tilgangur aðgerðanna var einnig sá að viðhalda skilvirku flæði fjármagns til og frá landinu, að endurvekja traust á bankageiranum og fjármálakerfinu í heild og tryggja að greiðsluferfi innanlands héldu áfram að virka, svo og að koma í veg fyrir að hrun bankanna leiddi til allsherjarhruns íslenska hagkerfisins. Því var það afar mikilvægt til að aðgerðirnar heppnuðust að innlendar innstæður væru færðar yfir í nýju bankana, því það var eina leiðin til að endurvekja traust almennings á kerfinu.

Hafa verður í huga að fjárhæðir á innlendum reikningum sem fluttir voru yfir í nýju bankana voru nálægt vergri landsframleiðslu að stærð. Þá er það einnig staðreynd að innstæðueigendur á Íslandi stóðu frammi fyrir hruni á 80% af bankakerfinu ef ekkert yrði að gert, en það hefði mjög líklega haft áhrif í hinum hlutum fjármálakerfisins. Því var fyrirsjáanlegt að landið hefði staðið frammi fyrir óvirku bankakerfi og enginn staður hefði verið fyrir hendi fyrir almenning og fyrirtæki til að geyma fjármuni sína á öruggan hátt. Einnig verður að hafa í huga að innstæður eru ekki aðeins sparnaður einstaklinga heldur einnig bankareikningar fyrirtækja sem nauðsynlegir eru fyrir rekstur íslenskra fyrirtækja frá degi til dags.

Á þessum grundvelli var það mat íslenskra stjórnvalda að millifærsla innlendra innstæðna til nýju bankanna myndi endurvekja traust og koma í veg fyrir stórar úttektir innlendra innstæðueigenda. Þetta hefur gengið eftir. Hið sama hefði hins vegar ekki átt við innstæðueigendur erlendis. Í vikunni fyrir hrun íslensku bankanna höfðu Landsbanki Íslands og Kaupþing banki orðið fyrir fordæmalausum úttektum af innstæðureikningum þeirra. Það er mjög ólíklegt að þessi fjárflótti hefði hætt þó innstæður utan lands hefðu verið færðar í nýju bankana. Þetta er byggt á þeirri staðreynd að innstæðueigendur í Evrópulöndum utan Íslands áttu marga valkosti við að geyma fjármuni sína. Þetta er einnig byggt á þeirri staðreynd að traustið á íslensku bönkunum fór hratt minnkandi í Evrópu snemma í október 2008. Því er það mjög líklegt að innstæðueigendur utan lands hefðu haldið áfram að taka út innstæður sínar úr íslensku bönkunum jafnvel þótt innstæður þeirra hefðu verið fluttar yfir í nýju bankana, en það hefði leitt til þess að björgunaraðgerðirnar hefðu misheppnast. Þá er það og staðreynd að allir innstæðueigendur utan lands voru með reikninga sína í erlendum gjaldeyri. Ef innstæður af þessari stærðargráðu hefðu verið færðar yfir í nýju bankana hefði mikil hætta orðið á því að endurskipulagning þeirra hefði misheppnast þar sem þeir höfðu ekki aðgang að gjaldeyri til að greiða út innstæðurnar og hefðu strax lent í greiðsluþroti.

Millifærsla allar innstæðna utan lands frá yfir í nýju bankana var því ekki raunhæfur valkostur fyrir íslensk stjórnvöld.

2.1.3. Yfirtaka á innstæðum með hámarki á hvern aðila

Ekki var heldur fýsilegt að millifæra allar innstæður, innlendar sem erlendar, upp að vissri fjárhæð eða prósentu yfir í nýju bankana, en það hefði líklega getað leitt til þess að endurskipulagningin hefði misheppnast. Hafa verður í huga að innstæður á bankareikningum eru ekki einungis sparifé einstaklinga. Fjölmörg fyrirtæki og stofnanir geyma laust fé á innstæðureikningum og ef yfirfærslan hefði takmarkast við lágur fjárhæðir hefði ekki verið unnt að greiða laun eða framkvæma hefðbundna greiðslumiðlun í samfélaginu. Það hefði leitt til keðjuverkandi vandræða sem ekki hefði

verið unnt að bregðast við. Með því móti hefði tjónið orðið mun meira en það þó varð vegna bankahrunsins.

Millifærsla á aðeins hluta af innlendum innstæðum hefði ekki nægt til að endurvekja traust á íslensku bönkunum. Ef þetta hefði verið gert er líklegt að innlendir innstæðueigendur hefðu tekið út innstæður sínar og því hefði endurreisn bankakerfisins ekki tekist. Ennfremur var ljóst að mörg fyrirtæki og stofnanir sem áttu innstæður í bönkunum og hefðu misst aðgang sinn að þeim hefðu orðið greiðsluþrota.

Millifærsla á ákveðinni prósentu af innstæðum utan lands yfir í nýju bankana var ekki líkleg til að breyta trausti innstæðueigenda utan lands á íslensku bönkunum. Það er því líklegt að þeir hefðu haldið áfram að taka út innstæður úr íslensku bönkunum.

Eftir skiptingu bankanna hefur sú skoðun skotið upp kollinum í opinberri umræðu að hagstætt hefði verið fyrir efnahagslífið og þá sérstaklega lántakendur að flytja aðeins hluta innlendra innstæðna til nýju bankanna. Hefur þetta verið sett fram þannig að við það hefðu bankarnir skapað sér meira svigrúm til niðurfærslu skulda. Þetta er röng röksemdafærsla. Ef bankarnir hefðu tekið minna yfir af innlendum innstæðum en þeir gerðu, hefðu þeir orðið að gefa út stærra skuldabréf til gömlu bankanna sem bætur fyrir yfirtekna eignir. Staða nýju bankanna hefði því að þessu leyti verið óbreytt, en tiltrú innlendra innstæðueigenda á fjármálakerfinu hefði beðið hnekki.

Því var það ekki fýsilegur kostur fyrir íslensk stjórnvöld að millifæra innstæður, innlendar og/eða utan lands upp að vissri fjárhæð eða prósentu yfir í nýju bankana.

2.1.4. Skipting í góðan banka og lélegan

Íslensk stjórnvöld íhuguðu þann kost sem oft er notaður við banka í erfiðleikum, þ.e. að skipta þeim upp í góðan hluta og lélegan með því að færa heilbrigðar eignir yfir í góða bankann, sem almennt ætti að geta fjármagnað sig á markaði, og skilja eignir sem eru minna virði eftir í lélega bankanum og fjármagna þær af ríkinu.

Þessi skipting í góðan og lélegan banka hefur oftast verið notuð erlendis þegar erfiðleikar hafa stafað frá eignahlið efnahagsreikningsins. Þetta átti ekki við um íslensku bankana, þar sem aðalvandamálið var að flótti var brostinn á fjármögnunarhlíðina vegna þess að lánalínum var lokað og úttektir af innstæðureikningum voru hafnar í stórum stíl. Vegna þessa var ólíklegt að góðu bankarnir hefðu getað aflað nægilegs fjármagns til að fjármagna rekstur sinn þrátt fyrir almennt góða eignastöðu.

Annað vandamál tengt skiptingunni í góðan banka og lélegan var að rekstur á lélegum banka útheimti meiriháttar eiginfjárframlag frá ríkinu. Þegar stjórnvöld stóðu frammi fyrir því að þrír stærstu bankar landsins þurftu á hjálp að halda og efnahagur þeirra var nær 12 sinnum stærri en verg landsframléiðsla var það álit stjórnvalda að slíkt mundi leiða til meiriháttar erfiðleika fyrir ríkið.

Sú lausn að skipta bönkunum í góða banka og lélega var ekki talin raunhæfur kostur af íslenskum stjórnvöldum í viðleitni þeirra við að koma í veg fyrir hrún innlends hluta bankakerfisins.

2.1.5. Niðurstaða

Eini raunhæfi kosturinn fyrir íslensk stjórnvöld var því að stofna nýja innlenda banka og færa innlendar innstæður og innlendar eignir til þeirra. Aðrar lausnir voru skoðaðar en taldar leiða til hruns á öllu efnahagskerfinu.

Að gera ekkert var heldur ekki talið ásætlanlegt, því það hefði mjög líklega leitt til hruns á öllu íslenska bankakerfinu sem aftur hefði leitt til meiriháttar neikvæðra og óbætlanlegra áhrifa á hagkerfið í heild. Því til viðbótar hefði hrun á bankakerfi heillar þjóðar getað haft alvarleg áhrif í öðrum löndum.

Því ákváðu stjórnvöld að velja eina raunhæfa kostinn í þessari þröngu stöðu, sem var að stofna nýja banka sem yfirtækju innlenda starfsemi gömlu bankanna. Á þessum grunni voru neyðarlögin sett.

2.2. Neyðarlögin

Þann 6. október 2008 samþykkti Alþingi lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl. (neyðarlögin).

Með lögnum var FME heimilað á grundvelli laganna að grípa inn í starfsemi fjármálafyrirtækja í því skyni að takmarka tjón eða hættu á tjóni á fjármálamarkaði vegna sérstakra aðstæðna. Á grundvelli 5. gr. neyðarlaganna, sem bætti 100. gr. a við lög um fjármálafyrirtæki, var FME m.a. veitt heimild til að taka yfir vald hluthafafundar eða fundar stofnfjáreigenda í því skyni að taka ákvarðanir um nauðsynlegar aðgerðir, m.a. víkja stjórn frá að hluta til eða í heild sinni, taka yfir eignir, réttindi og skyldur fjármálafyrirtækis í heild eða að hluta eða ráðstafa slíku fyrirtæki í heild eða að hluta m.a. með samruna þess við annað fyrirtæki.

FME voru veittar heimildir til að skipa viðkomandi fyrirtæki fimm manna skilanefnd í stað fráfarandi stjórnar. Skilanefndin fer með allar heimildir stjórnar samkvæmt ákvæðum hlutafélagalaga, þar á meðal hefur hún umsjón með allri meðferð eigna og annast annan rekstur. Skilanefnd skyldi einnig fara eftir og framkvæma þær ákvarðanir FME sem teknar voru á grundvelli neyðarlaganna.

Í neyðarlögnum var *fjármálaráðherra* fyrir hönd ríkissjóðs heimilt að reiða fram fjármagn til að stofna ný fjármálafyrirtæki eða yfirtaka fjármálafyrirtæki eða þrotabú þess í heild eða að hluta. Heimildinni má beita við sérstaka fjárhags- og/eða rekstrarerfiðleika hjá fjármálafyrirtæki, m.a. líkur á að það geti ekki staðið við skuldbindingar sínar gagnvart viðskiptavinum eða kröfuhöfum. Þá er með sérstökum aðstæðum í þessum skilningi m.a. átt við það, ef fjármálafyrirtæki hefur óskað eftir eða fengið heimild til greiðslustöðvunar eða nauðasamninga eða óskað eftir gjaldþrotaskiptum eða verið úrskurðað gjaldþrota.

Þá er kveðið á um það í lögnum að ýmsar takmarkanir og málsmeðferðarreglur laga gildi ekki um heimild ríkisins til að eignast virkan eignarhlut í fjármálafyrirtæki samkvæmt þessum lögum svo sem ákvæði laga um yfirtökuskyldu og lýsingar, ákvæði laga um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum, ákvæði hlutafélagalaga um lágmarksfjölda hluthafa svo og ákvæðum hlutafélagalaganna um sérfræðiskýrslu. Fyrirtæki sem stofnað er samkvæmt neyðarlögnum hefur starfsleyfi sem viðskiptabanki samkvæmt ákvæðum laga um fjármálafyrirtæki.

Auk framangreindra heimilda til FME og fjármálaráðherra eru ákvæði í neyðarlögnum um rétt hæð innstæðna, þ.e. að innstæður njóti forgangs við skipti á búi fjármálafyrirtækis. Þá er einnig að finna ákvæði í lögnum um heimild fjármálaráðherra til að leggja sparisjóðum til stofnfé, um heimild til Íbúðalánasjóðs til að yfirtaka húsnæðislán fjármálafyrirtækja með því að kaupa skuldabréf þeirra sem tryggð eru með veði í íbúðarhúsnæði og ennfremur nánari skilgreiningar og breytingar á skyldum og stöðu Tryggingasjóðs innstæðueigenda og fjárfesta (TIF) og rétt hæð krafna hans.

Við slitameðferð á fjármálafyrirtækjum eftir 7. október 2008 kom í ljós þörf á að breyta ákvæðum laga um fjármálafyrirtæki³ varðandi slitameðferð fjármálafyrirtækja. Helstu breytingarnar felast í tveimur frumvörpum sem lögð voru fyrir Alþingi og urðu bæði að lögum. Hér er um að ræða lög nr. 129/2008 frá 14. nóvember 2008 og lög nr. 44/2009 frá 20. apríl 2009. Þá var einnig gerð breyting með lögum nr. 132/2010. Gerð er grein fyrir þessum lagabreytingum í 5. kafla þessarar skýrslu, en með þeim breytingum var meðferð gömlu bankanna, bæði greiðslustöðvun og slitameðferð, sett í fastan farveg.

Með neyðarlögunum voru FME veittar afar víðtækar heimildir til að grípa inn í rekstur og valdakerfi fjármálafyrirtækjanna. Þess var skammt að bíða að nýta þurfti þær heimildir. Rétt er að geta þess að í vettvangsskýrslum Alþjóðagjaldeyrissjóðsins hafði verið bent á nauðsyn þess að kveða á um víðtækari úrræði eftirlitsaðila við neyðaraðstæður. Ítarlega er fjallað um undirbúning og aðdraganda endanlegrar gerðar neyðarlaganna í skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis og vísast til hennar um þau atriði.

2.3. Aðgerðir Fjármálaeftirlitsins

2.3.1. Yfirtaka bankanna

Strax eftir að neyðarlögin voru samþykkt töldu stjórnir bankanna þriggja að bankarnir gætu ekki haldið áfram rekstri sínum og báðu FME að grípa inn í hann á grundvelli heimilda í lögnum. Beiðnir bárust frá Landsbankanum og Glitni 7. október 2008 og frá Kaupþingi 9. október 2008. FME ákvað að verða við beiðnunum og yfirtók völd stjórnar og hluthafafunda í bönkunum þremur og setti stjórnir þeirra af. Ennfremur skipaði FME skilanefndir á grundvelli neyðarlaganna sem yfirtóku sem áður segir öll völd bankastjórna.

2.3.2. Skipting bankanna

Í kjölfar yfirtökunnar eða 9. október 2008 fyrir LBI, 14. október 2008 fyrir Glitni og 22. október 2008 fyrir Kaupþing tók FME síðan ákvarðanir um eignir og skuldir bankanna. Með þeim var ákveðið að skipta hverjum bankanna þriggja upp í það sem kallað var nýjan banka og gamlan banka. Nýju bankarnir yfirtóku innlendar eignir og innlendar innstæður gömlu bankanna til að tryggja áframhald almennrar bankastarfsemi og öryggi innstæðna á Íslandi. Eignirnar og innlánin voru þegar í stað afhent þremur nýjum hlutafélögum sem ríkissjóður hafði stofnað í þessu skyni og voru málefni gömlu bankanna er vörðuðu innlenda starfsemi að þessu leyti þar með færð úr höndum skilanefndanna og í hendur stjórna hinna nýju banka sem fjármálaráðherra hafði skipað.

Gömlu bankarnir sem heyrðu undir skilanefndirnar og FME sátu með það sem eftir var þegar nýju bankarnir höfðu verið stofnaðir, þ.e. rekstur og eignir í erlendum útibúum og dótturfélögum, sem aðallega höfðu verið fjármagnaðar með útgáfu skuldabréfa og með erlendum innstæðum, og það af innlendum eignum sem ekki var fært yfir í nýju banka á grundvelli ákvörðunar FME. Þá voru í gömlu bönkunum allar skuldir aðrar en innlendar innstæður og allir afleiðusamningar.

³ Lög nr. 161/202 um fjármálafyrirtæki með síðari breytingum.

Hér var um algerlega ótroðnar slóðir að fara fyrir FME þar sem svona aðgerð hafði aldrei farið fram áður, enda kom í ljós að breyta þurfti einstaka ákvörðunum sem reyndust erfiðar eða ómögulegar í framkvæmd. Þann 19. október 2008, eftir að ákvarðanir um skiptingu Landsbanka og Glitnis höfðu verið teknar en áður en ákvörðun um skiptingu Kaupþings var tekin, setti FME fram staðlaðar forsendur um skiptingu bankanna. Forsendurnar eru birtar hér á eftir. Þeim sem vilja kynna sér ákvarðanir um skiptingu eigna og skulda einstakra banka er bent á heimasíðu FME.⁴

Forsendur fyrir skiptingu efnahagsreiknings

Forsendur fyrir skiptingu efnahagsreiknings Landsbanka Íslands hf., Kaupþings hf. og Glitnis hf. í samræmi við lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl.

Með vísan í 100. gr. a í lögum nr. 161/2002 sbr. 5. gr. laga nr. 125/2008, hefur Fjármálaeftirlitið sett saman samræmt viðmið um framsetningu stofnefnahagsreiknings nýs banka. Markmiðið með þessu er að samræma vinnubrögð við yfirfærslu eigna og skulda í nýjan banka og koma með tillögu um áætlað mat en formlegt verðmat eigna og skulda fer fram síðar. Við yfirfærslu eigna er haft til hliðsjónar að flytja allar eignir sem tengjast innlendri starfsemi gamla bankans yfir í hinn nýja. Erlend dótturfélög og erlend útibú bankans verða því eftir í gamla bankanum nema í þeim tilfellum sem meginstarfsemi þeirra fer fram á Íslandi. Hér á eftir er gerð nánari grein fyrir yfirferð einstakra liða opnunrefnahagsreiknings.

Eignir

Sjóður og innstæður í Seðlabanka færast allar yfir í nýja bankann á bókfærðu verði.

Afleiðusamningar eru ekki færðir yfir í nýja bankann.

Markaðsskuldabréf og önnur verðbréf með föstum tekjum eru færð yfir í nýja bankann á áætluðu gangvirði nema þau verðbréf sem gefin eru út af fjármálafyrirtæki þar sem Fjármálaeftirlitið hefur gripið til aðgerða á grundvelli 5. gr. laga nr. 125/2008.

Hlutabréf og önnur verðbréf með breytilegum tekjum eru færð yfir í nýja bankann á áætluðu gangvirði.

Verðbréf vegna áhættuvarna eru færð yfir í nýja bankann á gangvirði.

Kröfur á lánastofnanir eru færðar yfir í nýja bankann á áætluðu gangvirði nema kröfur á fjármálafyrirtæki þar sem Fjármálaeftirlitið hefur gripið til aðgerða á grundvelli 5. gr. laga nr. 125/2008.

Útlán til viðskiptavina önnur en þau sem tilgreind eru hér á eftir eru færð yfir í nýja bankann á bókfærðu verði að teknu tilliti til áætlaðra afskrifta einstakra útlána. Við

⁴ <http://www.fme.is/?PageID=866>

yfirferð einstakra útlána skal miðað við að skoðuð séu stærstu útlán eða að lágmarki 40% af heildarútlánasafni gamla bankans.

Eftirfarandi útlán eru ekki færð yfir í nýja bankann:

- Veðsett útlán
- Rekstrareiningar um sérverkefni (SPV)
- Útlán sem eru hluti af „total return swap“
- Útlán sem heyra undir reglur um sértryggð skuldabréf
- Sérstaklega áhættusöm útlán, t.d. millilagslán (mezzanine) og útlán sem falið geta í sér framtíðarskuldbindingar (undrawn revolver)

Hlutir í hlutdeildarfélögum. Allir hlutir í innlendum hlutdeildarfélögum flytjast yfir í nýja bankann á áætluðu gangvirði.

Fjárfesting í dótturfélögum. Innlend og erlend dótturfélög sem tengjast innlendri starfsemi flytjast yfir í nýja bankann á bókfærðu verði, önnur ekki.

Rekstrarfjármunir fara allir yfir í nýja bankann á bókfærðu verði nema þeir tilheyri erlendum útibúum sem skilin eru eftir í gamla bankanum.

Óefnislegar eignir sem nýtast í rekstri nýja bankans flytjast yfir á matsvirði.

Fastafjármunir til sölu eru allir færðir yfir á bókfærðu verði að teknu tilliti til áætlaðrar niðurfærslu.

Skatteign er ekki færð yfir í nýja bankann.

Aðrar eignir. Eftirtaldar aðrar eignir eru færðar yfir í nýja bankann:

- Óuppgerð viðskipti á bókfærðu verði
- Viðskiptakröfur á bókfærðu verði að teknu tilliti til áætlaðrar niðurfærslu
- Listmunir á bókfærðu verði
- Aðrar eignir sem eiga við hverju sinni

Skuldir

Innlán, önnur en í erlendum útibúum gamla bankans, skal færa á bókfærðu verði.

Verðbréfaútgáfa og önnur lántaka er ekki færð yfir í nýja bankann.

Víkjandi lán eru ekki færð yfir í nýja bankann.

Skattskuldbindingar eru ekki færðar yfir í nýja bankann.

Aðrar skuldir. Óuppgerð viðskipti færast yfir í nýja bankann á bókfærðu verði, annað verður eftir í gamla bankanum, þar með talið skuldir tengdar afleiðusamningum.

Önnur atriði

Kröfur og skuldir við innlend greiðslukortafyrirtæki sem ekki hafa verið færð á efnahagsreikning gamla bankans þarf að færa sem útlán og skuld við fjármálafyrirtæki í opnunarefnahagsreikningi nýja bankans.

Rekstrarskuldir gamla bankans eru ekki færðar yfir í nýja bankann, sama hvaða nafni þær nefnast. Það er í höndum stjórnenda nýju bankanna hvers um sig að ganga frá málum við þá aðila sem þeir telja bankann þurfa að vera í áframhaldandi viðskiptum við.

Áætla þarf verðmæti óbókfærðra listmuna í eigu bankans og færa í opnunarefnahagsreikning.

Hafa skal í huga ákvarðanir sem fram koma í minnisblöðum um afleiðusamninga og endurhverf viðskipti.

Veita skal upplýsingar um eftirfarandi:

- Ónýttar yfirdráttarheimildir.
- Skuldbindingar vegna skuldbindandi lánalína (committed loan facilities) og
- Ábyrgðir vegna innlendrar starfsemi.

Miðað er við gengi gjaldmiðla 30. september 2008.

Fyrirvari er gerður um að forsendur þessar gætu breyst á meðan vinna við skiptingu efnahags bankanna þriggja stendur yfir.”

Þótt almenna reglan hafi verið að nýju bankarnir yfirtækju innlendar eignir bankanna voru ekki allar innlendar eignir færðar yfir til þeirra. Meðal annars voru sem meginregla (i) skuldir þeirra aðila sem áttu virkan eignarhlut í bönkunum, (ii) stórar áhættuskuldbindingar sem nýju bankarnir réðu ekki við, (iii) veðsettar eignir og (iv) mjög áhættusamar eignir ekki teknar yfir. Þetta varð til þess að endanleg uppskipting bankanna tók langan tíma og var í raun ekki komin í endanlegt horf fyrr en um sumarið 2009.

Afleiðusamningar voru einnig skildir eftir í gömlu bönkunum hvort sem mótaðilar þeirra voru innlendir eða erlendir. Upphafleg áætlun FME var að flytja réttindi og skyldur samkvæmt öllum afleiðusamningum til nýju bankanna eins og sést á fyrstu ákvörðun FME um flutning eigna og skulda til NBI dags. 9. október 2008. Strax kom í ljós að hinn nýi banki hafði enga möguleika á að standa við skuldbindingar samkvæmt afleiðusamningunum og tók FME því nýja ákvörðun varðandi þá 12. október 2008 og var hætt við að færa þá til NBI. Þetta varð síðan til þess að sami aðili gat átt kröfu á gamla bankann vegna afleiðusamnings en að nýi bankinn ætti samtímis kröfu á aðilann vegna útláns sem hafði hafnað hjá NBI. Aðallega vegna þessa staðfesti FME síðar heimild til handa slíkum aðilum til skuldajöfnunar sem varð til þess að gera varð sérstaka nettunarsamninga milli bankanna til að leysa þau vandamál sem þessu fylgdi.

Eftir skiptingu FME í nýjan og gamlan banka hafa nýju og gömlu bankarnir fært einhverjar eignir milli bankanna. Þær millifærslur hafa verið á viðskiptagrundvelli og án íhlutunar FME.

FME réð síðan endurskoðunarfyrtæki, Deloitte, KPMG og PriceWaterhouse-Coopers, eitt fyrir hvern bankanna, sem sömdu stofnefnahagsreikninga þeirra til bráðabirgða á stofndegi þeirra. Stofnefnahagsreikningurinn var gerður á grundvelli ákvarðana FME um yfirfærslu eigna og skulda til nýrra banka. Samhliða því fór fram bráðabirgðaverðmat endurskoðenda á yfirfærðum eignum og voru þær afskrifaðar til að færa virði þeirra sem næst markaðsvirði. Voru reikningarnir birtir á heimasíðu FME 14. nóvember 2008.

Rétt er að endurtaka að hér er um bráðabirgðatölur að ræða, sem áttu eftir að taka breytingum enda var yfirfærslu eigna, eignamati og stofnfjármögnun ekki lokið á þessum tíma. Samkvæmt þessum bráðabirgðatölum var talið að greiðslur vegna mismunar eigna og skulda nýju bankanna til þeirra gömlu fyrir yfirfærðar nettóeignir gætu numið 1.153 ma. kr., eins og fram kemur í töflu 1 hér á eftir. Greiðslurnar urðu að lokum töluvert lægri eins og fram kemur í töflu 4 síðar í skýrslunni.

Tafla 1:

Stofnefnahagsreikningar nýrra banka

Bráðabirgðatölur 14. nóvember 2008 í m.kr.	Arion	Íslands-	Lands-	Samtals
	banki	banki	bankinn	
	21.10.2008	15.10.2008	8.10.2008	
Sjóður og innstæður hjá seðlabönkum	77187	146.461	238.138	461.781
Kröfur á lánastofnanir	27144	18.998	87.574	133.716
Útdán til viðskiptavina	455532	631.369	739.405	1.826.306
Veltufjáreignir	16617	0	0	16.617
Fjáreignir á gangviriði	49637	51.692	151.997	253.326
Hlutir í dóttur- og hlutdeildarfélagum	15130	16.131	52.657	83.918
Óefnislegar eignir	5867	0	1.002	6.869
Rekstrarfjármunir	8792	1.446	8.185	18.423
Fjármunir til sölu eða í sölu eðferð	449	456	2.782	3.687
Aðrar eignir	43571	19.347	18.414	81.332
Eignir samtals	699.925	885.901	1.300.149	2.885.975
Innlán frá fjármálagjöf og seðlabönkum	78348	14.923	63.788	157.054
Innlán viðskiptamanna	339043	338.556	478.275	1.155.874
Skuldabréf útgefið til gamla banka	172337	422.423	558.091	1.152.851
Aðrar skuldir	35197	0	0	35.197
Skuldir samtals	624.925	775.901	1.100.149	2.500.975
Hlutfé	75000	110.000	200.000	385.000
Eigið fé samtals	75.000	110.000	200.000	385.000
Eigið fé og skuldir samtals	699.925	885.901	1.300.149	2.885.975

Ein af forsendum reikninganna var að hlutfé ríkisins í bönkunum yrði greitt með reiðufé og er sjóðstaða bankanna því mjög há samkvæmt þessum bráðabirgðatölum. Í reynd var hlutfjárframlagið greitt með skuldabréfum.

2.3.3. Óháð mat á yfirfærðum eignasöfnum

Ákvörðun FME um ráðstöfun eigna og skulda bankanna náði einnig til formlegs og óháðs mats á yfirfærðum eignum og greiðslu fyrir nettóyfirfærsluna. Í ákvörðuninni kom fram að FME myndi skipa óháðan matsaðila til að meta sannvirði eigna og skulda sem yfirfærðar voru til nýju bankanna samkvæmt ákvörðuninni. Eftir að það mat hafði farið fram skyldi fara fram uppgjör þar sem nýju bankarnir skyldu greiða gömlu bönkunum mismuninn milli virðis eigna og skulda miðað við þann tímapunkt sem millifærslan átti sér stað. Þó varð ljóst í árslok 2008 að hið óháða mat yrði ekki ein tala heldur verðbil.

Samkvæmt upprunalegum ákvörðunum FME um LBI og Glitni átti niðurstaða matsmanna að liggja fyrir innan 60 daga frá ákvörðunum um skiptingu. Með ákvörðunum FME frá 19. október 2008 var þessi frestur lengdur í 90 daga og í ákvörðuninni um ráðstöfun eigna og skulda Kaupþings var matstímabilið ákveðið 90 dagar.

Ennfremur var kveðið svo á að nýju bankarnir skyldu gefa út skuldabréf til gömlu bankanna til greiðslu endurgjaldsins og að skilmálar skuldabréfsins skyldu liggja fyrir innan 10 daga frá því að niðurstaða matsmannsins var tilkynnt. Fjárhæð skuldabréfsins skyldi staðfest af óháðu matsfyrirtæki sem skipað yrði af FME.

Síðar kom í ljós að tímaáætlanirnar byggðu á vanmati á því verkefni sem framundan var við matið og frágangi fjármálagerninga milli aðila. Í þessu sambandi benti matsmaðurinn á að skort hefði á gæði upplýsinga frá bönkunum og hvenær þeim var unnt að afhenda þær matsmanninum til úrvinnslu, en þessi atriði hefðu tafið vinnuna við matið. Var matinu sjálfu skilað 22. apríl 2009. Fyrir þann tíma var einnig búið að ákveða að breyta hinni upprunalegu endurreisnaráætlun þannig að í stað einhliða ákvörðunar um útgáfu skuldabréfs kæmu samningaviðræður um fjármálagerninga sem lengdi enn frekar tímamann frá því að matsniðurstöður lágu fyrir og þar til samkomulag náðist um bætur og um stofnfjármögnun.

2.3.3.1. Ráðgjafar

Að loknum undirbúningi og viðræðum réð FME þann 24. desember 2008 endurskoðunar- og ráðgjafarfyrirtækið Deloitte LLP frá London til að leggja mat á þær eignir sem færðar voru til nýju bankanna. Naut ráðgjafinn aðstoðar Deloitte á Íslandi. FME fól Deloitte að setja fram aðferðafræði fyrir matsútreikningana í samræmi við markmið íslenskra stjórnvalda um endurreisn en á sama tíma yrði gætt hagsmuna annarra aðila, svo sem kröfuhafa gömlu bankanna. Nánar tiltekið var Deloitte falið að setja fram virði eigna og skulda nýju bankanna byggt á þeirri meginforsendu að nýju bankarnir myndu halda áfram rekstri sem innlendir bankar sem væru að fullu fjármagnaðir og sem ekki yrðu knúnir til að losa eignir á skömmum tíma á neyðargrundvelli. Önnur meginforsenda var að matið skyldi, eftir því sem við væri komið, miðað við stöðu efnahagsmála eins og hún yrði líklega að meðaltali en ekki þær erfiðu aðstæður sem við var að glíma í augnablikinu.

Langveigamesti hluti þeirra eigna sem yfirfærðar voru til nýju bankanna voru útlán til innlendra viðskiptamanna. Þessum útlánum var í matinu skipt í þrjá meginflokka: (i) Lán til stórra fyrirtækja, en stór fyrirtæki voru skilgreind sem aðilar með 2,5 ma.kr. eða hærra heildarlántökur, (ii) lán til smárra og meðalstórra fyrirtækja (iii) lán til einstaklinga og (iv) aðrar eignir og skuldir. Stærri fyrirtæki voru metin hvert fyrir sig en minni fyrirtæki og einstaklingar mynduðu einsleita hópa þar sem matið byggðist á úrtaki og ákveðnum forsendum um lánaflökkana.

Meginaðferðin við matið er núvirðing á væntu framtíðargreiðsluflæði eignanna. Þessu fylgir að setja þarf fram forsendur um fjölmarga þætti varðandi hina ýmsu eignaflokka. Í tilfelli útlána þurfti að meta getu skuldarans til að greiða skuld sína og taka þá meðal annars tillit til líka á greiðslufalli og tapi við greiðslufall, vexti í mismunandi myntum og vaxtaálag bankans, EBITDA margfaldara, verðmæti veða svo sem fasteigna og fiskveiðikvóta svo eitthvað sé nefnt.

Mat Deloitte er að finna í þremur skýrslum, einni fyrir hvern hinna nýju banka. Deloitte-skýrslunum er hverri fyrir sig skipt í tvo meginhluta: Fyrri hlutinn gefur heildaryfirsýn yfir aðferðafræði og forsendur sem notaðar eru til að reikna út hreint eignavirði. Lýst er þeim sviðsmyndum sem notaðar eru við útreikningana, hversu viðkvæmur

útreikningurinn er, verðbilinu í niðurstöðu útreikningsins og athugasemdum sem fram komu um lykilkætti í matinu og um verðbilið. Í þessum hluta skýrslna Deloitte er einnig samantekt um heildareignasöfn bankanna. Seinni hlutinn felur í sér nákvæma greiningu stærri viðskiptavina og forsendur sem liggja að baki þeim útreikningum og inniheldur viðkvæmar trúnaðarupplýsingar um alla stærri viðskiptavini bankanna.

Deloitte lagði mikla áherslu á að aðgangur að matsskýrslunum væri bundinn trúnaði og fengist ekki nema undirritaðar væru sérstakar trúnaðar- og skaðleysisyfirlýsingar. Þá var það skilyrði Deloitte fyrir aðgangi að upplýsingum að þær yrðu aldrei birtar og aldrei notaðar sem grundvöllur málaferla gagnvart neinum, þ.m.t. íslenskum stjórnvöldum. Þetta atriði olli nokkrum vandræðum og töfum síðar í ferlinu varðandi aðgang kröfuhafa gömlu bankanna að upplýsingunum og þá helst kröfuhafa sem ekki vildu undirgangast þær takmarkanir á nýtingu upplýsinganna sem Deloitte krafðist.

Samhliða þessu réð FME alþjóðlega ráðgjafarfyrtækið Oliver Wyman (OW) til að ráðleggja sér um hversu viðeigandi þær aðferðir væru sem Deloitte legði til og meta hvort þeirri aðferðafræði væri beitt rétt og á samræmdan hátt. OW var einnig ráðgjafi FME um efni og leiðbeiningar sem láta þyrfti Deloitte í té.

Niðurstöður OW voru settar fram í þremur aðgreindum skýrslum, einni fyrir hvern hinna þriggja banka. Hver skýrsla er í tveimur hlutum. Fyrri hlutinn er mat á hvort aðferðafræði Deloitte var viðeigandi fyrir viðkomandi verkefni eins og það var skilgreint af FME, en síðari hlutinn mat á hvort aðferðafræðinni hefði verið beitt á samræmdan og viðeigandi hátt. Tekið skal fram að aðferðafræðin sem Deloitte beitti var lögð fram og samþykkt fyrirfram af FME.

2.3.3.2. Mat á forsendum og aðferðafræði

Í heild var það mat OW að aðferðafræði Deloitte væri viðeigandi fyrir það verkefni sem skilgreint var af FME og ennfremur að ekki væri ástæða til að ætla að aðferðum væri ekki beitt á samræmdan og viðeigandi hátt. OW benti þó á nokkur mikilvæg atriði í matinu sem vert væri að hafa í huga:

I. Þar sem ytri mörk matsniðurstaðna voru ekki tengd við ákveðnar þjóðhagslegar sviðsmyndir eða byggð á tilteknum líkindum veitti samanburður á viktörkum ekki innsýn í þá óvissu sem fælist í matinu.

II. Ytri mörk matsins voru fengin með því að leggja saman efri og neðri mörk mats á einstökum flokkum og einstökum fyrirtækjum. Þar eð mörkin voru ekki fengin með því að beita samræmdum sviðsmyndum, þ.e. sérstakar þjóðhagslegar sviðsmyndir voru ekki tengdar við neðri/efri mörk einstakra matsniðurstaðna, var erfitt að túlka niðurstöðurnar. Það leiðir af þessari samlagningaraðferð að viktörk matsupphæða þrengjast ekki hlutfallslega eftir því sem þær eru lagðar saman eins og vænta hefði mátt ef viktörkin hefðu verið tölfræðilega skilgreind.

III. Matsaðferðin gerir ráð fyrir að bankinn sé í fullum rekstri og með nægilegt eigið fé og að hann geti fjármagnað gjaldeyrisparfir sínar og/eða tryggt sig gegn misvægi í erlendum gjaldmiðlum. Ljóst er því að verðmæti eigna gæti verið frábrugðið því sem Deloitte telur vera ef breyta yrði lánum úr erlendum gjaldeyri í krónulán í náninni framtíð.

IV. Mat Deloitte fól í sér þá forsendu að fjárhagsleg endurskipulagning fyrirtækja og einstaklinga yrði í samræmi við bestu alþjóðlega viðurkenndar aðferðir. Ef bankarnir myndu ekki beita slíkum aðferðum í endurskipulagningunni gætu endurheimtur eigna orðið minni en ætla mætti á grundvelli Deloitte-skýrslunnar.

V. Matsaðferðir þær sem Deloitte notaði bæði fyrir mat á stórum fyrirtækjum og einsleitum hópum lítilla og meðalstórra fyrirtækja og einstaklinga eru ekki beinlínis tengdar heildstæðum þjóðhagslegum forsendum. Sérstaklega var tekið fram að:

a. Fyrir stærri fyrirtæki er ekki auðvelt að endurreikna matið út frá mismunandi efnahagsforsendum.

b. Tiltölulega auðvelt er að fá fram næmnigreiningu með tilliti til líkinda á greiðslufalli (e. Probability of Default - PD), tapi vegna greiðslufalls (e. Loss Given Default - LGD) vaxtaþróun, verðbólgu og kostnaði bankans við fjármögnun. Hins vegar er ekki auðvelt að meta eignirnar út frá mismunandi þjóðhagslegum forsendum svo sem landsframléiðslu, atvinnuleysi eða gengi gjaldmiðla.

VI. Fyrir bæði lítil og meðalstór fyrirtæki og einstaklinga yrði erfitt að rökstyðja forsendur um PD og LGD í ljósi þeirra efnahagsferfiðleika sem Ísland er að kljást við. Skoðun OW var að sögulegar tímaraðir um íslenskt efnahagslíf hafi takmarkað gildi við að framreikna PD og LGD vegna þessara efnahagsferfiðleika. Betra væri að nota sambærilegar grunnstærðir frá fyrri fjárhagsóförum á öðrum svæðum. Takmörk eru því á sambærileika þeirra viðmiðna sem notuð eru í Deloitte-skýrslunni:

a. PD-stuðullinn fyrir lítil og meðalstór fyrirtæki er grundvallaður á alþjóðlegri rannsókn Moody's á stórum fyrirtækjum sem gefin er lánshæfiseinkunn, en þau eru ekki fyllilega sambærileg við lítil og meðalstór fyrirtæki á Íslandi. Þau síðarnefndu eru almennt minni, án lánshæfiseinkunnar og í raun undir fjárfestingarhæfi.

b. PD-stuðullinn fyrir einstaklinga er grundvallaður á rannsókn sem gerð var af Federal Reserve Bank of Philadelphia. Greiðslufall fasteignaveðlána getur verið mismunandi milli Bandaríkjanna og Íslands.

c. LGD-viðmiðin fyrir lán til einstaklinga án fasteignalána og lítilla og meðalstórra fyrirtækja voru fengin með nálgun við leiðbeinandi vísa úr Basel II-reglunum, en þeir þurfa ekki að vera rétt viðmiðun fyrir íslenska banka.

Í þeim samningaviðræðum sem fylgdu í kjölfar matsins urðu mikil skoðanaskipti, meðal annars um forsendur um aðgang að fjármögnun í erlendum myntum og þann tíma sem fjárhagsleg endurskipulagning myndi taka, en nýju bankarnir töldu að fjárhagsleg endurskipulagning fyrirtækja myndi taka lengri tíma en Deloitte gerði ráð fyrir.

Deloitte hefur hins vegar bent á að við mat á virði lána til fyrirtækja hafi verið tekið tillit til áhrifa mismunandi gengis á undirliggjandi sjóðflæði lánsins og ennfremur að forsenda um tíma við endurskipulagningu lánasafna hafi verið eðlileg og í samræmi við alþjóðleg viðmið en ýmis atvik hafi orðið til þess að bankarnir uppfylltu ekki þessa forsendu.

2.3.3.3. Mat á eignum

Deloitte afhenti FME endanlegt mat sitt 22. apríl 2009. Vegna tafa sem höfðu orðið á endanlegum tilflutningi eigna, og þar með á frágangi endurskoðenda á stofnefnahagsreikningum nýju bankanna, endurspegluðu tölurnar ekki nákvæmlega efnahagsreikninga þeirra á þeim tíma. Sérstaklega átti þetta við um Kaupping.

Ennfremur höfðu nýju bankarnir gert sitt eigið mat sem hluta af áætlunum þeirra um enduruppbyggingu og sem innlegg í samningaviðræður. Endanlegt mat bankanna varð á endanum í neðra bili verðbils Deloitte, en mat kröfuhafa í efri mörkum. Mat hins óháða matsmanns var því í raun samþykkt af báðum samningsaðilum sem viðmið í þeim samningaviðræðum sem í hönd fóru.

Útkoman úr matinu er tekin saman í töflu 2 fyrir alla bankana þrjá í einu lagi. Hafa ber í huga að taflan endurspeglar túlkun FME á útkomu Deloitte og er ekki sú sama og niðurstaða Deloitte. Einnig ber að hafa í huga að sú skipting eigna sem Deloitte byggði mat sitt á var ekki endanlega skiptingin því að leiðréttingar fóru fram á skiptingunni eftir að gögn til handa Deloitte voru tekin út úr upplýsingakerfum bankanna. Hin endanlega skipting kemur ekki fram fyrr en með stofnefnahagsreikningum nýju bankanna.

Tafla 2: Óháð mat á eignum yfirfærðum til nýju bankanna

Ma.kr.	Efnahag sr.	Mat	Mat	Áætluð endurheimta	
	Nafn- verð	lægri mörk	hærri mörk	lægri mörk	hærri mörk
Heildareignir	4.000	1.880	2.204	47%	55%
Innlán*)	1.438	1.438	1.438		
Nettó eignir	2.562	442	766	17%	35%

*) Heildarinnlán skv. endanlegum stofnefnahagsreikningum.

Eins og fram kemur í töflunni kom eins og áður er nefnt ekki ein ákveðin tala út úr matinu fyrir hvern banka heldur ákveðið matsbil og var stærð bilsins í hverju tilfalli 95 til 131 ma.kr., mismunandi eftir bönkum. Að mati Deloitte er hér um eðlilegt verðbil að ræða miðað við heildarstærðir eignasafnanna.

Frá sjónarhóli nýju bankanna hafði þessi niðurstaða nokkrar afleiðingar í för með sér:

Telja yrði að virði millifærðra eigna væri mjög óvísst og erfitt að meta í ljósi eðlis eignanna og ríkjandi efnahagsástands.

Lágmarksendurheimtur voru taldar á bilinu 35-55% af nafnverði eftir bönkum. Nýju bankarnir stæðu því frammi fyrir verulegum áskorunum við fjárhagslega endurskipulagningu lánasafnanna og tilheyrandi rekstraróvissu í því sambandi.

Ef forsendan um sanngjarnt markaðsvirði eða svokallað “through the cycle view” sem FME ákvað að notuð yrði myndi bregðast, væri verulega kerfislæg hætta fólgin í lánasöfnunum. Sú nálgun við matið var þó talin eðlilegri en einhverskonar sjónarmið neyðarsölu (“fire sale”).

Í upphaflegu endurreisnaráætluninni frá október 2008 hafði verið gert ráð fyrir að hægt væri að taka einhliða ákvörðun um útgáfu skuldabréfs frá nýjum banka til hins gamla sem greiðslu fyrir yfirfærðar eignir.

Með viðræðum og samningum við Deloitte í lok desember varð hins vegar ljóst að útkoman úr hinu óháða mati yrði verðbil en ekki ein ákveðin tala, enda gekk Deloitte út frá að matið yrði grundvöllur viðræðna en ekki grundvöllur einhliða ákvörðunar. Því lá fyrir að setjast yrði að samningaborði til að ná samkomulagi um endurreisn bankanna.

2.3.4. Eftirfylgni FME

Breyting á endurreisnaráætluninni sem aðallega fólst í því að reyna að semja um uppgjör á eignum og skuldum í stað þess að ákveða uppgjör einhliða í formi skuldabréfs varð til þess þungi verkefnisins færðist frá FME til fjármálaráðuneytisins sem fór með eignarhald ríkisins í nýju bönkunum. Endanleg skipting bankanna var þó verkefni FME skv. neyðarlögunum og þurfti FME því að fylgjast náið með framgangi samningaviðræðna og meta á hverjum tíma hvort líklegt væri að sú leið leiddi til niðurstöðu eða hvort grípa yrði til annarra ráðstafana.

Segja má að athygli FME hafi í vaxandi mæli beinst að rekstrarförsendum nýju bankanna og hvaða skilyrði þyrfti að setja um eigið fé, laust fé og aðra þætti til að hægt væri að veita þeim starfsleyfi. Nánar er fjallað um þann þátt í 4. kafla þessarar skýrslu.

2.4. Aðgerðir fjármálaráðuneytisins

2.4.1. Stofnun nýrra hlutafélaga og eiginfjárbörf þeirra

Á grundvelli heimilda í neyðarlögunum setti fjármálaráðherra á stofn þrjú hlutafélög sem fengu í upphafi nöfnin Nýi Glitnir banki hf., Nýi Kaupbing banki hf. og Nýi Landsbanki Íslands hf. Voru félögin stofnuð með 775 m.kr. hlutafjárframlagi hvert, en það var lágmarks hlutafé í fjármálafyrirtæki samkvæmt lögum. Tóku félögin við innlendum rekstri bankanna eftir skiptingu FME á þeim sbr. kafla 2.3.

Fyrirætlunin var að auka síðan hlutafé þessara fyrirtækja þegar fyrir lægju endanlegt mat á yfirfærðum eignum og kröfur FME um lágmarks eigið fé fjármálafyrirtækja. Mjög lauslega var áætlað í október 2008 að yfirfærðar eignir gætu orðið 3.850 ma.kr. og var eiginfjárbörfin grófluga metin 10% af þeirri fjárhæð eða 385 ma.kr. Að samningum loknum voru yfirfærðar eignir til nýju bankanna þriggja hins vegar metnar á um 1.765 ma.kr. en krafan um eigið fé varð í heild 16% af áhættugrunni. Stærð efnahagsreikningsins segir þó ekki alla söguna í því efni þar sem markaðsáhætta bankanna er hluti af áhættugrunninum og hluti af henni var áhætta vegna misvægis í gjaldeyrisjöfnuði bankanna sem var verulegt í upphafi.

Þegar upp var staðið reyndist nauðsynleg fjárfesting ríkissjóðs vegna endurreisnar bankanna þriggja um 190 ma.kr. og þar af 55 ma.kr. vegna víkjandi lána. Hlutafjárframlög gömlu bankanna til nýju bankanna voru samtals um 156 ma.kr. Samtals var því varið um 346 ma.kr. til stofnfjármögnunar bankanna eða einungis um 40 ma.kr. minna en ráðgert var í upphaflegri áætlun.

2.4.2. Breytt endurreisnaráætlun

Í upprunalegum áætlunum um endurreisn bankanna var gert ráð fyrir að meginverkefni fjármálaráðuneytisins yrði að leggja nýju bönkunum til eigið fé að loknu uppgjöri milli nýrra og gamalla banka. Eftir því sem tíminn leið frá falli bankanna fór óánægja kröfuhafa gömlu bankanna, ekki síst þeirra erlendu, vaxandi. Sjónarmið þeirra var að lagt væri upp með áætlun sem væri einhliða, ekki væri gætt sjónarmiða þeirra og því yrðu þeir óhjákvæmilega að leita réttar síns hjá þar til bærum yfirvöldum. Þrátt fyrir að þetta sjónarmið væri ekki réttmætt var orðið ljóst í ársbyrjun 2009 að gera yrði breytingar á upprunalegum áætlunum um endurreisn bankanna. Með þetta í huga ákvað ríkisstjórnin í febrúar 2009 að koma á formlegum samningaviðræðum milli nýju bankanna og ríkisins sem eiganda annars vegar og skilaneftnda og kröfuhafa gömlu bankanna hins vegar.

Fyrir hönd ríkisins fékk fjármálaráðuneytið það verkefni að leiða og samræma þessar viðræður, en það ráðuneyti fer með eignarhald ríkisins í nýju bönkunum. Sett var á laggirnar sérstök þriggja manna stýrinfnd með fulltrúum frá fjármála-, forsætis- og viðskiptaráðuneyti undir forsæti þess fyrstnefnda, sem hafa skyldi yfirumsjón með verkefninu. Þá réð fjármálaráðuneytið til verksins fjármála- og lögfræðilega ráðgjafa, bæði innlenda og erlenda. Í upphafi setti ríkisstjórnin fram meginmarkmið sín í þessum samningaviðræðum en þau voru:

Að tryggja jafna og réttláta meðferð kröfuhafa í öllum þremur gömlu bönkunum.

Að beitt yrði alþjóðlega viðurkenndum aðferðum við samningaviðræðurnar og uppgjörið.

Að tryggja rekstrargrundvöll bankanna þannig að þeir tækju ekki á sig meiri skuldbindingar en þeir réðu við vegna yfirtöku eignanna.

Að taka upp viðræður og samvinnu við skilanefndir gömlu bankanna og ráðgjafa þeirra og taka tillit til sjónarmiða kröfuhafa eftir því sem fært er. Lögð yrði áhersla á skilvirka og réttláta miðlun upplýsinga milli aðila í samningaferlinu.

Að leitast við finna lausnir sem kröfuhafar sætti sig við og greiða þar með fyrir aðgangi ríkissjóðs og nýju bankanna að alþjóðlegum fjármálamörkuðum.

2.4.3. Mat á stöðu nýju bankanna

Til að undirbúa samningaviðræðurnar fór í upphafi fram mat á fjárhagslegri stöðu nýju bankanna, væntingum og afstöðu skilanefnda, ráðgjafa þeirra og kröfuhafa auk undirbúnings að stofnfjármögnun nýju bankanna. Var matið framkvæmt af ráðgjöfum fjármálaráðuneytisins. Helstu niðurstöður þessa mats voru:

Verulegt misvægi var í gjaldeyrisjöfnuði nýju bankanna sem leiddi til meiriháttar gjaldeyrisáhættu hjá þeim. Nýju bankarnir höfðu miklar áhyggjur af því að þeir væru ekki færir um að greiða af skuldabréfi í framtíðinni vegna þessa. Nauðsynlegt yrði að leysa þetta grundvallaratriði í starfsemi nýju bankanna áður en hægt yrði að hefja samninga um uppgjör eigna og skulda. Einnig var um að ræða misvægi í verðtryggingarjöfnuði þótt það væri ekki metið sem jafnalvarlegt rekstrarvandamál.

Vegna mikillar þarfar á afskriftum útlána var mikil óvissa um niðurstöður úr fjárhagslegri endurskipulagningu á útlánasafninu sem að viðbætti almennri efnahagsóvissu gaf til kynna að allt mat á útlánunum yrði háð verulegum skilyrðum og vikmörkum. Óraunhæft væri að búast við samkomulagi um hlutlægt mat á eignum og yrði því væntanlega að semja um skilyrtar greiðslur.

Lausafjárstaða bankanna var ágæt enda lítil eftirspurn eftir nýjum útlánunum. Hins vegar var töluvert um innlán frá erlendum aðilum og einnig innlendum fagfjárfestum sem dregið gæti verulega úr við afnám gjaldeyrishafta og með tilkomu nýrra fjárfestingakosta á markaði. Einnig þyrfti að gera ráð fyrir að yfirlýsing ríkisstjórnar um ábyrgð á innstæðum myndi falla úr gildi á einhvern hátt. Tillit til alls þessa yrði að taka við fjármögnun bankanna.

Semja yrði um uppgjör fyrir hvern hinna nýju banka á grundvelli endurskoðaðra fjárhagsupplýsinga og viðskiptaáætlana, auk Deloitte-matsins. Upplýsingar um rekstur og viðskiptaáætlanir nýju bankanna væru á þessu stigi ekki nægilegar til að hægt væri að semja um uppgjör til kröfuhafa og ákvarða stofnfé á grundvelli þeirra. Þá myndi raunhæft

viðskiptaáætlun útheimta að tekist yrði á við gjaldeyrismisvægið og yrði því að finna lausn á því máli áður en samningaviðræður gætu hafist.

Lítið hafði miðað við að setja upp endurskoðaða reikninga fyrir nýju bankana þar sem nýju bankarnir og endurskoðendur þeirra höfðu verið að bíða eftir hinu óháða mati Deloitte. Talið var að í biðinni eftir skýrslu Deloitte hefðu nýju bankarnir ekki einbeitt sér nægilega að raunverulegri viðskiptaafkomu á tímabilinu frá millifærslunni í október 2008 og því að móta áform um sjálfstæða framtíð sína sem hluta af innlendu bankakerfi í eðlilegum rekstri. Svo virðist sem þeir hafi talið að þeir kæmust ekki áfram með þetta verkefni á meðan vinnu Deloitte við eignamatið væri ólokið. Reyndar höfðu bankarnir lagt viðskiptaáætlanir sínar fyrir FME í desember 2008, en telja verður að þar hafi verið um bráðabirgðaáætlanir að ræða þar sem meðal annars var gert ráð fyrir að gjaldeyrismisvægi í efnahagsreikningi yrði leyst með gjaldeyrisskiptasamningi við Seðlabanka Íslands.

Ákveða varð stofnfjárframlag nýju bankanna frá ríkissjóði á sama tíma og samningar um uppgjör yrðu gerðir, eða síðar. Á þessum tíma voru hugmyndir uppi um að mögulegt væri að ljúka stofnfjármögnun bankanna áður en samningaviðræðum lyki, en það töldu ráðgjafarnir óraunhæft.

Ónóg upplýsingagjöf til kröfuhafa hafði leitt til verulegs vantrausts af þeirra hálfu. Mikilvægt væri að koma á opnu og gagnsæju samskiptaferli við skilanefndirnar, ráðgjafa þeirra og kröfuhafa til að tryggja að samningaviðræður færu fram á grundvelli fullnægjandi upplýsinga og skilnings aðila beggja vegna samningaborðsins.

Kröfuhafarnir óttuðust að þeir yrðu neyddir til að taka við greiðslum á grundvelli vanmats á eignum og yrði neitað um tækifæri til að fá hlutdeild í mögulegum framtíðarendurbata hjá nýju bönkunum og í hagkerfinu. Þeir töldu ekki að þeir hefðu haft nægilegan aðgang að upplýsingum til að gera þeim kleift að meta hvort þeir fengju sanngjarna meðferð eða ekki. Þeir voru mjög vantrúaðir á að nægilegum árangri yrði náð fyrir áformaðan lokadag, sem þá var um miðjan maí 2009, ef þeir ættu að fá tækifæri til að taka þátt í samningsferlinu á sanngjarnan hátt.

Að matinu loknu var gerð verkáætlun um hvernig mögulegt væri að ljúka þeim verkþáttum sem nauðsynlegt var að ljúka til að skapa grundvöll að samningaviðræðum. Áætlunin sneri að (i) leiðréttingu á gjaldeyrismisvægi í efnahagsreikningum bankanna, (ii) gerð viðskiptaáætlana með samræmdum þjóðhagslegum forsendum, (iii) mati á getu nýju bankanna til að sjá um fjárhagslega endurskipulagningu viðskiptavina og þar með lánasafnsins, (iv) uppgjöri og endurskoðun bankanna í samvinnu við Ríkisendurskoðun og ennfremur (v) bættum samskiptum við kröfuhafa og skilanefndir til undirbúnings viðræðum.

Þessu til viðbótar var óháðu mati Deloitte á yfirfærðum eignum skilað til FME 22. apríl 2009. Nauðsynlegt var að allir samningsaðilar hefðu aðgang að þeim gögnum til að koma nægilega vel undirbúnir til samninga. Tryggja þurfti jafnræði aðila í aðgangi að gögnum og vörðu ráðgjafar fjármálaráðuneytisins miklum tíma í þessu skyni í samvinnu við FME, en kröfur Deloitte um trúnað og skaðleysi ollu töluverðum vanda og tímátöfum við dreifingu upplýsinga til kröfuhafa.

Nýju bankarnir og ráðgjafar fjármálaráðuneytisins unnu samkvæmt framangreindri verkáætlun í apríl og maí 2009 og voru viðskiptaáætlanir nýju bankanna ásamt þeirra

eigin mati á yfirfærðum eignum lagt fyrir skilaneindir og kröfuhafa á kynningarfundum í byrjun júní 2009.

2.4.4. Misvægi í gjaldeyrisjöfnuði

Misvægi í gjaldeyrisjöfnuði nýju bankanna, og reyndar annarra fjármálafyrirtækja, var vandamál sem stjórnvöld vörðu miklum tíma í að fást við og finna lausn á og er því ástæða til að gera sérstaka grein fyrir því máli. Talið var að lausn á því væri forsenda fyrir að hægt yrði að hefja samningaviðræður um bætur og taka ákvarðanir um fjármögnun bankanna.

2.4.4.1 Nefnd á vegum forsætisráðherra

Með bréfi til forsætisráðherra frá bankastjórn Seðlabanka Íslands dagsettu 11. desember 2008 er vakin athygli á því að nýju bankarnir eiga mun meira af gengisbundnum eignum en skuldum. Sú staða felur í sér áhættu þar sem efnahagur og afkoma bankanna eru við þessar aðstæður mjög næm fyrir breytingum á gengi krónunnar. Í kjölfarið skipaði forsætisráðherra nefnd með fulltrúum forsætis-, fjármála- og viðskiptaráðuneytis auk Seðlabanka Íslands og FME. Skilaði nefndin álit sínu í maí 2009. Þar segir um misvægið:

“Misvægi af þessu tagi hefur mikil áhrif á rekstrargrundvöll viðskiptabankanna og gerir rekstur þeirra mjög viðkvæman fyrir breytingum á gengi krónunnar. Í grundvallaratriðum má skipta þessum áhrifum í þrennt:

Með opið gjaldeyrismisvægi af þessu tagi leiðir styrking á gengi krónunnar til þess að virði eigna bankanna lækkar og neikvæður gengismunur myndast. Miðað við heildarupphæð á gjaldeyrismisvægi stóru viðskiptabankanna þriggja myndi 10% styrking á gengi krónunnar leiða til þess að tæplega 30% af áætluðu eigin fé bankanna upp á 385 milljarða tapast. Ef styrkingin yrði 35% myndi allt áætlað eigið fé bankanna hverfa.

Veiking krónunnar hefur öfug áhrif, þ.e. skapar gengishagnað fyrir bankana þar sem virði bókfærðra eigna hækkar umfram virði bókfærðra skulda. Hins vegar leiðir lækkun á gengi krónunnar til þess að staða þeirra viðskiptavina bankans sem tekið hafa gengistryggð lán versnar. Eignagæði bankans rýrna af þeim sökum og því má búast við neikvæðum áhrifum á reksturinn.

Þar sem vextir af gengistryggðum lánnum eru að jafnaði lægri en vextir af lánnum í íslenskum krónum myndar gjaldeyrismisvægið neikvæðan vaxtamun fyrir bankana.

Af ofangreindu má ráða að grípa verður til aðgerða hið fyrsta til þess að leiðrétta gjaldeyrismisvægið áður en fyrirhuguð endurfjármögnun bankakerfisins á sér stað. Meðal annars verður gjaldeyrisjöfnuður nýju bankanna að uppfylla reglur Seðlabankans um gjaldeyrisjöfnuð til að FME geti veitt þeim starfsleyfi. Nefndin telur nauðsynlegt að ráðast nú þegar að rótum vandans með samræmdum aðgerðum. Gera verður ráð fyrir að bankarnir hafi ekki aðgang að fjármögnun í erlendum gjaldmiðlum í náinni framtíð og verði því ekki í aðstöðu til að veita gengisbundin útlán. Þorri innlendra fyrirtækja hefur að auki ekki tekjur í erlendum gjaldmiðlum og ætti því ekki að taka á sig umtalsverða gjaldmiðlaáhættu. Möguleikar fyrirtækjanna til að verja sig gegn gjaldmiðlaáhættu eru litlir sem engir við núverandi aðstæður á fjármálamörkuðum. Því er nauðsynlegt að leysa þann kerfisvanda sem gjaldmiðlaójafnvægi bankanna skapar sem fyrst, einnig með tilliti til gjaldeyrisáhættu fyrirtækja og einstaklinga.”

Nefndin skoðaði vandlega hugsanlegar leiðir til að bregðast við þessu ójafnvægi en þær voru að hennar mati fjórar:

Skuldbreyting gengistryggðra lána yfir í lán í íslenskum krónum.

Uppgjör milli nýju og gömlu bankanna í erlendri mynt.

Nýju bankarnir kaupi minna af gengisbundnum lánnum frá gömlu bönkunum en reiknað hefur verið með.

Gjaldeyrisskiptasamningur milli Seðlabankans fyrir hönd ríkissjóðs og bankanna.

Mat nefndarinnar var að eðlilegt væri að uppgjör milli nýju og gömlu bankanna færi fram í erlendri mynt, til að draga úr misvæginu, en augljóslega væri vandamálið miklu stærra en væntanlegir fjármálagerningar milli bankanna. Breyting á millifærslu eigna milli bankanna með því að skila aftur gengistryggðum eignum kæmi til greina en sem slík myndi hún einungis minnka og þá draga úr áhrifum fjármálagerningsins milli bankanna. Ekki var talið raunhæft að jafna út misvægið með skiptasamningi við Seðlabanka Íslands. Meðal annars var talið að slíkur samningur væri allt of áhættusamur fyrir ríkið.

Meginniðurstaða nefndarinnar varð því að myntbreyting útlána í íslenskar krónur væri nauðsynleg til að lagfæra gjaldeyrisjöfnuð bankanna og eina raunhæfa leiðin.

2.4.4.2. Útfærsla á gjaldeyrisjöfnuði bankanna

Í framhaldi af álitni nefndarinnar unnu ráðgjafar fjármálaráðuneytisins með nýju bönkunum að útfærslu á gjaldeyrisjöfnuði bankanna. Niðurstaðan var að skipuleggja ætti efnahag bankanna þannig að þeir ættu að vera með skuld í erlendum gjaldmiðlum sem samsvaraði útlánnum bankans til fyrirtækja með tekjur í erlendum gjaldeyri. Öðrum útlánnum bankanna í erlendri mynt yrði að skuldbreyta í lán í íslenskum krónum. Ennfremur að þar sem vextir í íslenskum krónum væru enn tiltölulega háir væri óraunhæft að ætla að hægt væri að skuldbreyta nefndum lánnum í einu vetfangi og því yrðu bankarnir að setja upp skuldbreytingaráætlun, þ.e.a.s. tímaáætlun um skuldbreytinguna.

Hina opnu gjaldeyrisstöðu sem myndaðist tímabundið við þessa lausn yrði að verja með auknu eigin fé til bankanna. Bent var á að í raun væri ekki rétt að verja þá gjaldeyrisstöðu sem myndaðist með útlánnum til aðila sem ekki hafa gjaldeyristekjur með samsvarandi gengistryggðri skuldsetningu bankans vegna þess að við breytingar á gengi íslensku krónunnar verða ekki samsvarandi breytingar á greiðslugetu þessara lántakenda. Sýnt var fram á að til dæmis við veikingu íslensku krónunnar gagnvart þeim gjaldmiðlum sem lán til slíkra aðila væri veitt í ykist ekki greiðslugeta lántakandans. Gengishagnaður vegna veikingar krónunnar fengi þá mótsvar sitt í virðisrýrnun útlána. Virðisrýrnun eða virðisaukning útlána myndaði því að hluta til náttúrulega vörn gegn gengishagnaði eða gengistapi við sveiflur í gengi krónunnar. Sú vörn ætti að leiða til minni þarfar á eigin fé til að verja hina opnu gjaldeyrisstöðu.

Til að hrinda þessum áætlunum í framkvæmd varð Seðlabanki Íslands að veita tímabundna undanþágu frá reglum sínum um misvægi í gjaldeyrisjöfnuði og FME að samþykka ákveðnar aðferðir við mat á gengisáhættu með náttúrulegri vörn.

Talið var að gjaldeyrismissvægi í efnahagsreikningum nýju bankanna hafi verið um 800 ma.kr. í upphafi, en að minnsta kosti helming þess mætti rekja til útlána til aðila sem ekki hefðu tekjur í erlendum gjaldmiðlum og þyrfti því að skuldbreyta í íslenskar krónur.

Samningarnir milli nýju og gömlu bankanna og fjármögnun nýju bankanna tók mið af þessari áætlun við útgáfu skuldabréfa nýju bankanna til hinna gömlu í tilfalli Landsbankans og Íslandsbanka og ennfremur fjármögnun í formi víkjandi lána í EUR til

Arion banka og Íslandsbanka sem greidd voru með íslenskum krónum. Þar sem yfirfærðar eignir til Arion reyndust minni en yfirfærðar skuldir gaf Arion ekki út skuldabréf til Kaupþings og var því ekki unnt að leysa gjaldeyrismisvægi Arion að fullu í samningunum eða við fjármögnun bankans. Í samkomulagi Seðlabanka Íslands og Kaupþings um yfirtöku húsnæðislána (sbr. undirkafla 3.2.6.) varð þó mögulegt að leggja nokkuð af mörkum við að leiðrétta gjaldeyrismisvægi Arion. Þess má að lokum geta að við yfirtöku Glitnis á 95% eignarhaldi í Íslandsbanka skapaðist að nýju þörf fyrir gengisvarnir hjá bankanum þar sem Glitnir notaði skuldabréfið frá Íslandsbanka sem gefið var út í EUR til að yfirtaka eignarhlutinn.

Lokaniðurstaðan eftir samninga varð að gengistryggð skuld Landsbankans væri ívið of há miðað við útlán til aðila með gjaldeyriskjör en gengistryggðar skuldir hinna bankanna of lágar, en að í heild væru bankarnir væntanlega með heldur hærri "hreinarn" gengistryggðar eignir en skuldir eins og þær voru skilgreindar. Seðlabanki Íslands hefur í framhaldinu verið með þessi málefni til skoðunar í samvinnu við bankana, þ.e. hvernig hægt væri að leiðrétta að fullu gjaldeyrismisvægi hvers og eins út frá ákveðnum forsendum um raunverulegt gjaldeyrisflæði.

Í þessu skyni bauð Seðlabankinn fjármálafyrirtækjum til viðræðna um samninga með það að markmiði að gjaldeyrismisvægi vegna hreinnar eignar í erlendum gjaldmiðlum sem skilar tekjum í erlendum gjaldeyri verði ekki meira en sem nemur 15% af eigin fé þeirra. Undir lok ársins 2010 átti Seðlabankinn gjaldeyrisviðskipti við viðskiptabankana vegna þessa. Nánar er fjallað um gjaldeyrismisvægi fjármálafyrirtækja í riti Seðlabankans, Fjármálastöðugleiki, fyrra og síðara hefti 2010.

2.4.5. Umgjörð samningaviðræðna

Eins og áður er getið lögðu nýju bankarnir fram viðskiptaáætlanir sínar ásamt eigin mati á yfirfærðum eignum og tillögu að uppgjöri fyrir skilaneftirnar, ráðgjafa þeirra og fulltrúa kröfuhafa í samningaviðræðunum í byrjun júní 2009. Deloitte (UK) hafði skilað mati sínu til FME 22. apríl 2009 og samningsaðilar fengið aðgang að því.

Í framhaldinu hófust samningaviðræður milli aðila þar sem fulltrúar nýju bankanna og fjármálaráðuneytis sátu öðrum megin borðsins og skilaneftir gömlu bankanna ásamt ráðgjöfum þeirra og fulltrúum kröfuhafa hinum megin. Mismunandi hópar kröfuhafa höfðu mismunandi sjónarmið og mismunandi markmið um samningsniðurstöður. Sérstaklega var þetta ljóst varðandi fulltrúa innstæðueigenda vegna réttthæðar krafna þeirra, en einnig voru mismunandi sjónarmið milli fulltrúa skuldabréfaeigenda og banka þótt kröfur þeirra væru jafnrétttháar. Talið var að skuldabréfaeigendur ættu meira en helming krafna í Glitni og Kaupþingi og myndu því hafa mest áhrif þar, en fulltrúar innstæðueigenda reyndust fyrirferðarmestir í samningum um skiptingu Landsbankans vegna innstæðukrafna í Bretlandi og Hollandi.

Samningaviðræðurnar fóru aðallega fram í Reykjavík í húsnæði ríkissáttasemjara en einnig í London í húsnæði Hawkpoint, ráðgjafa fjármálaráðuneytisins, og einnig undir lokin í húsnæði LOGOS, ráðgjafa skilaneftnda Glitnis og LBI, í Reykjavík.

Viðræðurnar reyndust flóknar bæði út frá fjármálalegum og lögfræðilegum sjónarmiðum. Samningsaðilar nýttu sér því þjónustu ráðgjafa í ríku mæli. Hér á eftir er birtur listi yfir helstu ráðgjafa samningsaðilanna:

Fjármálaráðuneytið og nýju bankarnir:

Þorsteinn Þorsteinsson, rekstrarhagfræðingur, fjármál og stjórn viðræðna.

Landslög (ÍS), lögfræðimálefni.

Hawkpoint (UK), fjármál.

Lovells (UK), lögfræðimálefni.

Allan & Overy (UK), lögfræðimálefni (á vegum ÍSB og NBI).

Skilanefnd Glitnis banka:

LOGOS (ÍS), lögfræðimálefni.

UBS (NY/UK), fjármál.

Morrison & Foerster (NY), lögfræðimálefni.

Skilanefnd Kaupþings banka:

Deloitte (ÍS), fjármál.

Morgan Stanley (UK), fjármál.

Weil, Gotshal & Manges (NY), lögfræðimálefni.

Skilanefnd Landsbanka Íslands:

LOGOS (ÍS), lögfræðimálefni.

Barclays (NY/UK), fjármál.

Morrison & Foerster (NY), lögfræðimálefni.

Kröfuhafar:

Skuldabréfaeigendur: Bingham McCutchen (NY), lögfræðimálefni.

Houlihan Lokey (NY/UK), fjármál.

Ríkissjóður Bretlands: Slaughter and May (UK), lögfræðimálefni.

Ernst & Young (UK), fjármál.

Bresk sveitarfélög: Bevan Brittan (UK), lögfræðimálefni.

KPMG (UK), fjármál.

Seðlabanki Hollands: Stibbe (NL), lögfræðimálefni.

Deloitte (NL), fjármál.

Erlendir bankar: Deutsche Bank (undir lok viðræðna).

Hver hinna nýju banka var með sitt eigið teymi sérfræðinga við samningaborðið bæði fjármálalega og lögfræðilega. Helstu verkefni þeirra voru varðandi eignamatið þar sem starfsmenn bankanna höfðu gleggsta þekkingu á því sviði. Ennfremur voru kjör skuldabréfs, veðsamningar og nettunarsamningar mikilvæg verkefni þeirra. Bankastjórar tóku einnig þátt í viðræðum eða fylgdust grannt með þeim og héldu bankaráðum upplýstum, en stjórnir bankanna þurftu á endanum að samþykkja þá samninga sem bankarnir voru aðilar að og í framhaldinu stofnefnahagsreikningana sem byggðu á samningsniðurstöðum.

Samningar um stofnfjármögnun, víkjandi lán, hlutafjárvalréttir og ennfremur hluthafasamningar voru hins vegar aðallega á hendi ríkisins.

Rammasamningar (e. Head of Terms) náðust við Glitni banka og Kaupþing banka 20. júlí 2009 og við Landsbanka Íslands 10. október 2009. Í beinu framhaldi hófst vinna við útfærslu samninganna og samningsumleitanir um útfærsluatriði. Voru aðalsamningarnir við Glitni og Kaupþing síðan undirritaðir í byrjun september 2009, en gerðir voru breytingarsamningar við Kaupþing um frekari útfærslu nokkurra atriða sem dagsettir eru 30. október 2009 og 30. nóvember 2009. Samningar varðandi Landsbankann voru undirritaðir 15. desember 2009. Fleiri aðilar komu að samningaborðinu í tengslum við Landsbankasamningana vegna innstæðukrafna í Bretlandi og Hollandi. Þetta varð til þess að þær samningaviðræður urðu flóknari og tóku lengri tíma.

Niðurstöðum samninga er lýst í 3. kafla þessarar skýrslu.

2.4.6. Helstu álitæfni

Helstu fjárhagslegu álitæfnin vörðuðu þrjá þætti samninganna, þ.e. (i) nettóverðmæti yfirfærðra eigna, (ii) raunverulegt verðmæti þeirrar greiðslu sem innt yrði af hendi og (iii) kjör á yfirtöku Glitnis og Kaupþings á Íslandsbanka og Arion.

2.4.6.1. Nettóverðmæti yfirfærðra eigna

Ljóst var talið í upphafi að erfitt myndi reynast að ná samningum um eitt ákveðið nettóverðmæti. Óháða matið með sínu verðbili í verðmati hvers banka styrkti þetta sjónarmið. Því var talið álitlegast að breyta uppgjörinu sem fyrirhugað var með einföldu skuldabréfi í fjölþættari fjármálagerning þar sem hin endanlega greiðsla fyrir yfirfærðar eignir færi eftir því hversu mikið kæmi út úr þeim eignum að lokum. Hugmyndin var að kröfuhafar fengju til sín hið endanlega verðmæti yfirfærðu eignanna með skilyrtu viðbótarskuldabréfi sem gefið yrði út síðar.

Erfitt reyndist að þróa fjármálagerninga sem tækju mið af bæði hugsanlegum niðursveiflum og uppsveiflum í verðmæti eignanna en það var talið æskilegast. Fljótlega kom þó upp sú hugmynd að tengja endurgjald til gömlu bankanna við eignarhald þeirra að þeim nýju, en verðmæti hlutabréfanna getur sveiflast bæði upp og niður í takt við raunverulegt verðgildi eignanna sem ráðstafað var til hinna nýju banka. Markmið ríkisins og nýju bankanna var því að semja um lágt eignamat – grunnmat – sem gæti hækkað síðar ef vel gengi eða hins vegar eignarhald gömlu bankanna á þeim nýju.

Eins og sjá má á töflunni hér á eftir reyndist umsamið grunnmat nettóeigna samtals 289 ma.kr., en skilyrtu viðbótargreiðslurnar námu í upphafi samtals 215 ma.kr. Í einum banka reyndust yfirfærðar eignir minni en yfirfærðar skuldir.

Tafla 3. Uppgjör nýju bankanna á nettóeignum

Ma.kr.	Nettó	Skilyrt
Íslandsbanki	52	80
Arion banki	-38	43
Landsbankinn	275	92
Samtals	289	215

Með eignarhaldi Glitnis að Íslandsbanka var 52 ma.kr. kröfunni breytt í hlutafé og skilyrta skuldabréfið að fjárhæð 80 ma.kr. féll niður. Skilyrtu kröfunar í heild lækkuðu því úr 215 ma.kr. í 135 ma.kr. Rétt er einnig að geta þess að af 275 ma.kr. greiðslum til LBI voru 28 ma.kr. í formi hlutabréfa og 247 ma.kr. með skuldabréfum.

2.4.6.2. Lögmæti gengistryggðra lána

Í tengslum við og eftir dóma Hæstaréttar um ólögmæti gengistryggðra lána hefur komið upp opinber umræða um hvaða viðhorf hafi verið uppi um þetta atriði hjá samningsaðilum í samningum milli bankanna um yfirfærslu eigna til nýju bankanna. Hafa sumir viljað deila á íslensk stjórnvöld fyrir að hafa ekki í nægilegum mæli tekið tillit til þessa í samningunum og hafa hefði átt fyrirvara um þetta atriði í samningunum.

Eins og greinir hér að framan voru sérstök álitafni við mat eignanna (útlánanna) tengd þeirri staðreynd að skuldarar gengistryggðra lána voru að miklu leyti aðilar með tekjur í íslenskum krónum. Með falli krónunnar var augljóslega ríkuleg þörf á að færa verðmæti þessara lána niður. Það var gert að verulegu leyti. Þó verður að hafa í huga að ýmis erlend og gengistryggð lán voru og eru í fullum skilum, einkum hjá útflutningsatvinnugreinunum. Við samninga um endurgjald fyrir útlánin var farið niður í neðstu mörk Deloitte-matsins og þannig reynt að girða fyrir að áhættur sem tengdust lánasöfnunum myndu reynast nýju bönkunum ofviða. Ef betur gengi myndi hins vegar vera greitt í formi aukins verðmætis hlutabréfa eða útgáfu viðbótarskuldabréfa eins og áður er rakið.

Mat eignanna miðast við októbermánuð 2008 en á þeim tíma voru tugþúsundir gengistryggðra lána í bönkunum sem greitt var af og engum hafði blandast hugur um að væru gildir gerningar. Seðlabanki Íslands og FME höfðu látið þessar lánveitingar óátaldir og þær höfðu tíðkast um árabíl. Um það leyti sem endanlega var gengið frá samningum við gömlu bankana heyrðust raddir um að gengistrygging lána kynni að vera ólögmæt. Það atriði var á þeim tíma umdeilt meðal lögfræðinga og algjörlega óraunhæft að meðhöndla öll slík lán sem ólögmæt í samningunum. Bent var á að öll gengistryggð lán hefðu verið afskrifuð um meira en helming við yfirfærslu þeirra til nýju bankanna, engin greining hefði farið fram á lánaskilmálum m.t.t. ólögmætis og þótt svo færi að hluti þeirra yrði metinn ógildur myndu ákvæði 18. gr. laga um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001 leiða til þess að upphaflegur höfuðstóll yrði framreiknaður með óverðtryggðum vöxtum.

Þegar þetta er ritað liggja fyrir dómar Hæstaréttar sem skera úr um ólögmæti bindingar lána í íslenskum krónum við gengi erlendra gjaldmiðla og hvernig skuli fara með vaxtareikning slíkra ólögmætra gengistryggðra lána vegna bifreiðakaupa og húsnæðislána. Niðurstaða Hæstaréttar er sú að ákvæði um bindingu fjárhæðar láns í íslenskum krónum við gengi erlendra gjaldmiðla sé ógilt. Við mat á því hvort lán vegna bílakaupa og húsnæðislán sé gilt erlent lán eða íslenskt lán með ólögmætri gengistryggingu skipti mestu hvort lánsfjárhæð sé ákveðin í íslenskum krónum og að greiða beri lánið til baka í íslenskum krónum. Lögum um vexti og verðtryggingu var breytt í árslok 2010 með lögum nr. 151/2010 þar sem kveðið var með nákvæmari hætti á um framkvæmd endurútreiknings lána sem dæmd hafi verið ógild, auk ákvæða til bráðabirgða um endurútreikning húsnæðislána.

Ekki liggur enn fyrir að hvaða marki fyrirtækjalán teljast hafa að geyma ólögmæta gengistryggingu en á það mun líklega reyna fyrir dómstólum á næstu misserum, þótt fyrirtæki og bankar hafi raunar í miklum mæli samið um breytingar á þeim lánunum. Enn er

mjög umdeilt meðal lögfræðinga að hvaða marki fyrirtækjalánin verði talin hafa að geyma ólögmeta gengistryggingu. Hins vegar liggur fyrir að jafnvel þótt stór hluti þeirra falli þar undir mun það ekki hafa í för með sér verulegar umframafskriftir á þeim lánum í heild sinni, þegar tekið er mið af því matsverði sem samningar nýju og gömlu bankanna gerðu ráð fyrir.

Óvissan kringum gengistryggðu lánin var einn af þeim fjölmörgu þáttum sem tekið var tillit til við mat og samninga um eignavirðið. Miðað við þá dóma sem nú þegar hafa fallið um endurreikning ólögmetra lána er tjón nýju bankanna innan þeirra marka sem samningarnir settu. Mikilvægt var á sínum tíma að ljúka samningum og gerð endanlegra stofnefnahagsreikninga bankanna og verður að telja að á heildina litið hafi það verið betri kostur en að stöðva samningaferlið í ljósi þeirrar óvissu sem enn hefur ekki verið eytt að fullu.

2.4.6.3. Verðmæti greiðslu

Uppgjör vegna mismunar á yfirteknum eignum og skuldum átti að fara fram með skuldabréfi. Vaxtakjör skuldabréfsins og tryggingar yrðu því mikilvægir þættir í mati á raunverulegu verðmæti uppgjörsins.

Sjónarmið kröfuhafa var að þar sem innlán væru forgangskrafa við þrot yrði að líta á útgefið skuldabréf nánast sem víkjandi lán þar sem það stæði á eftir innlánum í kröfuröðinni. Vextir af slíku skuldabréfi yrðu því að vera tiltölulega háir. Skuldabréf sem hefði sömu stöðu og innlán eða væri veðtryggt gæti því verið jafnverðmætt, þó að það væri með talsvert lægri vöxtum. Þetta leiddi til þess samið var um að skuldabréf Landsbankans, sem varð að lokum eina skuldabréfið sem gefið var út af nýju bönkunum, væri tryggt með veði.

Tafla 4. Endanlegir stofnefnahagsreikningar nýrra banka

Endanlegt uppgjör í m.kr.	Arion	Íslands-	Lands-	Samtals
	banki	banki	bankinn	
	22.10.2008	15.10.2008	9.10.2008	
Sjóður og innistæður hjá seðlabönkum	9.554	53.829	38.602	101.985
Markaðsskuldabréf	7.939	3.762	24.624	36.325
Hlutabréf og önnur verðbréf	8.826	3.944	36.158	48.928
Skuldabréf vegna yfirfærslu eigna	38.300	0	0	38.300
Kröfur á lánastofnanir	35.265	10.597	5.291	51.153
Útlán til viðskiptavina	324.727	482.586	655.725	1.463.038
Fjáreignir á gangvirði	11.598	1.589	0	13.187
Hlutir í dóttur- og hlutdeildarfélögum	2.345	296	2.325	4.966
Óefnislegar eignir	2.441	0	1.206	3.647
Rekstrarfjármunir	8.346	1.773	6.909	17.028
Fjármunir til sölu eða í sölumeðferð	0	1.894	6.498	8.392
Skatteign	578	0	4.935	5.513
Hlutfjárloforð	71.225	64.225	149.225	284.675
Aðrar eignir	3.090	6.470	1.157	10.717
Eignir samtals	524.234	630.965	932.655	2.087.854
Innlán frá fjármálafyrirtækjum og seðlabönkum	52.179	134.303	82.517	268.999
Innlán viðskiptamanna	389.756	361.302	418.045	1.169.103
Skuldabréf útgefið til gamla banka	0	53.808	274.800	328.608
Skattskuldbindingar	274	137	1.420	1.831
Skuldbindingar vegna sölu eigna	38	1.285	4.519	5.842
Aðrar skuldir	9.987	14.471	1.306	25.764
Skuldir samtals	452.234	565.305	782.607	1.800.146
Hlutfé	12.646	10.000	24.000	46.646
Yfirverð hlutfjár	59.354	55.000	125.880	240.234
Annað eigið fé	0	660	168	828
Eigið fé samtals	72.000	65.660	150.048	287.708
Eigið fé og skuldir samtals	524.234	630.965	932.655	2.087.854

Heimild: Ársreikningar bankanna þriggja fyrir árið 2008 og viðbótaruppl. um hlutfé Arion banka.

Stofnefnahagsreikningar bankanna bera með sér að endanlegt grunnmat yfirtekinna eigna var um 1.760 ma.kr. en skilyrt verðmætaaukning sem greiðsla kæmi fyrir til viðbótar var 215 ma.kr. skv. töflu 3 hér á undan.

2.4.6.4. Stofnfjármögnun Glitnis og Kaupþings

Skilanefndir Glitnis og Kaupþings létu snemma í samningaferlinu í ljós vissan áhuga á að láta reyna á hvort hag þeirra yrði hugsanlega betur borgið með því að eignast viðkomandi nýja banka að verulegu leyti, en þó með skilyrði um fjárhagslegan stuðning ríkisins. Þetta var í góðu samræmi við það markmið íslenskra stjórnvalda að minnka bæri

fjárhagslega áhættu ríkissjóðs eftir föngum af fjárhagslegri endurreisn bankakerfisins og ef til vill ekki heppilegt fyrir fjármálamarkaðinn og atvinnulífið í heild að ríkið ætti alla bankana. Því var tekið jákvætt í þessar hugmyndir og ráðagerðir. Ríkisstjórnin setti það skilyrði að við slíka yfirtöku gæti ríkið að hámarki staðið undir 35% af stofnfjármögnun nýju bankanna og gömlu bankarnir stæðu þá undir 65% fjármögnunar að lágmarki. Var einnig miðað við að ríkissjóður sæi um áhættuminni þátt stofnfjármögnunar, þ.e. veitti víkjandi lán sem næmi 25% af stofnfjármögnun og gæti þar af leiðandi ekki eignast meira en 13,3% af hlutafénu.

Þegar samningum um eignamat hinna tveggja nýju banka var lokið kom í ljós að staða gömlu bankanna tveggja með hliðsjón af yfirtöku eignarhalds á nýju bönkunum var mjög misjöfn. Mati á þeim eignum sem færðar voru til Íslandsbanka lauk þannig að Íslandsbanki þyrfti að gefa út skuldabréf að fjárhæð 52 ma.kr. til að greiða fyrir yfirfærðar eignir umfram yfirfærðar skuldir. Hins vegar reyndust þær eignir sem yfirfærðar voru til Arion banka 38 ma.kr. verðminni en þær skuldir sem yfirfærðar voru. Kaupþing banki þyrfti því í raun að gefa út skuldafirlýsingu til Arion, en við því hafði ekki verið búist í upphafi. Glitnir gat því notað nefnt skuldabréf til að eignast allt að 95% af heildarhlutafé Íslandsbanka, en Kaupþing varð að koma með nýjar nettó eignir inn í Arion til að greiða fyrir 87% eignarhlut sinn sem var lágmarkseignarhlutur samkvæmt þeim mörkum sem íslensk stjórnvöld höfðu sett um hámarksfjármögnun ríkisins.

Við fjármögnun Kaupþings í janúar 2010 var einnig gengið frá samkomulagi við Seðlabanka Íslands um yfirfærslu húsnæðislána og annarra lána og uppgjör á þeim (sbr. kafla 3.2.6.), sem varð til þess að bæði eignir og skuldir Arion jukust við þessar aðgerðir og áhættugrunnur bankans stækkaði.

Í viðræðum um yfirtöku Glitnis og Kaupþings á eignarhlutunum olli það nokkrum vandræðum að fjármögnun ríkisins var miðuð við falldag bankanna í október 2008. Yfirtaka gömlu bankanna varð hins vegar síðar eða í september 2010 hvað Íslandsbanka varðaði og 8. janúar 2010 hvað Arion varðaði. Þar hafði verið beðið eftir samþykki FME á fyrirkomulagi eignarhalds og hinum nýja eiganda bankans.

Á þessum millibilstíma frá október 2008 og fram að yfirtöku gömlu bankanna greiddi ríkissjóður vexti af þeim skuldabréfum sem hann hafði gefið út miðað við október 2008 til að greiða fyrir hlutabréfin. Um samdist í tilfelli Íslandsbanka að skuldabréfunum yrði skilað til ríkissjóðs með áföllnum vöxtum að mestu fyrir tímabilið en í tilfelli Arion að bankinn myndi greiða ríkinu arð fyrir það tímabil sem hann var í eigu ríkisins sem myndi samsvara stórum hluta af vaxtagjöldunum.

Meginástæða þess að erfitt var að ná vaxtagjöldunum að fullu til baka var að ákveðið hafði verið að greiða hlutaféð með skuldabréfum með breytilegum vöxtum sem voru mjög háir á þessu tímabili, en fyrsta árið reyndust árlegir vextir af skuldabréfinu vera 13,3% að meðaltali (sbr. kafla 2.4.5.). Hefði ríkissjóður fjármagnað hlutabréfakaupin með skuldabréfum með föstum vöxtum hefðu vaxtagjöldin orðið minni á upphafstímabilinu, en væntanlega hærrí þegar til lengri tíma er litið, en árlegir vextir af skuldabréfinu með breytilegum vöxtum eru nú 3,25% (febrúar 2011).

Þá er einnig rétt að nefna að við skil nýju bankanna tveggja á ríkisskuldabréfum til ríkissjóðs áttu þeir erfitt með að uppfylla ný skilyrði FME um lausafjárstöðu, en ríkistryggð skuldabréf eru eina veðandlagið sem Seðlabankinn samþykkir í tengslum við lausafjárýrigræiðslu til fjármálafyrirtækja. Til að leysa þetta vandamál varð niðurstaðan

að ríkið samþykkti að veita bönkunum lausafjárstuðning til að þeir gætu uppfyllt öll skilyrði um laust fé, sbr. kafla 3.1.5. og 3.2.5.

2.4.7. Fjármögnun ríkisins

Fjármögnun ríkisins á hlutafjárframlagi til bankanna og á víkjandi lánum til þeirra fór fram með afhendingu ríkisskuldabréfa sem veðhæf eru í Seðlabanka Íslands sem trygging fyrir lausafjárfyrirgreiðslu. Hin hefðbundnu ríkisskuldabréf eru með föstum vöxtum og henta því ekki vel fyrir bankana sem eign þar sem efnahagsreikningur þeirra er að mestu tengdur breytilegum vöxtum bæði á eigna- og skuldahlið. Móttaka skuldabréfa með föstum vöxtum hefði því skapað viðbótarvaxtaáhættu í efnahagsreikningum þeirra.

Einnig var það sjónarmið ríkisins að með þeirri lækkun á vöxtum sem framundan væri myndi ábati af vaxtalækkun falla bönkunum í skaut í formi gengishagnaðar ef valið yrði að greiða bönkunum fyrir hlutaféð með skuldabréfum með föstum vöxtum. Hins vegar myndi ríkið njóta góðs af vaxtalækkun ef hlutaféð yrði greitt með skuldabréfum með breytilegum vöxtum.

Því var gripið til þess ráðs að stofna nýjan skuldabréfaflokk með breytilegum vöxtum sem notaður yrði til að greiða fyrir hlutabréf og víkjandi lán. Flokkurinn ber heitið RIKH 18 1009. Einnig var ákveðið að vaxtaviðmiðun skyldi ekki vera innlendir millibankavextir, REIBOR, sem er hefðbundin vaxtaviðmiðun skuldabréfa með breytilegum vöxtum, vegna þess að bankarnir, eigendur skuldabréfanna, ákveða að miklu leyti þá vexti. Í upphafi var ráðgert að skuldabréfið væri til 7 ára en þegar samningar hófust um að ríkið myndi hugsanlega veita Arion banka og Íslandsbanka víkjandi lán til 10 ára var ákveðið að ríkisskuldabréfið yrði einnig til 10 ára. Þessi áætlun gekk þó ekki að öllu leyti eftir þar sem víkjandi skuldabréfin voru að lokum gefin út árið 2009 og eru því á lokagjaldlega 2019 eða um ári eftir gjalddaga ríkisskuldabréfanna.

Breytilegu vextirnir miðast við þá vexti sem Seðlabanki Íslands birtir reglulega sem vexti af viðskiptareikningum innlánsstofnana í Seðlabankanum tveimur viðskiptadögum fyrir sérhvern vaxtadag. Fyrsti vaxtadagur var 9. október 2008. Vextir greiðast eftir á og var fyrsti gjalddagi vaxta hinn 9. október 2009. Reyndust meðalvextir af skuldabréfinu fyrsta árið 13,285%.

Eftir 8. október 2009 greiðast vextir einu sinni í mánuði, hinn 9. hvers mánaðar. Meðalvextir á 12 mánaða tímabili frá 9. október 2009 urðu 7,8%, en eru nú 3,25% (febrúar 2011). Á lokagjaldlega 9. október 2018 greiðist höfuðstóll skuldabréfsins.

2.4.8. Stofnanaumgjörð og eigandastefna

Í tengslum við endurreisn íslensks efnahagslífs naut ríkisstjórnin um tíma ráðgjafar Mats Jósefsson, sænsks sérfræðings með fjölþætta reynslu úr störfum sínum fyrir sænska fjármálaeftirlitið og Alþjóðagjaldeyrissjóðinn. Meðal ráða hans var að ríkið stofnaði tvö hlutafélög til að halda utan um endurreisn fjármálakerfisins, annars vegar félag sem færi með eignarhluti ríkisins í fjármálafyrirtækjum og hins vegar félag sem nefnt var eignamsýslufélag og gæti yfirtekið eignarhluti í mikilvægum fyrirtækjum og stjórnað endurskipulagningu þeirra. Ennfremur var reiknað með að slíkt félag gæti haft sérfræðinga á sínum snærum sem gætu veitt bönkunum ráðgjöf um fjárhagslega endurskipulagningu fyrirtækja í viðskiptum við þá.

Tillögur þessar tóku mið af því að ríkissjóður myndi eignast þrjá viðskiptabanka að fullu. Þegar fyrir lá að Glitnir banki og Kaupþing banki og kröfuhafar þeirra væru tilbúnir til að

yfirtaka megnið af eignarhlutum ríkisins í Íslandsbanka og Arion banka, breyttust aðstæður þannig að ekki yrði mögulegt að færa fyrirtæki til sérstaks eignaumsýslufélags í eigu ríkisins nema með því að ríkissjóður keypti viðkomandi félög af bönkunum á grundvelli sérstakra fjárveitinga í því skyni. Þá varð einnig ljóst að umfang félags til að halda utan um eignarhald ríkisins í fjármálafyrirtækjum yrði minna en fyrirsjáanlegt var í upphafi.

Niðurstaða stjórnvalda varð að hafa utanumhald ríkisins um eignarhald í fjármálafyrirtækjum í sérstakri stofnun og var Bankasýsla ríkisins (BR) stofnuð í ágúst 2009 með sérstökum lögum.⁵ Fjármálaráðherra skipaði BR stjórn í september 2009 og tók stofnunin formlega til starfa 1. janúar 2010. Færði ráðuneytið í kjölfarið eignarhluti ríkisins í bönkunum þremur formlega til BR 4. janúar 2010. BR tók einnig við réttindum og skyldum ríkisins samkvæmt þeim hluthafasamningum sem gerðir voru við meðeigendur ríkisins í bönkunum frá sama tíma. Þá er rekstrarleg endurskipulagning fjármálamarkaðar til að leita aukins hagræðis á þeim markaði á hendi BR, að svo miklu leyti sem stofnunin hefur aðstöðu til.

BR hefur 5 ára líftíma skv. lögnum og er ætlað að hafa lokið starfi sínu í september árið 2014. Nánari upplýsingar um stofnunina er að finna á heimasíðu hennar.⁶

Heimildarlög um eignaumsýslufélag fyrirtækja voru einnig sett⁷, en slíkt félag var ekki stofnað vegna þeirra breytinga sem urðu á endurreisnaráætluninni með eignarhaldi gömlu bankanna, Glitnis og Kaupþings, á tveimur hinna nýju banka.

Fjármálaráðuneytið mótaði einnig sérstaka eigandastefnu um eignaraðild ríkisins í fjármálafyrirtækjum sem Bankasýslan framfylgir. Eigandastefnu ríkisins er að finna á heimasíðu Bankasýslunnar.

Í árbyrjun 2011 eru eftirfarandi eignarhlutir komnir í umsýslu BR:

Viðskiptabankar:

NBI hf - Landsbankinn	81,3%
Arion banki hf	13,3%
Íslandsbanki hf	5,0%

Sparisjóðir:

Sparisjóður Bolungarvíkur	90,9%
Sparisjóður Norðfjarðar	49,5%
Sparisjóður Svarfdæla	90,0%
Sparisjóður Vestmannaeyja	55,3%

⁵ Lög nr. 88/2009 um Bankasýslu ríkisins

⁶ www.bankasysla.is

⁷Lög nr. 75/2009 um stofnun opinbers hlutafélags til að stuðla að endurskipulagningu rekstrarhæfra atvinnufyrirtækja

Sparisjóður Þórshafnar og nágrennis 75,9%

Þá hefur ríkissjóður stofnað hlutafélagið Byr hf. og sparisjóðinn SpKef Sparisjóður um starfsemi fyrirrennara þeirra sem fóru í þrot og var ráðgert að eignarhlutir í þeim félögum yrðu færðir til BR þegar samningum lyki um endurreisn þeirra.

Málefni SpKef þróuðust þó á annan veg en ætlað var í upphafi þegar ljóst varð hver raunveruleg efnahagsleg staða hans var og var hann að lokum sameinaður Landsbankanum.

2.4.9. Álitafni varðandi ríkisaðstoð – Ákvarðanir ESA

Fljótlega í kjölfar þeirra hræringa sem áttu sér stað í október 2008 hófu stjórnvöld samskipti við Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) vegna hugsanlegrar endurreisnar bankakerfisins og þátt ríkisins í fjármögnun þess. Samkvæmt 61. gr. EES-samningsins getur fjármögnun á fyrirtækjum falið í sér ríkisaðstoð sem skylt er að tilkynna til ESA og var svo í tilviki viðskiptabankanna þriggja.

ESA og framkvæmdastjórn ESB settu haustið 2008 fram leiðbeiningar til aðildarríkja EES um ríkisaðstoð til fjármálafyrirtækja í þeirri fjármálakreppu sem skolið hafði á. Leiðbeiningarnar taka m.a. á endurfjármögnun fjármálafyrirtækja, endurreisn þeirra og meðferð virðisrýrðra eigna. Flest ríki EES gripu til ráðstafana til að aðstoða innlend fjármálafyrirtæki, bæði þau sem illa stóðu og eins þau sem einungis liðu fyrir lokun fjármagnsmarkaða.

Vegna þess hve flókið verkefni það var að semja um verðmæti innlendra eigna sem fluttar voru yfir til nýju bankanna og ekki síður vegna óvissu í efnahagsmálum varð töf á fyrirætlunum stjórnvalda um að tilkynna ráðstafanirnar í tengslum við bankana til ESA, enda réðst fjármögnunarpörf bankanna og þáttur ríkisins í fjármögnuninni af niðurstöðu þeirra viðræðna. Auk endurreisnar og fjármögnunar bankanna kemur til skoðunar hvort í tryggingu stjórnvalda á innstæðum í íslenskum bönkum felist ríkisaðstoð. Jafnframt er metið hvort ríkisaðstoð felist í flutningi innstæðna frá SPRON og Straumi við fall þeirra yfir til Arion banka og Íslandsbanka.

Eftir umfangsmikið fortílkynningarferli þar sem ráðstafanir stjórnvalda voru kynntar ítarlega fyrir eftirlitsstofnuninni var endurreisn bankanna endanlega tilkynnt sem ríkisaðstoð í september 2010. Með tilkynningunni var þeim sjónarmiðum Íslands komið á framfæri að aðstoðin, sem fólst í fjármögnun bankanna þriggja þegar fjármagnsmarkaðir voru lokaðir, hafi verið nauðsynleg og ekki hafi verið gengið lengra en þörf var á. Þá hafi endurskipulagningin, sem fólst í stofnun nýju bankanna, verið til þess fallin að ráða bót á mörgum þeim vandamálum sem leitt höfðu til falls gömlu bankanna. Ráðstafanirnar hafi því falið í sér nauðsynlega og lögmæta ríkisaðstoð, samrýmanlega framkvæmd EES-samningsins.

Þann 15. desember 2010 ákvað ESA að setja málin í farveg formlegrar rannsóknar. Í tilkynningu stofnunarinnar sama dag kom fram að óumdeilt væri að Ísland hefði glímt við alvarlegar og fordæmalausar aðstæður á fjármálamarkaði og afskipti ríkisvaldsins hefðu verið nauðsynleg. Vegna þess hve málin eru umfangsmikil og án fordæma taldi stofnunin rétt að rannsókn á málunum yrði ýtarleg og þeim sem teldu sig eiga hagsmuna að gæta yrði gefinn kostur á að koma sínum sjónarmiðum á framfæri við ESA. Í formlegri rannsókn felst að upplýsingar um ráðstafanir stjórnvalda eru birtar opinberlega og þeir sem telja sig eiga hagsmuna að gæta geta komið athugasemdum til stofnunarinnar áður en endanleg ákvörðun er tekin. Stjórnvöld munu jafnframt koma frekari upplýsingum um

lífvænleika bankanna þriggja til framtíðar á framfæri við ESA áður en endanleg niðurstaða fæst.

Ákvarðanir ESA eru aðgengilegar á skrá stofnunarinnar yfir ríkisaðstoðarmál (state aid register) á www.eftasurv.int.

Lögmæti neyðarlaganna:

Eftirlitsstofnun EFTA bárust sjö kvartanir vegna laga nr. 125/2008, hinna svokölluðu neyðarlaga, og þeirra breytinga sem urðu með lögunum á forgangi innstæðna við slit fjármálafyrirtækja. Um var að ræða erlenda banka sem töldu sig hafa orðið fyrir mismunun sem gengi gegn ákvæðum 40. gr. EES-samningsins um frjálst flæði fjármagns.

Þann 15. desember 2010 komst ESA að þeirri niðurstöðu að innstæðueigendur væru í annarri aðstöðu en almennir kröfuhafar og ættu tilkall til ríkari verndar við greiðsluþrot banka. Stofnunin taldi að hvorki neyðarlögin né ákvarðanir FME hafi falið í sér ólögmæta mismunun gagnvart almennum kröfuhöfum gömlu bankanna.

Ennfremur taldi stofnunin að ráðstafanirnar, sem ætlað var að tryggja virkni fjármálakerfisins og efla traust almennings á því, yrðu taldar réttlætanlegar ef niðurstaðan hefði orðið sú að ráðstafanirnar teldust hafa hamlað frjálstu flæði fjármagns.

Stofnunin taldi ekki tilefni til að aðhafast frekar vegna kvartananna og var málunum því lokað. Niðurstaða ESA er aðgengileg á vef stofnunarinnar, www.eftasurv.int.

3. Niðurstöður samninga

3.1. Glitnir banki hf. / Íslandsbanki hf

Í kafla 3.1. er lýst endanlegum samningum milli fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisins (FJR), Íslandsbanka og Glitnis, en þann 20. júlí 2009 náðu íslensk stjórnvöld og skilanefnd Glitnis rammksamkomulagi um stofnfjármögnun Íslandsbanka og valkosti um endurgjald til Glitnis fyrir yfirfærslu innlendra eigna og innlána til Íslandsbanka. Samkomulaginu var breytt lítilllega 31. júlí 2009, 14. ágúst 2009 og 4. september 2009 og endanlegir samningar undirritaðir 13. september 2009.

Á hluthafafundi Íslandsbanka sem haldinn var 14. ágúst 2009 skuldbatt FJR sig til að leggja Íslandsbanka til stofnfé á grundvelli samkomulagsins. Á fundinum skrifaði fjármálaráðherra ríkissjóð fyrir 64,2 ma.kr. í hlutafé sem greitt var með ríkisskuldabréfum og hækkaði eigið fé Íslandsbanka við það í 65 ma.kr, en ríkissjóður hafði lagt fram 775 m.kr. í hlutafé í október 2008. Gengi hlutanna var ákveðið 6,5 og fékk ríkissjóður þá afhenta 10 ma. almenna hluti í Íslandsbanka. Eiginfjárlutfall (CAD-hlutfall) bankans var þar með orðið um 12% og samræmdist kröfum FME hvað eiginfjárbátt A varðar.

Samkvæmt samningunum þurfti skilanefnd Glitnis að ákveða fyrir 30. september 2009 hvaða valkost fyrir endurgjald hún myndi velja. Valkostirnir voru tveir: (1) Glitnir eignast 95% af hlutafé Íslandsbanka, en sá valkostur kallast hér Sameiginleg stofnfjármögnun og er settur fram í Samningi um sameiginlega stofnfjármögnun og hlutafjárbátttöku FJR og Glitnis dags. 13. september 2009 (SSH) og (2) Glitnir fái í hendur skuldaviðurkenningu gefna út af Íslandsbanka ásamt valrétti á að eignast hlutafé sem tæki til allt að 90% af almennum hlutum í Íslandsbanka. Þessi valkostur er kallaður Stofnfjármögnun ríkisins og er settur fram í Samningi um valkvæða stofnfjármögnun milli FJR og Glitnis dags. 13. september 2009 (SVS). Báðir valkostirnir gefa Glitni kost á að njóta góðs af mögulegri batnandi stöðu Íslandsbanka í rekstri og fjárhag.

Í lok september 2009 óskaði Glitnir eftir framlengingu á frestinum frá 30. september til 15. október til að ákveða hvor valkostur í fjármögnun yrði valinn þar sem áreiðanleikakönnun á Íslandsbanka af hálfu Glitnis og kröfuhafa yrði ekki lokið tímanlega. Snemma í október 2009 tilkynnti Glitnir fjármálaráðherra að sameiginleg stofnfjármögnun hefði orðið fyrir valinu sem þýddi að Glitnir yfirtæki 95% af eignarhlut ríkisins í Íslandsbanka.

3.1.1. Sameiginleg stofnfjármögnun

3.1.1.1. Samningur um sameiginlega stofnfjármögnun

Aðalefni SSH er sem hér segir:

Ef SSH tekur gildi mun Íslandsbanki millifæra til Glitnis ríkisskuldabréf, sem hafa verið færð til hans af FJR vegna ofangreindrar stofnfjármögnunar. Þessi ríkisskuldabréf verða samtals jöfn að fjárhæð og Skuldabréf A sem lýst er hér á eftir hefði verið ef það hefði verið gefið út að viðbættum uppsöfnuðum og ógreiddum vöxtum. Glitnir mun nota fyrrnefnd ríkisskuldabréf til að kaupa 9,5 ma. hluti í Íslandsbanka, en það samsvarar 95% af útgefnu hlutafé. Jafnframt afsalar Glitnir sér öllum réttindum samkvæmt SVS.

Á tímabilinu frá því að samningsaðilar undirrituðu SSH og þar til frestinum lýkur samþykkir FJR að sjá til þess að Íslandsbanki verði rekinn í samræmi við eðlilegar

viðskiptavenjur og að stjórnarmaður tilnefndur af Glitni verði skipaður í stjórn Íslandsbanka. Á þessu tímabili er áskilið að ákveðin mál, þ.m.t. meiriháttar sölur eða breytingar á rekstri, krefjist samþykkis Glitnis eða stjórnarmanns hans. Íslandsbanki fellst einnig á að leyfa Glitni og ráðgjöfum hans að halda áfram áreiðanleikakönnun á umræddu tímabili.

FJR felst á að leggja til frekari stofnfjármögnun í formi víkjandi láns, að fjárhæð 25 ma.kr.

FJR, Íslandsbanki og Glitnir munu gera með sér hluthafasamkomulag sem fjallar um þá skilmála er gilda um fjárfestingu Glitnis og ríkisins í Íslandsbanka og hvernig þeim verður fyrir komið milli hluthafanna tveggja svo og um viss önnur mál er varða framtíðarrekstur Íslandsbanka og dótturfélög hans sem nánar er lýst hér á eftir.

Glitnir skuldbindur sig til að halda á bundnum innlánsreikningum í Íslandsbanka jafngildi eigi minna en 25 ma.kr. í að lágmarki 15 mánuði frá því SSH var undirritað.

Ef íslensk stjórnvöld eða Seðlabanki Íslands veita frekara stofnfé eða lausu fé almennt til íslenska bankakerfisins og slíkt viðbótarfé stendur hverjum íslenskum banka til boða þar sem staða hans er í aðalatriðum álíka og Íslandsbanka (fyrir utan eignarhald) munu íslensk stjórnvöld beita sér fyrir því af sanngirni að Seðlabanki Íslands komi ekki óhagstæðar fram við Íslandsbanka en við annan íslenskan banka hvað varðar aðgang að slíku fé.

SSH fellur undir íslensk lög og eingöngu undir íslenska dómstóla.

Ef einhverjir skilmála SSH eru ekki uppfylltir eða aðilar segja sig frá þeim í síðasta lagi 15. október 2009 (eftir framlengingu) eða Glitnir tilkynnir íslenskum stjórnvöldum og Íslandsbanka að hann hyggist ekki ljúka hinni sameiginlegu stofnfjármögnun, er SSH þar með slitið og SVS hinn gildi samningur milli aðila.

3.1.1.2. Víkjandi lán

Við sameiginlega fjármögnun mun FJR veita Íslandsbanka EUR 138.106.287 víkjandi lán. Helstu atriði slíkrar fjármögnunar eru sem hér segir:

Lánið verður í formi skuldabréfa og er lánstíminn tíu ár.

Vextir verða greiddir eftir á 31. mars, 30. júní, 30. september og 31. desember ár hvert og skal fyrsta vaxtagreiðslan fara fram 31. desember 2009. Vextir skulu vera EURIBOR plus 4% álag í fimm ár og hækka þá í 5%.

Íslandsbanki getur endurgreitt hvaða skuldabréf sem er eða allt lánið á vaxtagreiðsludegi eftir fimm ár frá útgáfudegi að eigin vali eða fyrr ef FME leyfir.

Skuldabréfin víkja fyrir ótryggðum skuldum Íslandsbanka. Ef Íslandsbanki verður gerður upp, verða allar kröfur handhafa skuldabréfanna að víkja fyrir almennum kröfum og ekkert má greiða upp í skuldabréfin fyrr en almennum kröfum hefur verið fullnægt. Afborganir höfuðstóls og vaxtagreiðslur eru háðar því að ekki hafi verið samþykkt að gera Íslandsbanka upp og að greiðsla valdi því ekki að Íslandsbanki gerist brotlegur við þær eiginfjárkröfur sem gerðar eru til hans.

Ef greiðslufall verður á höfuðstól eða vöxtum á skuldabréfunum í tíu virka daga eða lengur, annað en frestun vaxtagreiðslu vegna víkjandi ákvæða, geta handhafar skuldabréfanna krafist þess að Íslandsbanki verði tekinn til gjaldþrotaskipta.

3.1.1.3. Hluthafasamningur

FJR, Íslandsbanki og Glitnir gerðu með sér hluthafasamning. Helstu atriði samningsins eru sem hér segir:

Íslandsbanki gengst inn á að rekstri hans verði hagað með skynsamlegum og skilvirkum hætti og í samræmi við hluthafasamninginn og samþykktir bankans, svo og að fylgt verði samþykktri viðskiptaáætlun.

Íslensk stjórnvöld munu eiga möguleika á að skipa einn stjórnarmann í stjórn Íslandsbanka sem verður skipaður í kjaranefnd, sem er undirnefnd stjórnar.

Ákveðin mál, þ.m.t. breytingar á samþykktum Íslandsbanka og dótturfélaga hans, nýjar útgáfur hlutabréfa eða meiriháttar breytingar á reikningsskilastefnu krefjast samþykkis FJR.

FJR hefur neitunarvald vegna greiðslu arðs í þrjú ár frá dagsetningu SSH og varðandi viðskipti Íslandsbanka við Glitni eða dótturfélög hans að undanskildum viðskiptum í almennum rekstri og á sömu kjörum og öðrum viðskiptavinum Íslandsbanka standa til boða. Þó munu íslensk stjórnvöld ekki beita neitunarvaldi sínu á arðgreiðslur að því marki að þær geti orðið allt að samsvarandi greiðslum á höfuðstól og vöxtum sem inntar hefðu verið af hendi samkvæmt skuldabréfi A, skuldabréfi B og skuldabréfi C á sama tíma ef SVS hefði verið lokið eins og nánar er lýst hér á eftir. Slíkar arðgreiðslur skulu þó ætíð vera í samræmi við íslensk lög og kröfur um eigið fé.

Á gildistíma hluthafasamningsins, skal leita samþykkis FJR á kaupum hluthafa annars en Glitnis á meiru en 33,2% af atkvæðisrétti í Íslandsbanka, þ.m.t. yfirtöku vegna úthlutunar Glitnis eða kröfuhafa á eignarhlutum. Ef slíkt samþykki fæst ekki, verður slíkum hluthafa meinað að neyta atkvæðisréttar af hlutum umfram umsamið hámark.

Ef hluthafar (aðrir en FJR) selja í viðskiptum eða hrinu viðskipta hlut í Íslandsbanka er nemur meiru en 33,2%, munu hluthafar eiga þann rétt að geta krafist FJR um að samþykkja tilboð frá kaupandanum á sömu kjörum og skilmálum (þ.m.t. kaupverð) og seljandanum standa til boða. Í sambandi við slíka sölu skal FJR einnig eiga þátttökurétt sem gefur því rétt til að krefjast að fyrirhugaður kaupandi geri FJR skriflegt tilboð um að kaupa öll almenn hlutabréf á sömu kjörum og skilmálum (þ.m.t. kaupverð) og seljendum í hópi hluthafa standa til boða.

Sérhver aðili sem fær hluti í Glitni á gildistímabili hluthafasamningsins, þ.m.t. kröfuhafi sem hlutum er dreift til, verður að staðfesta skriflega að hann gangist undir hluthafasamninginn.

Hluthafasamningurinn er gerður samkvæmt íslenskum lögum og fellur undir lögsögu íslenska dómstóla.

3.1.2. Stofnfjármögnun ríkisins

Ef ekki er gengið frá SSH, samþykkir Íslandsbanki samkvæmt Samkomulagi um útgáfu skuldabréfa milli Íslandsbanka og Glitnis (SVS) að gefa út skuldabréf A, skuldabréf B og skuldabréf C til Glitnis eins og nánar er lýst hér á eftir. Auk þess mun FJR gefa út yfirlýsingu Glitni til handa um hlutabréfavalrétt þess efnis að Glitnir get keypt allt að 90% hlutafjár í Íslandsbanka á tilteknum kjörum.

3.1.2.1. Skuldabréf A

Skuldabréfaflokkur A verður gefinn út til Glitnis að lokinni undirritun á SVS samtals að fjárhæð EUR 346.182.012 er samsvarar 52 ma.kr. 15. október 2008. Skuldabréf A er tryggt með veðsamningi eins og lýst er hér á eftir. Helstu atriði í skuldabréfi A eru sem hér segir:

Höfuðstóll skuldabréfs A verður greiddur í 12 jöfnum afborgunum, hin fyrsta 15. janúar 2013 og lokagjalddagi verður 15. október 2015.

Vextir verða greiddir ársfjórðungslega eftir á 15. janúar, 15. apríl, 15. júlí og 15. október ár hvert og skal fyrsta greiðsla vera 15. október 2009. Vextir skulu vera EURIBOR að viðbættu 3% árlegu álagi fyrstu þrjú árin frá útgáfudegi og hækkar álagið í 4% á ári eftir það. Vaxtagreiðsla á fyrsta vaxtatímabili skal reiknast eins og vextir hefðu safnast upp frá 15. október 2008 til 15. október 2009 og skulu vextir á þessu fyrsta vaxtatímabili nema 5,710% á ári.

Greiðslur samkvæmt skuldabréfi A skulu vera í EUR. Nú hefur Íslandsbanki gert sitt besta í a.m.k. tíu virka daga til að komast yfir næga fjárhæð í EUR til að inna af hendi greiðslu samkvæmt skuldabréfi A en getur það ekki sökum atburðar sem gerir það ómögulegt að skipta krónum í EUR eftir venjubundnum fjármálaleiðum eða það reynist ómögulegt að skila EUR inn á reikning viðkomandi handhafa skuldabréfs. Þá á Íslandsbanki rétt á að inna slíka greiðslu af hendi í krónum en þó með skilmálum um bætur sem skylda Íslandsbanka til að bæta handhafa skuldabréfanna mismun á fjárhæð í EUR sem hann hefði átt að fá og fjárhæð í EUR sem hann gat fengið fyrir greiðsluna í krónum.

Handhafi skuldabréfanna á rétt á að krefjast innlausnar skuldabréfanna með því að segja þeim upp með minnst 30 daga og mest 60 daga skriflegum fyrirvara til Íslandsbanka ásamt áföllnum og ógreiddum vöxtum ef (i) Íslandsbanki leggur í endurskipulagningu, aðra en þá sem samþykkt hefur verið skriflega fyrirfram af handhafa skuldabréfs (hvort sem það er með sameiningu, yfirtöku, skiptingu, aðskilnaði eða umbreytingu, eins og þessi hugtök kunna að vera skilgreind í samræmi við viðkomandi lög eða hann tekur þátt í hverri annarri fyrirtækjaendurskipulagningu) nema ef slík endurskipulagning hefur ekki meiriháttar óhagstæð áhrif á fjárhagsstöðu Íslandsbanka og dótturfélaga hans á heildina litið eða á hæfi Íslandsbanka til að standa við skuldbindingar sínar samkvæmt skuldabréfi A eða (ii) ef íslensk stjórnvöld hætta að eiga hlutabréf með atkvæðisrétti er nemur meiru en 50% af atkvæðisrétti í Íslandsbanka.

Allar greiðslur af höfuðstól svo og vextir af skuldabréfunum skulu inntar af hendi án afdráttar eða frádráttar skatta eða annarra opinberra álaga nema þegar slíkur afdráttur er bundinn lögum. Í því tilfelli ber Íslandsbanka (með ákveðnum takmörkuðum undantekningum) skylda til að inna af hendi viðbótargreiðslu þannig að handhafi skuldabréfanna móttaki greiðslu eins og ekki hefði verið um slíkan afdrátt eða frádrátt að ræða.

Skuldabréfið tilgreinir nokkur atriði um greiðslufall sem veita handhafa skuldabréfanna rétt til að gjaldfella skuldabréfin og krefjast greiðslu höfuðstóls og áfallinna, ógreiddra vaxta ásamt lögfræðikostnaði. Til greiðslufalls telst:

(i) Íslandsbanki greiðir ekki gjaldfallna fjárhæð samkvæmt skuldabréfunum á gjalddaga eða innan þriggja virkra daga frá þeim degi.

(ii) Íslandsbanki fer ekki eftir einu eða fleiri ákvæðum um skyldur sínar samkvæmt skuldabréfi A og ekki tekst að leiðrétta það innan 30 daga frá því að handhafi skuldabréfs tilkynnir Íslandsbanka skriflega um það.

(iii) Ef aðrar skuldir Íslandsbanka og veigamestu dótturfélaga hans eins og þær koma fram í síðasta ársreikningi hans, sem falla í gjalddaga fyrir lokagjalddaga ef greiðslufall á sér stað, eru ekki greiddar á gjalddaga að því tilskildu að heildarfjárhæð höfuðstóls viðkomandi skuldar sé jöfn eða meiri en EUR 25 m. eða jafngildi þeirrar fjárhæðar í öðrum gjaldmiðlum.

(iv) Ákveðnir atburðir tengdir greiðslufalli eiga sér stað.

(v) Þekjuhlutfall veðsettra eigna samkvæmt veðsamningi sem lýst er hér á eftir fellur niður fyrir 140% og er ekki lagað innan 14 daga (ef hlutfallið fellur niður fyrir 120% verður að hækka það í 120% innan sjö daga og í 140% innan sjö daga þar á eftir).

(vi) Íslandsbanki hættir allri bankastarfsemi eða hluta hennar og í því tilfalli að hætt er við hluta hennar, að það hafi meiriháttar óhagstæð áhrif.

Íslandsbanki lýsir yfir að:

(i) Svo lengi sem eitthvert skuldabréf er útistandandi mun Íslandsbanki ekki, né mun hann leyfa neinu veigamiklu dótturfélagi öðrum en ákveðnum dótturfélögum sem yfirtekin hafa verið gegnum skipti á skuld fyrir hlutafé eða með fullnustu í veði í hlutabréfum slíks félags („dótturfélög yfirtekin vegna skulda“), veita beint eða óbeint eða láta viðgangast að veitt verði veð eða nokkur önnur trygging fyrir lánum eða skuldbindingum, nema nokkur sérstaklega tilgreind tilfalli.

(ii) Að undanskildum lánum teknum í tengslum við almenn viðskipti mun Íslandsbanki ekki og mun ekki leyfa neinu veigamiklu dótturfélagi að taka lán né láta viðgangast að skuldir myndist með ákveðnum tilteknum undantekningum, svo sem ótryggðar skuldir sem ekki njóta forgangs og víkjandi skuldir, skuldir innan samstæðunnar, skuldir þegar til orðnar svo og skuldir við Seðlabanka Íslands.

(iii) Íslandsbanki mun ekki fara út í viðskipti við tengd félög öðruvísi en á óhagsmunatengdum grundvelli og mun sjá til þess að ekkert dótturfélag geri það heldur.

(iv) Hvorki Íslandsbanki né nokkur veigamikil dótturfélag munu gefa yfirlýsingu um greiðslu eða greiða arð eða aðrar greiðslur til eigenda fyrir desember 2011. Á árunum 2012 og 2013 má Íslandsbanki og veigamikil dótturfélag hans inna af hendi slíkar greiðslur að því tilskildu að ekkert greiðslufall hafi átt sér stað, sé í aðsigi eða muni leiða af slíkri greiðslu og að samtala af slíkum greiðslum fari ekki yfir 50% af nettóhagnaði Íslandsbanka eins og hann er ákvarðaður í nýjustu samstæðureikningum sem samdir eru í samræmi við alþjóðlega reikningsstaðla (IFRS).

(v) Íslandsbanki mun halda grunneiginfjárhlutfalli (Eiginfjárbáttur A) í 9% að lágmarki.

(vi) Hvorki Íslandsbanki né neitt af veigamiklum dótturfélögum hans mun láta frá sér nokkurn hluta af eignum sínum hvort heldur í einum viðskiptum eða í hrinu tengdra viðskipta að verðmæti yfir EUR 20 m. eða á nokkru fjárhagsári láta frá sér eignir fyrir meira en 5% af samstæðuefnahagsreikningi Íslandsbanka nema salan sé hluti af almennum viðskiptum Íslandsbanka eða sé sala eða yfirfærsla á yfirteknu skuldunautardótturfélagi og tveir þriðju stjórnar séu þeirrar skoðunar að viðskiptin séu til hagsbóta fyrir Íslandsbanka.

(vii) Íslandsbanki mun ekki láta viðgangast að veigamiklu dótturfélag verði hindrað í að greiða arð af hlutafé sínu eða að lána eða færa eignir á annan hátt til Íslandsbanka með ákveðnum takmörkuðum undantekningum.

(viii) Íslandsbanki mun láta handhöfum skuldabréfa í té tiltekna fjárhagslegar og aðrar upplýsingar, þ.m.t. endurskoðaðan samstæðureikning Íslandsbanka fyrir sérhvert fjárhagsár innan 100 daga frá lokum slíks árs. Íslandsbanki mun einnig, svo fljótt sem auðið er en eigi síðar en innan 60 daga frá lokum hvers ársfjórðungs, láta í té afrit af óendurskoðuðu uppgjöri fyrir viðkomandi ársfjórðung.

(ix) Skuldabréf A er að fullu framseljanlegt.

(x) Samkvæmt samþykkt um útgáfu skuldabréfanna hefur handhafi skuldabréfanna rétt til að breyta skuldabréfi A algjörlega að eigin vali í markaðsverðbréf, eitt eða fleiri, eða gera hvað annað sem er til að gera skuldabréf A að markaðsbréfi. Markaðsbréf er almennt, veðtryggt skuldabréf með stöðluðum ákvæðum fyrir slík skuldabréf og er gert ráð fyrir að skuldabréfin verði skráð á kauphöll í Dublin, London eða Luxemborg og að viðskipti með þau fari fram gegnum Euroclear, Clearstream og DTC og að veitt verði leyfi til tilboða í samræmi við Reglu S í verðbréfalögum Bandaríkjanna frá 1933 með síðari breytingum („verðbréfalögin“) eða með einkaviðskiptum við hæfa fagfjárfesta eins og skilgreint er í Reglu 144A í verðbréfalögum eða í öðrum álíka fjármálaviðskiptum. Slík verðbréf munu ná yfir vexti og höfuðstólsákvæði, yfirlýsingar og greiðsluföll sem efnislega eru þau sömu og þau sem fram koma í skuldabréfi A. Handhafi skuldabréfsins á einnig fullan rétt á að breyta skuldabréfi A í bundið innlán hjá Íslandsbanka með sama gjalddaga og skuldabréf A.

(xi) Skuldabréf A heyrir undir íslensk lög og eingöngu undir íslenska dómstóla.

(xii) Skuldabréf A nýtur veðsamnings eins og lýst er hér á eftir.

3.1.2.2. Skuldabréf B og C

Þegar gengið hefur verið frá SVS, mun Íslandsbanki einnig undirrita endanlegt skuldabréf B og bráðabirgðaskuldabréf C án þess að sérstök fjárhæð sé skráð á þau á útgáfudegi. Skuldabréf B og skuldabréf C verða geymd af Landslögum og Logos er verða sameiginlegur vörsluaðili í samræmi við skilmála vörslusamnings milli vörsluaðilanna, Íslandsbanka og Glitnis.

Viðkomandi ákvæði til ákvörðunar höfuðstóls og vaxta á skuldabréfi B og skuldabréfi C eru sem hér segir:

(a) Gert verður bráðabirgðaendurmat 31. mars 2010 og endanlegt verðmat 31. mars 2012.

(b) Í sambandi við bráðabirgðaendurmatið 31. mars 2010 mun Íslandsbanki ákvarða höfuðstól skuldabréfs C sem gildir frá 31. desember 2009. Í því skyni mun Íslandsbanki nota ársreikninga sína dagsetta 31. desember 2009 sem settir eru upp og endurskoðaðir í samræmi við alþjóðlega reikningsskilastaðla IFRS og að slíkur höfuðstóll verður jafn og rekstrarafgangur eins og hann er skilgreindur í lið (g) hér á eftir og hefur þannig verið reiknaður fyrir árið 2009. Mat á eignum Íslandsbanka verður gert af stjórn Íslandsbanka í samræmi við IFRS-staðla að loknum viðræðum stjórnar bankans við Glitni samkvæmt samþykktu fyrirkomulagi sem metur meginforsendur sem notaðar voru í mati eigna 1. janúar 2009 og hvernig þær hafa breyst til 31. desember 2009. Fjárhæðin sem þannig reiknast nefnist endurmatsfjárhæðin. Glitnir má skipa matsmann til að sannreyna

útreikningana. Ef þetta tekst ekki, munu Íslandsbanki og Glitnir gera sitt besta til að ná ásættanlegri lausn. Ef það tekst ekki, verður hægt að vísa málinu til íslenskra dómstóla.

(c) Endurmatsfjárhæðinni allt að 17 ma.kr. verður skipt í EUR á því gengi sem þá er skráð hjá Seðlabanka Íslands. Sú fjárhæð verður færð inn á skuldabréfið af vörsluaðilanum sem höfuðstóll skuldabréfs C sem þá verður afhent úr vörslu til Glitnis. Ef endurmatsfjárhæðin er núll eða neikvæð, fellur skuldabréf C úr gildi.

(d) Vextir verða reiknaðir af höfuðstól skuldabréfs C frá 1. janúar 2010. Vextirnir verða þeir sömu og á skuldabréfi A sem lýst er hér að framan að því fráteknu að hækkun álagsins úr 3% í 4% mun eiga sér stað frá 15. október 2011.

(e) Þann 31. mars 2012 mun Íslandsbanki ákvarða höfuðstól skuldabréfs B sem gildir frá 31. desember 2011. Í því skyni að ákvarða nýja höfuðstólinn mun Íslandsbanki reikna út hagnað sinn fyrir tímabilið 1. janúar 2009 – 31. desember 2011 og skal útreikningurinn staðfestur af endurskoðendum Íslandsbanka og vera í samræmi við endurskoðuð reikningsskil Íslandsbanka sem samin eru samkvæmt IFRS. Aftur mun Glitnir eiga rétt á að skipa matsmann til að sannreyna útreikningana ásamt þeim möguleika að vísa málinu til dómstóla ef samkomulag næst ekki. Eftir að hagnaðurinn hefur verið reiknaður út verður fjárhæð skuldabréfs C dregin frá. Útkomunni, allt að 80 ma.kr., verður einnig breytt í EUR á gengi Seðlabanka Íslands og verður sú fjárhæð færð inn á skuldabréfið sem höfuðstóll skuldabréfs B af vörsluaðilanum er síðan afhendir skuldabréfið úr vörslu til Glitnis. Ef slík fjárhæð er núll eða neikvæð fellur skuldabréf B úr gildi.

(f) Vextir verða reiknaðir af höfuðstól skuldabréfs B frá 31. desember 2011. Vextirnir verða þeir sömu og á skuldabréfi A sem lýst er hér að framan.

(g) Hagnaðurinn vegna skuldabréfs B og skuldabréfs C er skilgreindur sem fjárhæð í krónum allt að 80 ma.kr. sem jafngildir $0,9x$ (heildarhagnaður mínus viðmiðunararðsemi; deilt með einum mínus vegið meðaltal af raunverlegri tekjuskattsprósentu sem greidd er eða á að greiða af Íslandsbanka fyrir viðkomandi tímabil). Heildarhagnaður er skilgreindur sem hækkanir/lækkunarir á eigin fé Íslandsbanka á viðkomandi tímabili (i) áður en tekið er tillit til útgáfu skuldabréfs B og skuldabréfs C eftir því sem við á og (ii) að meðtöldum hækkunum/lækkunum á ásættanlegu mati eigna í efnahagsreikningi Íslandsbanka, burtséð frá því hvort þær verða til vegna breytinga á ásættanlegu matsvirði í rekstrarreikningi eða á eigin fé eða rekstrarárangri. Viðmiðunararðsemi er skilgreind með tilvísan til fjárhæðar sem myndi fást af upphaflegu eigin fé á viðkomandi tímabili með því að beita vöxtum grundvölluðum á ríkisskuldabréfum í eigu Íslandsbanka sem notuð voru til greiðslu hlutfjár ríkisins. Að svo miklu leyti sem viðbótareiginfé kemur inn á viðkomandi tímabili, verður viðlíka útreikningur gerður vegna slíks eigin fjár fyrir tímabilið frá því það var gefið út. Einnig verður tekið tillit til þess að hlutfé verði endurkeypt og greiddur verði arður með því að draga frá fjárhæð endurkaupanna eða arðsins á viðkomandi tímabili.

(h) Höfuðstóllinn á skuldabréfi B og skuldabréfi C verður greiddur með 12 jöfnum afborgunum er hefjast 15. janúar 2013 og lýkur á lokagjaldþaga, 15. október 2015. Allir aðrir skilmálar skuldabréfs B og skuldabréfs C nema þeir sem lýst er hér að framan, þ.m.t. greiðsluföll og yfirlýsingarnar, eru þeir sömu og fyrir skuldabréf A sem lýst er hér að framan.

(i) Ef það gerist áður en ofangreind mót fara fram, að greiðslufall á skuldabréfi B og skuldabréfi C á sér stað eða handhafinn óskar eftir að neyta réttar síns til endurgreiðslu

fyrir gjalddaga, verður höfuðstóll skuldabréfs B og skuldabréfs C ákvarðaður þegar fjárhagsupplýsingar verða fyrir hendi til að ákvarða viðkomandi bráðabirgðafjárhæð fyrir skuldabréf C eða hagnaðinn fyrir skuldabréf B. Þessar fjárhæðir verða notaðar til að ákvarða höfuðstól skuldabréfs B og skuldabréfs C með sömu aðferðafræði og lýst er hér að framan.

(j) Ef höfuðstólsfjárhæðin sem færð verður inn á annaðhvort skuldabréf B eða skuldabréf C leiðir til þess að Íslandsbanki getur ekki uppfyllt eiginfjárskyldur sínar, skulu aðilar sameinast um að semja og gera sitt besta til að finna lausn sem er heppilegust fyrir aðilana.

(k) Samkvæmt skilmálum samningsins um útgáfu skuldabréfanna, hefur handhafi skuldabréfanna þann rétt eftir þrjú mánuði frá dagsetningu SVS að skylda Íslandsbanka til að setja á stofn hvatningarkerfi fyrir stjórnendur í samræmi við góðar venjur á Íslandi og alþjóðlega til að reyna að tryggja að Íslandsbanki hafi ásættanlegan hvata til að hámarka virði skuldabréfs B. Handhafi skuldabréfanna mun endurgreiða Íslandsbanka allan skynsamlegan kostnað sem hlýst af slíku fyrirkomulagi og er samþykkt af handhafa skuldabréfanna.

(l) Skuldabréf B og skuldabréf C eru tryggð og njóta veðsamnings sem lýst er frekar hér á eftir.

(m) Skuldabréf B og skuldabréf C falla undir íslensk lög og eingöngu undir íslenska dómstóla.

3.1.2.3. Samningur um útgáfu skuldabréfa

Samningurinn um útgáfu skuldabréfa skilgreinir í aðalatriðum aðferðina við að ákvarða höfuðstólsfjárhæð skuldabréfs B og skuldabréfs C eins og lýst er hér að framan og lýsir hann ákveðnum atriðum í veðsamningum sem lýst er hér á eftir. Íslandsbanki mun einnig gefa út ákveðnar yfirlýsingar til Glitnis í tengslum við undirritun hans og getu hans til að stofna til samninga í tengslum við skjölin sem lýst er hér. Þar á meðal verður sú yfirlýsing að fjárhagslegar og aðrar upplýsingar sem Glitni verða láttnar í té af Íslandsbanka í því skyni að reikna út fjárhæð skuldabréfanna innihaldi engar ósannar staðhæfingar um mikilvægar staðreyndir eða víkist undan að skýra frá einhverri efnislegri staðreynd sem nauðsynleg er til að slíkar upplýsingar verði ekki misvísandi í ljósi þeirra kringumstæðna sem ríktu þegar slíkar upplýsingar voru lagðar fram og að allar upplýsingar sem Glitni, fulltrúum hans og ráðgjöfum eru láttnar í té fyrir framkvæmd SVS séu fullnægjandi, réttar og ekki misvísandi og að engum upplýsingum hafi verið vikið undan.

3.1.2.4. Veðsamningur

Skuldabréf A, skuldabréf B og skuldabréf C eru tryggð með veði í tilgreindum réttindum, eignum, kjörum og hagsmunum Íslandsbanka. Veðsetningin skal vera í samræmi við gerðan veðsamning.

Íslandsbanki mun leggja til eignir til veðsetningar um leið og eða áður en gengið er frá SVS og þar með tryggja 35% af höfuðstólsfjárhæð skuldabréfs A hið minnsta. Innan 30 daga frá frágangi SVS er Íslandsbanka skylt að hafa veðsett nægjanlegar eignir til ná upp í lágmarksþekjuhlutfall. Þegar skuldabréf B og skuldabréf C verða gefin út mun Íslandsbanki veðsetja nægjanlegar viðbótareignir til að tryggja að lágmarksþekjuhlutfalli verði náð.

Eignir sem hæfar eru til veðsetningar af Íslandsbanka samkvæmt veðsamningnum eru veðbréf einstaklinga, fyrirtækjaveðbréf og samsett veðbréf er fullnægja tilteknum skilyrðum.

Eftirfarandi kvaðir gilda um hæfi eigna til veðsetningar:

- (a) Hæf veðbréf einstaklinga geta verið milli 20% og 100% af veðsettum eignum.
- (b) Hæf veðbréf fyrirtækja geta verið milli 0 og 50% af veðsettum eignum.
- (c) Hæfir lánasamningar geta verið milli 0 og 50% af veðsettum eignum.
- (d) Hæfir eignasamningar geta verið milli 0 og 50% af veðsettum eignum.
- (e) Hæfir sjávarútvegssamningar geta verið milli 0 og 50% af veðsettum eignum.
- (f) Tuttugu stærstu skuldararnir mega ekki skulda meira en 50% af nafnverði veðsettra eigna.

Íslandsbanka er skylt að viðhalda þekjuhluftalli af (i) heildarþótfærðu virði hinna veðsettu eigna samkvæmt veðsamningnum á móti (ii) heildarskuldbindingunum samkvæmt skuldabréfi A, skuldabréfi B og skuldabréfi C sem er eigi minna en 140%. Falli þekjuhluftallið á einhverjum tíma niður fyrir 140% er Íslandsbanka skylt að leggja til viðbótarveð til að færa hlutfallið í 140% innan 14 daga en ef hlutfallið fellur undir 120% verður að hækka það í 120% innan 7 daga og í 140% innan 7 daga þar á eftir. Íslandsbanka er skylt að leggja fram skýrslu sem staðfestir að þekjuhluftallinu hafi verið náð innan 60 daga frá lokum hvers ársfjórðungs.

Íslandsbanki hefur rétt á að draga til baka og setja önnur veð í staðinn eða láta önnur veð koma í stað þeirra sem sett hafa verið inn að því tilskildu að þekjuhluftallið sé a.m.k. 140% eftir að slík veð hafa verið dregin til baka og önnur sett í staðinn. Slíkar breytingar sem hér er lýst eru ekki leyfðar án samþykkis handhafa skuldabréfanna þegar greiðslufall hefur átt sér stað eða er yfirvofandi.

Þekjuhluftallið er summan af heildarþótfærðu virði hinna veðsettu eigna samkvæmt veðsamningunum að frádregnum fjárhæðum sem gjaldfallnar eru en ekki greiddar samkvæmt nettunarsamningi milli Glitnis og Íslandsbanka deilt með hinum tryggðu fjárhæðum.

Greiðslufall telst hafa átt sér stað samkvæmt veðsamningnum þegar (i) greiðslufall hefur átt sér stað samkvæmt skuldabréfi A, skuldabréfi B og skuldabréfi C, (ii) ekki er greitt af skuldabréfi A, skuldabréfi B eða skuldabréfi C á gjalddaga, (iii) lágmarksþekjuhluftallið fer niður fyrir 140% og það er ekki leiðrétt innan settra tímamarka, (iv) Íslandsbanki stendur ekki við yfirlýsingar og fer ekki eftir ákvæðum tryggingarskjalanna eða skyldra viðskiptaskjala eða (v) einhverjar af staðhæfingunum og fullyrðingunum í viðskiptaskjölunum reynast rangar eða hætta að vera sannar á viðkomandi degi. Eftir að greiðslufall hefur átt sér stað, verður þegar í stað hægt að leita fullnustu í veðum samkvæmt veðsamningum.

Ef Íslandsbanki er tekinn til skipta, fer í gjaldþrot, honum skipuð skilanefnd eða aðrir atburðir verða sem myndu leiða til þess að Íslandsbanki þurfi að standa skil á innlánnum sem forgangskröfu eins og skilgreint er í lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002, skulu Íslandsbanki og handhafar skuldabréfa A, B og C gera sitt besta til að skiptastjóri eða jafngildur aðili fallist á að gera það mögulegt að úthluta fjárhæðunum ásamt öðrum eignum Íslandsbanka jafnhliða milli handhafa skuldabréfanna og innlánseigenda.

Handhafa skuldabréfanna er skylt að losa næg veð til að varðir innlánseigendur fái úthlutað til jafns við handhafa skuldabréfanna. Ef slíkur skiptastjóri óskar ekki eftir því að losuð verði veð til handa handhöfum skuldabréfanna til úthlutunar, verður handhafi skuldabréfanna ekki skyldaður á þann hátt sem greint er hér að framan. Ef handhafi skuldabréfanna knýr fram veðsamninginn af öðrum ástæðum en gjaldþroti skulu þessi ákvæði ekki gilda nema Íslandsbanki verði gjaldþrota innan 90 daga frá því að handhafi skuldabréfanna knýr á um fullnustu veðsamningsins.

3.1.2.5. Hlutfjárvalréttur

Samningur um hlutfjárvalrétt Glitni til handa verður gefin út af FJR, þegar SVS hefur verið undirritaður og verður í vörslu þar til SVS hefur verið fullnustaður. Þá verður samningurinn yfirfærður til Glitnis. Samkvæmt skilmálunum hefur handhafi valréttarins völ á að kaupa almenna hluti í Íslandsbanka fyrir reiðufé.

Kaupverð hluta í Íslandsbanka samkvæmt hlutfjárvalréttinum er jafnt virði á hlut í upphaflegri fjárfestingu FJR en hækkar í samræmi við lágmarksarðsemiskröfu ríkisins sem reiknuð er út með tilvísun til vaxta á íslensk ríkisskuldabréf í eigu Íslandsbanka á sama tímabili að viðbættum 5% á tímabilinu frá 14. ágúst 2009 þar til tilkynning berst um að valkosturinn verði nýttur.

Kaupréttinn má nýta á eins mánaðar tímabili strax að lokinni útgáfu á ársskýrslu Íslandsbanka fyrir hvert fjárhagsár er lýkur 31. desember árin 2010-2014 að báðum árum meðtöldum eða hvaða annan dag sem tilkynntur er af FJR. Því til viðbótar verður hægt að nýta réttinn í allt að tíu daga eftir að FJR hefur tilkynnt (a) að almennir hlutir í Íslandsbanka eða einhverju af dótturfélögum hans hafi verið skráðir í alþjóðlega viðurkenndri kauphöll, (b) að sölutryggt almennt hlutfjárútboð sem nemur eigi minna en 50% af útgefnum hlutum í Íslandsbanka eigi sér stað eða (c) að breyting verði á yfirráðum Íslandsbanka af öðrum orsökum, hvert um sig nefnt útgönguleið. Þegar tilkynnt er um útgönguleið, fellur allur kaupréttur niður sem ekki hefur verið nýttur þegar hún er farin og valrétturinn fellur þar með niður. Ef einhver kaupréttur hefur ekki verið nýttur einum mánuði eftir að ársskýrsla Íslandsbanka var gefin út fyrir fjárhagsárið sem endar 31. desember 2014, fellur rétturinn einnig niður.

Önnur skilyrði hlutabréfavalréttarins eru m.a.:

Skilmálar hlutabréfavalréttarins breytast í samræmi við atburði er þynna út eða samþjappa hlutafé, svo sem endurskipulagning eða endurflokkun á hlutafé Íslandsbanka.

Á hverju vikutímabili næst á undan valréttartímabili getur FJR gert tilboð í að kaupa valréttinn af valréttarhöfum. Ef valréttarhafar í sameiningu ráða eigi minna en 80% af kauprétti og taka tilboðinu getur FJR keypt allan kaupréttinn á sömu skilmálum og tilboðinu nemur.

Meðan kaupréttur er í gildi geta valréttarhafar skipað mann í stjórn Íslandsbanka fyrir sína hönd.

Hálfsársreikningar Íslandsbanka verða látnir valréttarhöfum í té eftir 30. júní og 31. desember ár hvert. Valréttarhafar eiga einnig rétt á að fá aðrar upplýsingar, þ.m.t. upplýsingar um öll meiriháttar kaup eða yfirtöku eða þá atburði er snerta Íslandsbanka sem af sanngirni mega teljast hafa meiriháttar áhrif á rétt valréttarhafa.

Valrétturinn er framseljanlegur.

Valrétturinn fellur undir íslensk lög og íslenska dómstóla eingöngu.

Ákvæði eru um fundi meðal valréttarhafa. Á slíkum fundum valréttarhafa geta valréttarhafar sem eiga eigi minna en 75% af kaupréttarhlutum samþykkt ákveðin atriði sem verða bindandi fyrir alla valréttarhafa, þ.m.t. að (i) samþykkja samkomulagsatriði milli FJR og valréttarhafanna, (ii) samþykkja breytingar á valréttinum, (iii) samþykkja skipti á valréttinum í hlutabréf, skuldabréf, skuldaviðurkenningar eða aðrar skuldir eða verðbréf Íslandsbanka eða sérhvers annars félags og (iv) skipa mann í stjórn Íslandsbanka til að koma fram fyrir hönd valréttarhafa.

3.1.3. Nettunarsamningur

Nettunarsamningur er gerður milli Íslandsbanka og Glitnis og varðar ákveðin atriði uppgjörs milli aðilanna, um hvernig þeir munu fara með mál er varða nettun sem verða kann vegna eigna og skulda sama aðila sem aðskildar voru með ákvörðun FME, ásamt meðferð veða og annarra trygginga sem færðar voru til Íslandsbanka en Glitnir gæti átt rétt í.

Ef millifærð eign er endurgreidd Íslandsbanka af viðskiptavini að hluta eða að fullu með nettun með því að nota gagnkröfu á Glitni, mun Glitnir greiða Íslandsbanka fjárhæð sem er jöfn nettunarfjárhæðinni. Slík fjárhæð skal þó aldrei vera hærri en millifærsluvirði viðkomandi eigna samkvæmt stofnefnahagsreikningi Íslandsbanka.

Með ákvörðunum FME voru veð og aðrar tryggingar frá innlendum aðilum flutt til Íslandsbanka frá Glitni. Í sumum tilfellum var um að ræða veð sem Glitnir gat átt rétt í vegna skulda viðskiptavina sem skildar voru eftir í Glitni. Dæmi um þetta er skuld vegna skiptasamninga. Samningurinn inniheldur ákvæði um hvernig með slík mál skuli farið. Samkomulagið tilgreinir aðferð til að leysa úr málum sem upp kunna að koma í því efni, þ.m.t. skyldu til að gera sitt besta til að ná samkomulagi um skipt veð og að aðilar muni í því efni taka tillit til skiptra hagsmuna varðandi veðið.

Samningurinn heyrir undir og er gerður í samræmi við íslensk lög og hafa íslenskir dómstólar eingöngu lögsögu í tengslum við hann.

3.1.4. Flutningur á innstæðum Straums til Íslandsbanka

Þann 9. mars 2009 ákvað FME á grundvelli heimilda sinna skv. neyðarlögunum að yfirtaka vald stjórnar og hluthafafundar í Straumi-Burðarás fjárfestingarbanka hf. (Straumur) og skipa honum skilanevnd. Þann 17. mars 2009 ákvað FME að flytja innstæður Straums til Íslandsbanka, eftir að hafa haft samráð við skilanevndina, kröfuhafa, Seðlabanka Íslands og fjármálaráðuneytið, til að tryggja innstæðueigendum aðgang að innstæðum sínum. Ekki voru allar innstæður fluttar en FME taldi að sumar innstæður hefðu verið myndaðar stuttu fyrir fall Straums með því að breyta vissum skuldabréfa- og víxilkjöfum fyrir gjaldþaga þeirra í innstæðukjöfur í þeim eina tilgangi að tryggja þær kröfur við slitameðferð.

Samhliða ákvað FME að Straumur skyldi gefa út skuldabréf til handa Íslandsbanka með veði í öllum eignum félagsins til að tryggja Íslandsbanka greiðslu fyrir yfirteknar innstæðuskuldbindingar. Var skuldabréfið gefið út 3. apríl 2009 að fjárhæð um 43,7 ma.kr. með lokgjaldþaga 31. mars 2013. Vextir skuldabréfsins voru íslenskir millibankavextir, REIBOR, að viðbættu 1,9% álagi fyrstu 12 mánuðina en síðan 1,0% álagi.

Á útgáfudegi skuldabréfsins gerðu síðan FJR og Íslandsbanki með sér samning um lausafjárstuðning við Íslandsbanka vegna hugsanlegs útfærðis á yfirfærðum innstæðum. Um var að ræða samkomulag um að FJR tæki yfir nefnt skuldabréf að fullu eða hluta og

léti af hendi í staðinn ríkisskuldabréf sem hæf væru til veðtöku hjá Seðlabanka Íslands sem trygging fyrir lausafjárfrigreiðslu. Íslandsbanki var í samkomulaginu skuldbundinn til að afhenda ríkisskuldabréfin að nýju í takt við afborganir Straums af skuldabréfinu. Hluti af samkomulaginu var einnig að ef Íslandsbanki hefur ekki fengið fulla endurgreiðslu á skuldabréfinu á lokagjaldaga þess þann 31. mars 2013 gæti Íslandsbanki haldið eftir ríkisskuldabréfum sem samsvöruðu mismuninum á yfirteknum innstæðum og því sem greitt hafði verið af skuldabréfi Straums en FJR fengi skuldabréfið afhent til eignar og myndi innheimta hjá Straumi það sem út af stæði. Þannig væri tryggt að Íslandsbanki yrði ekki fyrir áföllum vegna yfirfærslu innstæðna Straums til hans.

3.1.5. Samningur um lausafjárfrigreiðslu

Við sameiginlega fjármögnun Glitnis og ríkisins á Íslandsbanka fær ríkissjóður til baka frá Íslandsbanka hluta af þeim ríkisskuldabréfum sem ríkissjóður lagði fram sem greiðslu fyrir hlutafé. Við þá aðgerð versnaði lausafjárstaða Íslandsbanka þar sem ríkisskuldabréfin eru veðhæf við lausafjárfrigreiðslu frá Seðlabanka Íslands.

Þegar SSH var undirritaður samþykktu íslensk stjórnvöld því að veita Íslandsbanka aðgang að lausu fé með láni á ríkisbréfum gegn veði í traustum eignum Íslandsbanka, allt að 25 ma.kr. Samkomulagið gildir til 30. september 2012.

Samhliða féllst Glitnir á að ákveðinn hluti innstæðna Glitnis yrði bundinn í Íslandsbanka sbr. undirkafla 3.1.1. hér á undan.

Samningurinn er hugsaður þannig að fyrirgreiðslan verði eigi notuð nema Íslandsbanki hafi áður notað aðra þá möguleika sem fyrir hendi eru til öflunar lausafjár. Ef Íslandsbanki nýtir fyrirgreiðsluna greiðir hann 0,5% gjald af notaðri fjárhæð í hvert skipti og auk þess 3-4% í árlega vexti en vextirnir fara hækkandi með hækkandi nýtingarhlutfalli fyrirgreiðslunnar.

3.1.6. Samkomulag Íslandsbanka og Seðlabankans um húsnæðislán

Við yfirfærslu innlendra eigna og innlendra innstæðna frá Glitni til Íslandsbanka voru öll innlend húsnæðislán flutt til Íslandsbanka. Glitnir hafði veðsett Seðlabanka Íslands sértryggð skuldabréf sem tryggð voru með safni húsnæðislána vegna hefðbundinnar lausafjárfrigreiðslu Seðlabankans til Glitnis fyrir fall hans í október 2008 og var krafa Seðlabankans gjaldfallin. Nýi Glitnir banki hf. (nú Íslandsbanki) tók yfir skuldbindingu Glitnis við Seðlabankann í samræmi við ákvörðun FME þ. 14. október 2008 um ráðstöfun eigna og skulda Glitnis.

Í tengslum við yfirtöku Glitnis á 95% eignarhlut ríkisins í Íslandsbanka var það krafa Glitnis að gert yrði samkomulag milli Íslandsbanka og Seðlabanka Íslands um skuld nýja bankans við Seðlabankann þannig að ekki væri hætt á að Seðlabankinn gripi til ráðstafana gagnvart Íslandsbanka sem stefndu lausafjárstöðu hans í hættu. Samkomulagið var undirritað 11. september 2009.

Að lokum varð að samkomulagi að Seðlabankinn breytti kröfu sinni í verðtryggt lán til 10 ára með 4,5% vöxtum tryggðu með veði í íbúðalánum Íslandsbanka sem voru undirliggjandi trygging sértryggðu skuldabréfanna. Nafnverð skuldabréfsins var 55,6 ma.kr. Auk þess að tryggja fjármögnun húsnæðislánanna var lánið til þess fallið að minnka misvægi verðtryggingarjafnaðar Íslandsbanka.

3.2. Kaupþing banki hf. / Arion banki hf.

Í þessum kafla er lýst samningum milli fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisins (FJR), Arion banka og Kaupþings banka, en þann 20. júlí 2009 náðu FJR og skilanevnd Kaupþings rammksamkomulagi um stofnfjármögnun Arion og fyrirkomulag vegna yfirfærslu innlendra eigna og skulda til Arion. Samningurinn er að því leyti frábrugðinn samningum um Íslandsbanka að eignir yfirfærðar til Arion reyndust verðminni en yfirfærðar innstæður. Því reyndist nauðsynlegt til að ná jöfnuði í yfirfærðum eignum og skuldum að Kaupþing gæfi út skuldayfirlýsingu til Arion og setti í aðgreinda vörslu tilgreindar eignir sem Arion hefði ákveðin réttindi í til viðbótar við yfirfærðar eignir sem Arion fengi vaxtatekjur af.

Samið var um tvo valkosti fyrir Kaupþing um fjármögnun Arion. Annars vegar var um að ræða sameiginlega fjármögnun þar sem Kaupþing ætti 87% hlutfjár en að ríkið legði til 13% hlutfjár og víkjandi lán. Hinn valkosturinn var að ríkið ætti Arion banka að fullu en að Kaupþing fengi valrétt um að yfirtaka allt að 90% af eignarhlut ríkisins á síðara stigi. Undir fyrri valkostinum, sem er sameiginleg stofnfjármögnun, voru eftirfarandi samningar/löggerningar undirritaðir:

Samningur um sameiginlega stofnfjármögnun (SS).

Víkjandi lán.

Hluthafasamkomulag.

Undir seinni valkostinum, sem er stofnfjármögnun ríkisins, voru eftirfarandi samningar undirritaðir:

Samningur um vörslu og skilyrt virðisréttindi (SVSV).

Samningur um hlutfjárvalrétt.

Þá var einnig gerður nettunarsamningur milli Kaupþings og Arion.

3.2.1. Sameiginleg stofnfjármögnun

3.2.1.1. Samningur um sameiginlega stofnfjármögnun

Eftir að FJR lagði fram hlutfé í Arion banka átti ríkið allt hlutfé í bankanum, samtals 72 ma.kr. Við stofnun félagsins í október 2008 höfðu verið lagðar fram 775 m.kr. í reiðufé en við endanlega stofnfjármögnun í ágúst 2009 voru lagðir fram 71,25 ma.kr. í ríkisskuldabréfum. Eigið fé Arion varð þar með um 12% af áhættugrunni bankans. FJR og Kaupþing áformuðu að ef ákveðin skilyrði í samningnum væru uppfyllt myndi eignarhaldsfélagið Kaupskil ehf. sem er 100% í eigu Kaupþings, fjármagna og yfirtaka 87% af eignarhlut FJR í Arion með því að leggja fram eignir í þessu skyni.

Á umbóttunartíma Kaupþings frá samningsdegi 3. september 2009 til 31. október 2009 áttu báðir samningsaðilar jafnan rétt á að skipa menn í stjórn Arion þannig að hvor aðili réði fimm atkvæðum í stjórninni. Á meðan þetta millibilsástand varði var ekki hægt að leggja út í tiltekin viðskipti án fyrirfram skriflegs samþykkis FJR og Kaupþings, en eigi mátti á ósanngjarnan hátt neita um samþykki eða tefja mikilvæg viðskipti. Ennfremur hafði Kaupþing leyfi til að láta fara fram kostgæfniathugun á Arion.

Skuldbinding Kaupþings til áskriftar að eignarhlutum í Arion var háð því að ákveðnum skilyrðum væri fullnægt, eða fallið yrði frá þeim eftir aðstæðum, en þau voru aðallega: (i) að kostgæfniathugun Kaupþings og kröfuhafa þess á Arion yrði ásættanlega lokið að mati skilanevndar Kaupþings, (ii) að viðbrögð kröfuhafa til málsins væru jákvæð að mati

skilanefndar Kaupþings, (iii) að FME samþykki Kaupskil ehf. sem eiganda að ráðandi eignarhlut í Arion og (iv) að skilanefnd Kaupþings tæki ákvörðun um stofnfjármögnun Arion.

Ef skilyrðum fyrir stofnfjármögnun Kaupþings væri fullnægt yrði hlutafé Arion aukið og Kaupþing myndi kaupa nægilega marga hluti í Arion til að uppfylla skuldbindingar sínar samkvæmt samningnum. Til endurgjalds myndi Kaupþing færa ákveðnar eignir til Arion en á sama tíma myndi FJR ákveða lækkun hlutafjár í Arion og fá í þess stað millifært til sín ríkisskuldabréf í samræmi við samninginn.

Fjárhæð í ríkisskuldabréfum sem ríkið mun leggja fram í formi víkjandi láns yrði haldið eftir af Arion til endurgjalds fyrir útgáfu Arion á hinu víkjandi skuldabréfi. Að hinni sameiginlegu stofnfjármögnun lokinni tæki hluthafasamkomulagið gildi.

Í upprunalegum samningi, sem undirritaður var 3. september 2009, var gert ráð fyrir að ef ekki yrði lokið við stofnfjármögnun Kaupþings í síðasta lagi 31. október 2009 skuli aðilar líta svo á að samningurinn um sameiginlega stofnfjármögnun sé brott fallinn. Þá gat Kaupþing hvenær sem var fram til 31. október 2009 lýst því yfir að það muni ekki hrinda stofnfjármögnuninni í framkvæmd með skriflegri tilkynningu til ríkisins. Þar sem kostgæfniathugun en þó sérstaklega samþykki FME á Kaupskilum sem eiganda dróst á langinn lá endanleg ákvörðun skilanefndar Kaupþings um stofnfjármögnun Arion banka ekki fyrir fyrr en á hluthafafundi Arion 8. janúar 2010.

Samningurinn gerir ráð fyrir að ríkið standi undir 35% af heildarfjármögnun Arion og að Kaupþing leggi fram samtals 65% af stofnfénu. Framlag ríkisins í Arion tekur til alls víkjandi lánsins sem nemur 25% af heildarfjármögnun en afgangurinn af 35% stofnfjármögnun ríkisins skal vera í formi hlutafjár. Framlag Kaupþings til Arion skal að öllu leyti vera í formi hlutafjár með eignarhlut sem er 100% að frádregnum eignarhluta ríkisins.

Fyrir það tímabil sem Arion var að fullu í eigu ríkisins ber því arður af rekstri bankans samkvæmt nánara samkomulagi.

Á sex mánaða tímabili frá undirritun samnings skulu millifærðar eignir, sem metnar voru á núllvirði í stofnefnahagsreikningi Arion, færðar til baka til Kaupþings á núllvirði ef Kaupþing biður um það.

Samningurinn er saminn undir íslenskum lögum og hlítir þeim og íslenskum dómstólum eingöngu.

3.2.1.2. Víkjandi lán

Þegar samningurinn tekur gildi gefur Arion út og FJR kaupir ótryggð víkjandi skuldabréf í EUR að fjárhæð sem nemur 4% af áhættugrunni bankans þannig að eiginfjárlutfallið hækki úr 12% í 16%. Áætlað var í upphafi að heildarfjárhæð skuldabréfanna yrði um 25 ma.kr. en endanleg fjárhæð varð um 29,6 ma.kr. Skuldabréfin skulu vera eigendaskráð og skulu vera í þeim fjárhæðum sem Arion banki ákveður. Skuldabréfin verða víkjandi á eftir öðrum skuldum Arion.

Lánstími skuldabréfanna er tíu ár frá útgáfudegi. Skuldabréfin bera vexti sem Arion greiðir ársfjórðungslega eftir á 31. mars, 30. júní, 30. september og 31. desember ár hvert og fellur fyrsta greiðslan í gjalddaga 31. desember 2009. Þó má Arion fresta vaxtagreiðslum fyrstu tvö árin. Vextir verða 4% yfir EURIBOR á ári fyrstu fimm árin og hækka í 5% yfir EURIBOR eftir það.

Arion getur endurgreitt hvaða skuldabréf sem er, eða hluta af því, á hvaða vaxtadegi sem er eftir fimm ár frá útgáfudegi eða fyrr, ef FME leyfir, ásamt áföllnum en ógreiddum vöxtum.

Arion á vól á hvenær sem er, ef FME leyfir, að breyta hluta eða í heild öllum útistandandi skuldabréfum í hlutafé. Kjósi Arion að fara þá leið getur eigandi skuldabréfanna valið á milli þess að fá almenn hlutabréf eða forgangshlutabréf án kosningaréttar með vöxtum er samsvara áhættalausum vöxtum í íslenskum krónum að viðbættu 4% álagi ásamt vissum hækkunarákvæðum.

Réttur skuldabréfaeigenda er að öllu leyti víkjandi fyrir réttindum almennra kröfuhafa. Verði Arion slitið skulu kröfur skuldabréfaeigenda koma á eftir kröfum þeirra og þar af leiðandi skal eigi greiða neitt til skuldabréfaeigenda fyrr en öllum kröfum almennra kröfuhafa hefur verið fullnægt í slitunum. Sérhver greiðsla af skuldabréfunum eða í tengslum við þau, hvort heldur af höfuðstól, í vexti eða á annan hátt, skal í öllu tilliti vera háð því skilyrði að ekki hafi verið tekin ákvörðun um slit á Arion og að ekki hafi orðið greiðslufall á kröfum og að greiðslan verði ekki til þess að Arion brjóti reglur um lágmarks eigið fé.

Ef greiðslufall varir lengur en tíu virka daga vegna greiðslu á höfuðstól skuldabréfanna eða vegna gjaldfallinna vaxta af skuldabréfunum (nema frestaðra vaxta eins og leyft er í skuldabréfunum) geta skuldabréfaeigendur krafist slita á Arion í samræmi við íslensk lög, að tilskildum víkjandi ákvæðum.

Skuldabréfin skulu heyra undir íslensk lög, vera upp byggð samkvæmt þeim og heyra undir íslenska dómstóla eingöngu.

3.2.1.3. Hluthafasamkomulag

Þegar SS er frágenginn gengur hluthafasamningur sem Kaupþing, Arion og FJR eru aðilar að í gildi. Hluthafasamningurinn verður í gildi þar til heildarhlutur ríkisins verður minni en 5% af heildarhlutafé Arion. Helstu ákvæði samningsins eru sem hér segir:

Kaupþing á rétt á að skipa fjóra stjórnarmenn í stjórn Arion og skal einn þeirra vera formaður stjórnar. FJR á rétt á að tilnefna einn stjórnarmann í stjórn Arion sem skal, ef FJR óskar þess, eiga sæti í kjaranefnd Arion.

Ríkið skal eiga neitunarvald í eftirfarandi málum:

Að Arion banki verði lagður niður sem viðskiptabanki.

Að allar eða mestallar eignir Arion verði látnar af hendi.

Að Arion verði gert upp eða því slitið.

Að samþykktum Arion verði breytt á þann veg að það verði FJR í óhag nema breytingin hafi sömu efnislegu áhrif á aðra hluthafa.

Að arður verði greiddur fyrstu þrjú árin.

Viðskiptum milli Arion og Kaupþings.

Ef FJR hyggst færa eitthvað af hlutabréfum sínum til þriðja aðila skal það fyrst bjóða Kaupþingi að kaupa þau hlutabréf á sama verði og með sömu skilmálum og verið er að bjóða þriðja aðila.

Ef Kaupþing óskar eftir að selja meira en 50% af hlutum sínum sem þá eru útistandandi í Arion og finnur kaupanda sem ekki er aðildarfélag Kaupþings og kemst að samkomulagi

um söluna við kaupandann á slíkum hlutum skal FJR vera skylt að samþykkja tilboð frá kaupandanum á sömu kjörum og samþykkt er af Kaupþingi.

Ekki er leyfilegt að selja eða millifæra hluti í einum viðskiptum eða hrinu tengdra viðskipta gerðum af Kaupþingi ef það verður til þess að Kaupþing hættir að eiga meira en 50% af útistandandi hlutum nema fyrirhugaður yfirtökuaðili að slíkum hlutum hafi fyrst gert FJR tilboð í að kaupa hlutfallslega sama fjölda hluta á sama verði á hlut og á sömu kjörum og skilmálum og greiða á til Kaupþings. Kaupskyldan á ekki við um víkjandi lán.

Ekki skal gefa út hluti né yfirfæra til aðila sem ekki er aðili að hluthafasamningnum nema hann hafi fyrst samþykkt að gerast aðili að honum.

Samningur hluthafa skal heyra undir íslensk lög og skulu íslenskir dómstólar eingöngu hafa lögsögu í deilumálum er upp kunna að koma.

3.2.2. Stofnfjármögnun ríkisins

3.2.2.1. Samningur um vörslu og skilyrtan virðisrétt

Samningur um vörslu og skilyrtan virðisrétt (SVSV) kveður á um hvernig eignir Kaupþings eru látnar í vörslu til að þekja virði þess sem upp á vantar vegna færslu eigna og skulda frá Kaupþingi til Arion. Það sem upp á vantar er metið á 38 ma.kr. en af því ber að greiða vexti. Samþykkt er að helmingur þess sem upp á vantar verði talinn skuld í íslenskum krónum sem ber vexti sem eru 0,15% yfir meðalvöxtum greiddum af Arion af innlánsreikningi Kaupþings hjá Arion. Hinn helmingurinn skal teljast vera skuld í EUR sem ber eins mánaðar EURIBOR vexti að viðbættu 1,75% álagi. Fjárhæðin sem upp á vantar getur aldrei orðið hærri en 38 ma.kr. að undanskildu því sem nemur gjaldföllum vöxtum og gengisflökti samkvæmt SVSV.

Þá fær Kaupþing skilyrtan virðisrétt á safni stærstu lána Arion sem samanstendur af um 67% af millifærsluvirði heildarlánanna til viðskiptavina og 50% af brúttóvirði millifærðra eigna. Hugsanlegum ábata umfram væntan hagnað af eignunum verður skipt milli Arion og Kaupþings þannig að Kaupþing fær 80% af ábatanum þar til náðst hefur að endurheimta 38 ma.kr. og 50% af næstu 10 ma.kr. í endurheimtu. Ábatinn verður eignfærður á móti því er vantaði upp á upphaflega vegna færslu nettóeigna til Arion. Samkomulagið gildir til 30. júní 2012. Kaupþing mun einnig greiða umsamda vexti af því sem upp á vantaði í upphafi til Arion þar til það sem upp á vantaði verður endurheimt eða eignir að jafnhárrí fjárhæð verða millifærðar til Arion.

Kaupþing skal leggja fram yfirlit sem tilgreinir hvaða eignir það hyggst leggja fram sem vörslueignir. Þessar eignir verða að vera a.m.k. jafnmikils virði og sem nemur því er upp á vantar í millifærslu eigna og skulda. Eftir að skráin hefur verið lögð fram skal Arion hafa 20 virka daga til að fara yfir skrána og meta heildarvirði eignanna. Ef Arion er þeirrar skoðunar að heildarvirði eignanna sé lægra en það sem upp á vantar í upphafi getur Arion andmælt við Kaupþing með því að senda skriflega tilkynningu innan 20 virkra daga frá því að hafa fengið skrána. Ef Arion andmælir skulu Kaupþing og Arion leitast við að ná samkomulagi innan 20 virkra daga frá því Kaupþing tók við andmælatilkynningunni. Ef vörsluskilatímabilið rennur út og Arion og Kaupþing hafa ekki náð samningum um ágreiningsefni, geta annaðhvort Arion eða Kaupþing vísað málinu til sjálfstæðs endurskoðunarfyrtækis sem aðilar koma sér saman um í sameiningu á þeim grundvelli að það skuli ákveða virði fyrirhugaðra vörslueigna og mæla með, ef nauðsyn þykir, að virði eigna Kaupþings verði lagfært.

Kaupþingi er skylt að tilkynna Arion 1. apríl ár hvert um heildarvirði vörslueigna 31. desember fyrra árs. Ennfremur ber Kaupþingi að tilkynna Arion um sérhvert meiriháttar greiðslufall skuldara og meiriháttar breytingar í skilmálum einhverra af vörslueignunum. Kaupþing á rétt á að flytja eignir úr vörslueignasafninu í tíu daga eftir hvern virðisdag vörslueigna og áður en kemur til endurskipulagningar eða sölu á vörslueign. Ef þetta leiðir til þess að virði vörslueignar verður lægra en það er upphaflega vantaði upp á er Kaupþing skyldugt til að leggja aðrar eignir til í staðinn til að bæta upp mismuninn. Ef Arion andmælir millifærslunni og því að eignir komi þar í staðinn, skal fara út í viðlíka aðferðir og lýst er hér að framan, en með þeim hætti skulu aðilar reyna að ná samkomulagi. Ef samkomulag næst samt ekki verður hægt að vísa málinu til sjálfstæðs endurskoðunarfyrtækis til úrlausnar.

Ef virði vörslueigna reynist vera lægra en sem nemur því er upp á vantaði í upphafi á einhverjum virðisdegi vörslueigna skal Kaupþing gera tillögu um viðbótareignir sem lagðar verða inn í safn vörslueigna. Sama aðferð og lýst var hér að framan verður notuð ef Arion andmælir fyrirhuguðum eignum á þeim grundvelli að virði þeirra sé of lágt. Til að taka af allan vafa ber að geta þess að fjárhæðin sem upp á vantar getur aldrei orðið hærri en 38 ma.kr. nema í tilfelli vaxta sem ber að greiða og gengisflökts samkvæmt SVSV.

Allar tekjur sem hljótast af vörslueignunum skulu greiddar á vaxtareikning Kaupþingi til handa. Geta ber þess að Kaupþing getur tekið út umframfjárhæðir af reikningnum hvenær sem er.

Ef Kaupþing leggur ekki fram vörslueignir sem eru jafnverðmætar og það sem vantar upp á eða lætur á annan hátt undir höfuð leggjast að gegna meiriháttar skuldbindingu samkvæmt SVSV og lagar þetta ekki innan fimm virkra daga frá því að Arion tilkynnir því þar um hefur Arion rétt til að framfylgja rétti sínum yfir vörslueignunum, þ.m.t. að yfirtaka eignirnar og selja þær. Ef Arion nýtir sér rétt sinn skal litið svo á að SVSV hafi verið slitið af Arion og að endanlegt mat fari fram samkvæmt samningnum. Þetta getur leitt til þess að annaðhvort verði Kaupþing skyldugt til að greiða Arion viðbótarfjárhæð umfram það sem sem endurheimt verður með framfylgdinni ef virði þessara eigna er talið vera lægra en það sem upp á vantaði eða Arion verði skuldbundið til að endurgreiða Kaupþingi ef svo reynist að eignirnar á tíma framfylgdarinnar reynast meiri en það sem upp á vantaði. Krafa Arion samkvæmt því sem upp á vantaði er forgangskrafa á Kaupþing.

SVSV inniheldur skrá yfir frátekna eignir í Arion ásamt áætluðu virði þeirra, sem bundin er trúnaði. Þann 1. apríl á hverju almanaksári skal Arion leggja fram skrá fyrir Kaupþing með uppfærðu mati á fráteknum eignum m.v. 31. desember næstliðins árs. Kaupþing skal hafa 20 virka daga eftir að hafa mótttekið matið til að bera fram ágreining. Fari svo skulu Kaupþing og Arion leitast við að ná samkomulagi um frátekna eignir en reynist það ómögulegt getur annar hvor aðilinn vísað málinu til sjálfstæðs endurskoðunarfyrtækis til úrlausnar.

Ef og að svo miklu leyti sem heildarvirði frátekinnna eigna í bráðabirgðamati er meira en heildarvirði frátekinnna eigna eins það var sýnt í upphaflegu mati, má leysa út fjárhæð sem jafngildir 80% af mismuninum úr vörslueignum Kaupþings. Eftir að slík fjárhæð hefur verið leyst út, skulu þær eignir sem þannig hafa verið leystar út hætta að teljast til vörslueigna. Ef þetta gerist oftast en einu sinni skal í SVSV taka viðeigandi tillit til hvaða eignir hafa verið leystar undan vörslueignum. Hafa skal í huga að sá hluti skuldarinnar

sem talin er í EUR verður lækkaður áður en komið er að þeim hluta sem er í íslenskum krónum.

Kaupþing hefur rétt til að skipa tilsjónarmann til að fylgjast með fráteknnum eignum. Tilsjónarmaðurinn skal hafa rétt á að sitja alla fundi lánanefnda og stjórnarfundi Arion þegar fráteknar eignir eru til umræðu eða ákvarðanir eru teknar vegna þeirra. Skytt er ennfremur að tilkynna honum um allar ákvarðanir tengdar fráteknnum eignum að því leyti sem slíkar ákvarðanir eru ekki teknar á umræddum fundum og skal hann eiga rétt á að fá viðkomandi upplýsingar tengdar hinum fráteknnum eignum fyrir fundi þar sem þær eiga að vera til umræðu, og eigi síðar en aðrir fundarmenn á slíkum fundum. Að lokum skal slíkur tilsjónarmaður eiga rétt á að leggja til við Arion sérhverjar ráðstafanir um fráteknar eignir í þeim tilgangi að hámarka virði þeirra. Vakin er athygli á að tilsjónarmaðurinn mun ekki hafa neitunarvald varðandi ákvarðanir teknar af Arion.

Í tíu virka daga eftir að ákvörðun hefur verið tekin um fráteknar eignir á Kaupþing rétt á að vísa ágreiningi eða andmælum til gerðardóms. Kaupþing á rétt á bótum sem kveðnar eru upp af gerðardómi vegna fjárhagsskaða sem það verður fyrir af ákvörðunum teknum af Arion vegna frátekinna eigna sem taldar eru vera í ósamræmi við hámmörkun virðis á fráteknnum eignum fyrir lokamatsdag eða sem á annan hátt eru ósanngjarnar eða vinna gegn hagsmunum Kaupþings.

Lokamat á fráteknnum eignum skal fara fram innan 20 virkra daga frá 30. júní 2012 og skal Arion innan þess tíma leggja fram eintak af lokamati fyrir Kaupþing til skoðunar. Kaupþing skal hafa 20 virka daga eftir að hafa fengið lokamatið í hendur til að endurskoða lokamatið og ef Kaupþing gerir ágreining um matið verður það innan 20 daga frestsins að tilkynna Arion um það. Ef þetta gerist skulu aðilar hafa 10 virka daga til að ná samkomulagi um lokamat. Náist samkomulag ekki innan þess tíma getur hvor aðilinn um sig vísað ágreiningnum til endurskoðunarfyrirtækis til úrlausnar.

Vextir verða reiknaðir af meðaltali þess er árlega vantar upp á á tímabilinu frá 21. október 2008 til lokadags. Fjárhæð höfuðstóls sem þannig er ákvörðuð skal bera vexti er nema EURIBOR að viðbættu 1,75% álagi af EUR-hluta skuldarinnar og meðaltali vaxta er Arion greiðir af innlánum Kaupþings hjá Arion að viðbættum 0,15% á hlut skuldarinnar í íslenskum krónum.

Ef Kaupþing þarf að greiða Arion í samræmi við lokamat getur það greitt EUR-hluta skuldarinnar í gjaldmiðli að eigin vali, fært í EUR og krónuhlutann í íslenskum krónum. Ef Kaupþing hyggst greiða alla skuldina eða hluta hennar í gjaldmiðli sem ekki er hægt að nota til slíkra skipta á greiðsludegi vegna markaðstruflunar eða hamfaraatburða getur Arion neitað að taka við slíkri greiðslu þar til slík truflun eða hamfaraatburður er genginn yfir. Á þeim degi verða eftirstöðvar skuldarinnar greiddar með vöxtum. Ef Arion á að greiða Kaupþingi að fengnu lokamati getur hann greitt í íslenskum krónum.

3.2.2.2. Hlutafjárvalréttur

Ef ekki verður af fjármögnun Kaupþings eins og gert er ráð fyrir í SS skal FJR leysa samninginn um hlutafjárvalrétt úr vörslu og gefa út rétt til að kaupa fyrir reiðufé allt að 90% af útgefnu hlutafé í Arion.

Kaupréttinn samkvæmt hlutafjárvalréttinum er hægt að nýta á eins mánaðar tímabili strax að lokinni útgáfu á ársskýrslu Arion fyrir hvert fjárhagsáranna 2010-2014. Ennfremur verður kauprétturinn virkur á tímabili með tilliti til útgöngu. Útganga verður til þegar (a) almennir hlutir í Arion eða einhverju af dótturfélögum þess eru skráðir á

skipulegum markaði, (b) breyting verður á yfirráðum yfir Arion. Ef kauprétturinn hefur ekki verið notaður í samræmi við viðkomandi ákvæði í samningnum um hlutafjárvalrétt rennur hann út og hlutafjárvalrétturinn fellur niður, en þó aðeins ef viðkomandi útganga hefur náð fram að ganga.

Kaupverðið er reiknað út sem fjárhæð í íslenskum krónum á hvern hlut samkvæmt samningnum um rétt til kaupa á hlutum út frá eftirfarandi formúlu:

$(5,6935 \text{ krónur}) \text{ margfaldað með } (1 + [\text{áhættulausir vextir} + 5\%]) \times$

þar sem „x“ er jafnt og árafjöldinn frá 22. október 2008 fram að þeim degi er tilkynning er gefin. Áhættulausir vextir vísa til ársvaxta er Arion fær á ríkisskuldabréfinu á ákvörðunartímabilinu.

Á meðan hlutafjárvalrétturinn er í gildi skal Kaupþing eiga einn mann í stjórn Arion banka með full réttindi. Stjórnarmaðurinn skal eiga rétt á að taka sæti í þeim nefndum Arion sem taldar eru skipta máli í tengslum við hlutafjárvalréttinn.

Í ákveðnum málum hefur stjórnarmaðurinn fyrir hönd handhafa hlutafjárvalréttarins neitunarvald, þ.m.t. yfir meiriháttar breytingum á samþykktum, slitum, meiriháttar breytingum á eðli rekstrarins, þ.m.t. yfirtökum, sölu eða lokum starfrækslu viðskiptabátta, öllum meiriháttar viðskiptum við hluthafa eða tengd félög hans (öðruvísi en á óhagsmunatengdum grundvelli og sem hluta af eðlilegum rekstri), tókum á meiriháttar lánum, veitingu meiriháttar ábyrgða eða trygginga, veitingu meiriháttar láns og greiðslu arðs eða öðrum greiðslum til hluthafa (öðru en í eðlilegum rekstri).

Hálfsársreikningar Arion verða aðgengilegir fyrir valréttarhafa innan þrjátíu daga eftir 30. júní og 31. desember ár hvert. Ársfjórðungsreikningar Arion (ef þeir verða gerðir) verða aðgengilegir fyrir valréttarhafa jafnskjótt og það er með sanngirni gerlegt eftir að þeir liggja fyrir. Ennfremur verða upplýsingar veittar um endurskipulagningu og meiriháttar eftirgjöf skulda og getur stjórnarmaður valréttarhafa gert athugasemdir við ákvörðun en ekki beitt neitunarvaldi á hana.

Á fundum valréttarhafa geta valréttarhafar með kauprétt fyrir eigi minna en 75% af valréttarhlutum samþykkt ákveðin atriði sem skulu teljast bindandi fyrir alla valréttarhafa, þ.m.t. að veita samþykki fyrir sérhverri málamiðlun eða fyrirkomulagi sem gerð er tillaga um milli FJR og valréttarhafanna, samþykkt breytingar á valréttinum, samþykkt að valréttinum verði breytt í hlutabréf, skuldabréf, breytanleg skuldabréf eða aðrar skuldaviðurkenningar eða verðbréf Arion eða í öðru félagi og að skipa stjórnarmann í Arion til að koma fram fyrir hönd valréttarhafa.

Hlutafjárvalrétturinn er að fullu framseljanlegur og fellur undir bresk lög og er að öllu leyti undir lögsögu breskra dómstóla.

3.2.3. Nettunarsamningur

Nettunarsamningur er gerður milli Arion og Kaupþings og varðar ákveðin atriði uppgjörs milli aðilanna, um hvornig þeir munu fara með mál er varða nettun sem verða kann vegna eigna og skulda sama aðila sem aðskildar voru með ákvörðun FME, ásamt meðferð veða og annarra trygginga sem færðar voru til Arion en sem Kaupþing gæti átt rétt í.

Ef millifærð eign er endurgreidd Arion af viðskiptavini að hluta eða að fullu með nettun með því að nota gagnkröfu á Kaupþing, mun Kaupþing greiða Arion fjárhæð sem er jöfn

nettunarfjárhæðinni. Slík fjárhæð skal þó aldrei vera hærri en millifærsluvirði viðkomandi eigna samkvæmt stofnefnahagsreikningi Arion.

Þar sem um er að ræða allsherjarveð sem Arion hefur yfir að ráða og Kaupþing á ekki hlut í skal Arion hafa forgang til nýtingar veðsins. Það sem eftir kann að verða af veðinu eftir fulla greiðslu til Arion getur Kaupþing nýtt sér.

Þar sem allsherjarveð er fyrir hendi sem skipt er milli Arion og Kaupþings skal hvor aðili um sig eiga hlutfallslegan rétt í hagsmunum er fylgja allsherjarveðinu. Hlutfallsleg skipting er gerð á grundvelli nafnverðs krafna í höndum Arion og Kaupþings. Samkomulagið tilgreinir aðferð til að leysa úr málum sem koma kunna upp í því efni, þ.m.t. skyldu til að gera sitt besta til að ná samkomulagi um veðin og að aðilar muni í þessu efni taka tillit til skiptra hagsmuna varðandi veðið.

Samningurinn heyrir undir og er gerður í samræmi við íslensk lög og hafa íslenskir dómstólar eingöngu lögsögu í tengslum við hann.

3.2.4. Flutningur á innstæðum SPRON til Arion

Þann 21. mars 2009 ákvað FME á grundvelli heimilda sinna skv. neyðarlögunum að yfirtaka vald stjórnar og hluthafafundar í SPRON og skipa honum skilanevnd. Þá ákvað FME að flytja hæfar innstæður SPRON til Arion banka, eftir hafa haft samráð við skilanevndina, kröfuhafa, Seðlabanka Íslands og fjármálaráðuneytið, til að tryggja innstæðueigendum aðgang að innstæðum sínum. Þá ákvað FME að SPRON skyldi stofna sérstakt hlutafélag (sem fékk nafnið Drómi ehf.) að fullu í sinni eigu sem myndi yfirtaka allar eignir SPRON þar með talin veðréttindi og ábyrgðir. Drómi tók einnig yfir skuldbindingar SPRON gagnvart Arion vegna flutnings á innstæðum og skyldi gefa út skuldabréf til Arion sem samsvaraði yfirteknum innstæðukröfum með veði í öllum eignum félagsins ásamt hlutafjäreign SPRON í Dróma, hið svokallaða SPRON-skuldabréf.

Vegna yfirtöku Arion á innstæðum SPRON var samið um sérstaka lausafjárýrðingreiðslu FJR við Arion vegna hugsanlegs útlæðis á yfirfærðum innstæðum áður en greiðslur af SPRON-skuldabréfinu ættu sér stað. Nánar er gerð grein fyrir þeirri fyrirgreiðslu undir lið 3.2.5 hér á eftir, en sú fyrirgreiðsla samsvarar fyrirgreiðslu til Íslandsbanka skv. liðum 3.1.4. og 3.1.6. hér á undan.

Fjármálaráðuneytið hefur einnig lýst því yfir gagnvart Arion að ríkið muni halda Arion banka skaðlausum að því er varðar SPRON-viðskiptin og þar með í raun tryggja greiðslu á SPRON-skuldabréfinu.

3.2.5. Samkomulag um lausafjárýrðingreiðslu

Við sameiginlega fjármögnun Kaupþings og ríkisins á Arion banka fær ríkissjóður til baka frá Arion hluta af þeim ríkisskuldbréfum sem ríkissjóður lagði fram sem greiðslu fyrir hlutafé. Við þá aðgerð versnaði lausafjárstaða Arion þar sem ríkisskuldbréfin eru veðhæf við lausafjárýrðingreiðslu frá Seðlabanka Íslands. Einnig þurfti að tryggja að Arion yrði ekki fyrir áföllum vegna yfirfærslu á innstæðum SPRON til hans.

Þann 3. september 2009 afhenti fjármálaráðuneytið Arion bréf þar sem staðfest er að ef SS verður fullnustaður eins og gert er ráð fyrir í samningnum muni ríkið tryggja Arion ákveðna lausafjárýrðingreiðslu. Ríkið staðfesti þar að það muni lána Arion allt að 75 ma.kr. í ríkisskuldbréfum með veði í skuldabréfi SPRON en sú fjárhæð getur lækkað um

fjárhæð er samsvarar lækkun á SPRON-skuldabréfinu. Ríkisskuldabréfið mun uppfylla kröfur Seðlabanka Íslands um veðhæfi fyrir lausafé á stöðluðum kjörum.

Gjald Arion fyrir afnot af fyrirgreiðslunni verður sem hér segir:

Þegar SPRON-bréfið er notað sem veð:

Ekkert lántökugjald.

Notkunargjald:

1. Ádráttur frá 0-25 ma.kr.: Ekkert gjald. Hið sama mun eiga við um frekari ádrátt ef hægt er að sýna fram á að þörf fyrir laust fé stafi beinlínis af úttektum á SPRON-innstæðum.
2. Ádráttur 25-75 ma.kr. fyrir umsamið gjald.

Ef aðrar eignir en skuldabréf SPRON eru settar sem veð:

0,5% lántökugjald.

3% p.a. notkunargjald.

Ríkið lýsti því yfir í bréfi sínu að það muni halda samningaumleitunum sínum við Seðlabanka Íslands áfram og gera sitt besta til að fá Seðlabankann til að taka skuldabréf SPRON beint sem veð í þeim tilgangi að veita aðgang að lausafé. Yfirlýsingin er í gildi til lokagjaldaga SPRON-skuldabréfsins á árinu 2014.

Ennfremur lýsti ríkið því yfir að það væri reiðubúið að hefja samninga við Arion um frekari lausafjáraðgang ef svo færi að útflæði annarra innlána en SPRON-innlána skapaði lausafjárerfiðleika hjá Arion.

3.2.6. Samkomulag Kaupþings og Seðlabankans um húsnæðislán

Í tengslum við yfirtöku Kaupþings á 87% eignarhlut ríkisins í Arion var gengið frá samkomulagi um m.a. gjaldfallin dag- og veðlán sem Seðlabankinn hafði veitt Kaupþingi fyrir fall hans í október 2008. Að því marki sem um var að ræða lán tryggð með veði í húsnæðislánum og/eða lánum til ríkisfyrirtækja og sveitarfélaga varð það að samkomulagi að þau lán yrðu framseld til Arion gegn lánsamningi Arion við Seðlabankann. Samkomulag þetta var gert 30. nóvember 2009.

Til að stuðla að auknu jafnvægi í gjaldeyrisjöfnuði Arion var samið um fjölmyntalán. Höfuðstóll lánsamningsins var að jafnvirði 61,3 ma.kr. miðað við 8. janúar 2010. Lánsamningurinn er til 7 ára en hægt er að framlengja hann í 6 ár til viðbótar. Vaxtakjör lánsamningsins eru þriggja mánaða erlendir millibankavextir að viðbættu 3% álagi. Lánsamningurinn er veðtryggður með öllum þeim lánsamningum sem upphaflegu höfðu verið veðsettir Seðlabankanum.

3.3. Landsbanki Íslands hf. / Landsbankinn (NBI hf.)

Í þessum kafla er lýst samningum milli fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs (FJR), Landsbankans (NBI) og Landsbanka Íslands hf. (LBI), en þann 15. desember 2009 náðu þessir aðilar samkomulagi um stofnfjármögnun NBI og uppgjör milli bankanna sem fólst í útgáfu skuldabréfa og hlutabréfa sem NBI myndi afhenda LBI sem greiðslu fyrir tilflutning eigna og skulda til NBI í október 2008. Samningurinn gerir ráð fyrir útgáfu á upphaflegum skuldabréfum í EUR, GBP og USD og skilyrtu skuldabréfi ásamt eignarhluta LBI sem næmi um 19% af hlutafé NBI í upphafi, en sem gæti minnkað að hluta eða að fullu. Eftir að búið

verður að ákveða fjárhæð skilyrta skuldabréfsins, afhendist allt eða hluti af hlutafé í NBI í eigu LBI til FJR eins og lýst er hér á eftir.

Í framhaldinu skuldbundu íslensk stjórnvöld sig til að leggja NBI til hlutafé þannig að á hluthafafundi skráði FJR ríkissjóð fyrir 18.745.000.000 hlutum í NBI á 6,4670579 krónur á hlut, samtals 121.225.000.000 kr. Þetta var til viðbótar við 775 milljón hluti sem ríkið hafði skrifað sig fyrir og greitt í október 2008. Þá gera samningarnir ráð fyrir að LBI muni eignast 4.480.000.000 hluti sem samsvarar um 19% hlut í NBI eins og nánar er lýst hér á eftir.

Þetta fyrirkomulag mun tryggja NBI grunneiginfjárhlutfall samkvæmt eiginfjárbætti A er nemur um 12% af áhættugrunni.

Samkomulagið í heild er bundið í nokkrum samningum og löggerningum:

Samningur um stofnfjármögnun (SS) milli FJR og LBI.

Rammasamningur og samningur um útgáfu skuldabréfa(RASÚS eða Rammasamningurinn) milli FJR, NBI og LBI.

Skuldabréf og skilyrt skuldabréf útgefin af NBI til LBI ásamt vörslusamningi.

Veðsamningur milli NBI og LBI til tryggingar skuldabréfunum.

Hluthafasamningur (HS) milli FJR og LBI.

Nettunarsamningur (NS) milli NBI og LBI.

3.3.1. Samningur um stofnfjármögnun

Við undirritun SS og RASÚS mun FJR skrifa sig fyrir 18.745.000.000 hlutum í NBI á genginu 6,4670579 á hvern hlut greitt með afhendingu á ríkisskuldabréfum með höfuðstól og áföllnum vöxtum er nemur samtals ISK 121.225.000.000. Að meðtaldri eign FJR á 775.000.000 almennum hlutum, sem ríkið skrifaði sig fyrir í október 2008 á genginu 1, nema hlutir ríkisins í NBI samtals 19.520.000.000 að meðaltali á genginu 6,25.

Þegar þetta skilyrði var uppfyllt skrifaði LBI sig fyrir 4.480.000 hlutum í NBI á genginu 6,25 á hlut í því skyni að láta af kröfum gegn NBI samtals að fjárhæð ISK 28 ma.kr. Þessir hlutir nema um 19% af útgefnu hlutafé í NBI.

Eftir að hlutir hafa verið gefnir út eins og gert er ráð fyrir í SS mun hlutafé NBI nema 24 ma. almennum hlutum að verðmæti ISK 150 ma.kr.

SS heyrir undir íslensk lög og verður undir lögsögu íslenskra dómstóla eingöngu.

3.3.2. Rammasamningur og samningur um útgáfu skuldabréfa

Útgáfa hluta í NBI til LBI er háð því (i) að lokið sé við lögfræðilega áreiðanleikakönnun er telst ásættanleg af hálfu LBI, (ii) að lögfræðingur íslenskra stjórnvalda leggi fram fullnægjandi lögfræðilít og (iii) að FME samþykki án skilyrða eða með skilyrðum sem eru fullnægjandi fyrir LBI eign LBI á allt að 20% af útgefnum hlutum í NBI. Þessum skilmálum var fullnægt og endanleg eiginfjármögnun LBI fór fram 22. janúar 2010.

Útgáfa skuldabréfa sem vísað er til sem fullnaðaruppgjörs skulda LBI er háð því (i) að ekki verði um greiðslufall að ræða (eins og skilgreint er í skuldabréfunum) eða framhald á slíku, (ii) að lögfræðingur íslenskra stjórnvalda leggi fram fullnægjandi lögfræðilít og (iii) fullnægjandi trygging að mati LBI verði sett fyrir kröfum LBI á hendur NBI.

Við uppgjör skuldar við LBI, mun NBI (i) gefa út skuldabréf í EUR GBP og USD, (ii) undirrita skilyrt skuldabréf án tiltekinnar fjárhæðar eða útgáfudags og afhenda vörsluaðila í samræmi við samning um vörslu á skilyrta skuldabréfinu og (iii) undirrita veðsamninginn eins og nánar er lýst hér á eftir undir 3.3.5.

Í RASÚS er lýst aðferð við útgáfu og ákvörðun á höfuðstólsfjárhæð hins skilyrta skuldabréfs sem nánar er lýst í kafla 3.3.4.

Í RASÚS er lýst aðferð við að breyta skuldabréfunum í markaðshæf skuldabréf sem nánar er lýst í kafla 3.3.3.

Í RASÚS er lýst aðferðinni við setningu NBI á tryggingum fyrir skuldabréfunum eins og nánar er lýst í kafla 3.3.5.

RASÚS hefur að geyma ýmsar yfirlýsingar af hálfu NBI, þ.m.t. þá yfirlýsingu að, eftir því sem NBI best veit, séu upplýsingar um fjárhag og aðrar upplýsingar til LBI frá NBI í því skyni að reikna út fjárhæðir skuldabréfanna í heild sinni án rangra staðhæfinga um efnisleg atriði og engum efnislegum staðreyndum sé sleppt sem nauðsynlegar teljast til að slíkar upplýsingar verði ekki misvísandi í ljósi þeirra kringumstæðna sem voru við lýði þegar upplýsingarnar voru gefnar.

RASÚS fellur undir íslensk lög og íslenska lögsögu, þótt hið síðara kunni ekki að eiga við að öllu leyti varðandi skuldabréfin ef þeim verður breytt í markaðshæf skuldabréf eins og lýst er nánar í kafla 3.3.3.

Í samningnum sem undirritaður var 15. desember 2009 var ákveðið að ef útgáfu skuldabréfanna yrði ekki lokið 15. apríl 2010 gæti LBI rofið samninginn og ef ekki yrði af undirritun veðsamningsins fyrir þann tíma hafi bæði LBI og NBI rétt til að segja sig frá samningnum og öllum öðrum viðskiptaskjölum. Fari svo, verða allir þegar útgefnir hlutir NBI til LBI ógiltir og aðilar verða aftur settir í sömu lagalegu stöðu og fyrir 15. desember 2009. Eins og fram kemur í kafla 3.3.5. reyndist ekki unnt að undirrita veðsamninginn fyrir þann tíma og veitti LBI aukinn frest í þessu skyni.

3.3.3. Upphafleg skuldabréf

Við skuldalúkningu LBI samkvæmt RASÚS mun NBI gefa út skuldabréf í þremur myntum að fjárhæð EUR 870.788.398,42, GBP 275.001.322,12 og USD 734.255.859,93. Nafnverð skuldabréfanna var samtals 260 ma.kr. miðað við tilgreint gengi gjaldmiðla þann 30. september 2008, en markaðsverðmæti þeirra var metið 247 ma.kr. vegna hagstæðra vaxtakjara skuldabréfanna fyrstu fimm árin.

Höfuðstóll skuldabréfanna verður greiddur í 20 jöfnum afborgunum, þær fyrstu 9. janúar 2014 og þær síðustu 9. október 2018.

Vextir reiknast af eftirstöðvum höfuðstóls upphaflegu skuldabréfanna frá og með 9. október 2008 til 9. október 2013 og skulu vextirnir nema EURIBOR/LIBOR að viðbættu 1,75% álagi. Frá 9. október 2013 skulu vextir reiknast á EURIBOR/LIBOR að viðbættu 2,9% álagi á ári. Vexti skal greiða ársfjórðungslega og skal fyrsta greiðslan eiga sér stað 9. apríl 2010 eða ef skuldalúkningu LBI er þá ekki lokið, 9. júlí 2010. Varðandi fyrsta vaxtatímabilið skal ákvarða vexti á þeim grundvelli að viðkomandi vaxtatímabil hafi hafist 9. október 2008 og því hafi lokið á útgáfudegi upphaflegu skuldabréfanna og að vextirnir sem hefðu fallið í gjalddaga á hverjum ársfjórðungi ef upphaflegu skuldabréfin hefðu verið útgefnir 9. október 2008 og að slíkir ógreiddir vextir hefðu borið sömu vexti og

höfuðstóll viðkomandi skuldabréfs. Upphaflega vaxtagreiðslan getur lækkað eins og lýst er í kafla 3.3.6. um nettun.

Þótt greiðslur samkvæmt skuldabréfunum skuli vera í EUR, USD og GBP, eftir því sem við á, getur komið upp sú staða að NBI hafi gert sitt ýtrasta á tímabili er nemur eigi skemur en 15 virkum dögum í röð til að komast yfir næga fjárhæð í viðkomandi gjaldmiðli til að inna af hendi greiðslu á gjalddaga samkvæmt viðkomandi skuldabréfi en ekki tekist það vegna atburða er leiða til þess að: (i) það á sér stað truflun á gjaldeyrismörkuðum sem leitt hefur til meiriháttar sveiflna í gengi ISK gagnvart viðkomandi gjaldmiðli, (ii) það reynist ógerlegt að skipta ISK í viðkomandi gjaldeyri eftir venjubundnum viðskiptaleiðum notuðum af íslenskum fjármálafyrirtækjum, eða (iii) það reynist ógerlegt (af öðrum sökum en greiðslufalli NBI) að afhenda viðkomandi gjaldeyri inn á reikning handhafa viðkomandi skuldabréfa, þá getur NBI innt af hendi greiðslu viðkomandi fjárhæðar í ISK (sem reiknast af sjálfstæðum vörsluaðila með vísan til meðaltals af útgefnu kaupgengi Seðlabanka Íslands fyrir viðkomandi gjaldeyri á undanförunum þremur mánuðum) inn á vörslureikning hjá vörsluaðila þar sem féð er geymt til handa handhafa skuldabréfsins. Ef greiðslan er lögð inn á slíkan reikning, mun NBI ekki teljast vera í greiðslufalli gagnvart viðkomandi skuldabréfi sökum þess að hafa ekki innt greiðslu af hendi í viðkomandi gjaldeyri, en NBI skal reiða greiðsluna af hendi eins fljótt og hægt er eftir að viðkomandi ástandi léttir. Ef greiðslan hefur ekki verið innt af hendi sex mánuðum eftir að hún féll fyrst í gjalddaga, mun NBI eiga rétt á að inna viðkomandi greiðslu af hendi í ISK en þó að tilskildu ákvæði um gjaldeyrisbætur samkvæmt skuldabréfunum svo að handhafi skuldabréfs fái fullnægjandi fjárhæð í ISK til að greiða fyrir fjárhæð í viðkomandi gjaldeyri er hann hefði átt að fá. Slíkar fjárhæðir má greiða af vörslureikningi og sérhvern afgang á vörslureikningi eftir slíka greiðslu skal endurgreiða NBI.

NBI hefur rétt á að endurgreiða fyrirfram sérhvert skuldabréf að fullu eða að hluta ásamt áföllnum vöxtum.

Hér á eftir verður lýst þeim atburðum er geta orðið til þess að NBI verði skylt að hraða endurgreiðslu skuldabréfanna umfram umsamið greiðsluferli og greiða skuldabréfin upp að fullu eða að hluta:

Í því tilfalli að yfirráð breytist þannig að íslensk stjórnvöld hætti, beint eða óbeint, að geta nýtt öll réttindi tengd hlutabréfum sem nema meira en 50% af útgefnu hlutafé NBI, eða 34% eftir að meira en 50% af útgefnu hlutafé NBI hefur verið selt í einu eða fleiri almennum útboðum, munu skuldabréfin verða endurgreidd að fullu ásamt áföllnum og ógreiddum vöxtum.

Ef kaupverð eigna á tímabili fjögurra ársfjórðunga í röð (sem skilgreint er sem sérhver önnur eign en íslenskur sparisjóður sem sameinaður er NBI eða tekinn yfir) jafngildir 10% eða meiru af heildareignum NBI miðað við síðustu ársfjórðungsreikninga við upphaf slíks tímabils.

Ef það gerist á einhverju fjárhagsári fyrir 2014 að NBI eða eitthvert dótturfélag þess fái nettó tekjur af sölu eigna (nema um sé að ræða sölur milli NBI og dótturfélaga og sölur sem eiga sér stað í venjulegum bankaviðskiptum) og þær nettó sölutekjur ásamt nettó sölutekjum af öllum öðrum samsvarandi eignasölum á sama fjárhagsári nemi meiru en ISK 35 ma.kr., skal NBI verða skylt að nota 50% af slíku umframfé til greiðslu inn á skuldabréfin; þó skal hámarksendurgreiðslan eigi nema hærri fjárhæð en ISK 25 ma.kr. á viðkomandi fjárhagsári.

Ef það gerist á einhverjum tíma áður en skuldabréfunum verður breytt í markaðshæf skuldabréf á alþjóðlegum skuldabréfamarkaði svo sem lýst er hér á eftir að NBI gefur út ný hlutabréf, hvort heldur í almennu hlutabréfautboði eða á annan hátt, og heildarfjárhæðin sem fengist með því móti ásamt heildarfjárhæð sem fengist úr öllum öðrum útgáfum hlutabréfa eftir útgáfudaginn og heildarfjárhæðin nemur meiru en ISK 3 ma.kr. skal NBI verða skylt (að því tilskildu að vera innan þeirra fjárhagslegu eiginfjárvíðmiða sem lýst er hér á eftir) að nota 50% af slíkri umframfjárhæð til að endurgreiða höfuðstól skuldabréfanna.

Ef NBI eða veigamikill dótturfélag, eins og skilgreint er í skuldabréfinu, greiðir arð, eða sambærilega greiðslu til hluthafa, eða greiðslu inn á einhverja víkjandi skuld, skal það endurgreiða skuldabréfin hlutfallslega að fjárhæð sem jöfn er slíkri greiðslu.

Skuldabréfin skilgreina tilfelli sem veitir heimild til að gjaldfella skuld samkvæmt skuldabréfinu. Þar á meðal eru eftirfarandi tilfelli:

(i) NBI greiðir ekki einhverja fjárhæð sem greiða á samkvæmt skuldabréfunum á gjalddaga að tilskildum fimm daga fresti í tilfelli tæknilegra villna;

(ii) NBI hefur brotið verulega gegn samningum að tilskildum 30 daga leiðréttingarfresti (sá frestur styttist í 15 daga ef fjárhagslegir skilmálar eru brotnir);

(iii) (i) lántökur eða skuldir NBI eða veigamikils dótturfélags þess falla í gjalddaga eða falla til greiðslu fyrir lokagreiðsludag eða (ii) einhver greiðsla höfuðstóls, afgangslausna eða vaxta af skuldum NBI eða veigamikilla dótturfélaga er ekki greidd þegar að greiðslu kemur, að því tilskildu að summa höfuðstólsfjárhæðarinnar sem greiðslufall hefur orðið á sé jafnt eða meira en EUR 10 m. eða jafnvirði þess í öðrum gjaldmiðlum;

(iv) tilteknir atburðir tengdir skertri greiðslugetu eiga sér stað;

(v) NBI glatar leyfi sínu til bankastarfsemi eða hefur ekki lengur leyfi samkvæmt íslenskum lögum til að stunda bankaviðskipti;

(vi) NBI hættir að stunda öll bankaviðskipti eða hluta þeirra, og lok þeirra hafa meiriháttar óhagstæð áhrif; og

(vii) NBI gegnir ekki skyldum sínum samkvæmt RASÚS, þ.m.t. þeirri skyldu að breyta skuldabréfunum í markaðshæf skuldabréf við kringumstæður sem lýst er hér á eftir.

Skuldabréfin hafa að geyma hagstæðustu lánskjarákvæði þess efnis að ef NBI setur inn í aðra skuldasmunna aðrar gjaldfellingarheimildir sem ekki eru í skuldabréfunum eða sem eru þrengri en samsvarandi gjaldfellingarheimildir skuldabréfanna, skal NBI tilkynna kröfuhafa skuldabréfsins um slíkt ákvæði og skal líta svo á að ákvæðið verði sjálfkrafa fellt inn í skuldabréfin.

Þá gefur NBI út ýmsar yfirlýsingar m.a. að tryggja að:

(i) NBI mun ekki sjálfur og mun ekki leyfa neinu veigamiklu dótturfélagi öðru en félögum sem NBI yfirtekur vegna skuldavanda viðkomandi félaga að veita veð eða tryggja með öðrum hætti skuldir sínar annarra en ákveðinna leyfðra skuldbindinga. Markmið mótaðilans LBI með því semja um slíkt ákvæði er að ekki verði til of miklar skuldir hjá NBI sem standi frammar eða samhliða skuldum LBI eða að efnahagur NBI versni með óhóflegri útlánaaukningu, nema að skuldabréfin verði þá greidd niður. Ákvæðið er þannig að það hamlar ekki almennri starfsemi NBI. Ákvæðið tekur ekki til útvegunar á

lausu fé frá Seðlabanka Íslands eða lántöku sem væri ætlað að koma í stað innlána svo dæmi séu tekin.

(ii) NBI mun ekki, og mun sjá til þess að ekkert dótturfélag muni, fara í viðskipti við tengd félög öðruvísi en á óhagsmunatengdum grundvelli.

(iii) NBI skal fá skriflegt samþykki handhafa skuldabréfsins áður en hann sameinast eða tekur yfir íslenskan sparisjóð.

(iv) NBI skal viðhalda eiginfjárbætti A að lágmarki í 12% eða 1% yfir lágmarkseiginfjárlutfalli sem lagt er fyrir á Íslandi á hverjum tíma af FME, hvort heldur sem lægra er.

(v) NBI skal viðhalda að lágmarki heildareignfé umfram heildareignir sem nemur eigi minna en 5%.

(vi) NBI skal standa við þau veðhlutföll sem samið er um í veðsamningnum.

(vii) NBI skal ekki leyfa veigamiklu dótturfélagi að samþykkja að takmarka möguleika hans til að greiða arð af hlutfé sínu eða að veita lán eða færa eignir á annan hátt til NBI með tilteknum takmörkuðum undantekningum.

(viii) NBI skal veita handhafa skuldabréfanna tilteknar fjárhagslegar og aðrar upplýsingar, þ.m.t. (i) allar skýrslur til hluthafa hans eða til lánardrottna almennt á sama tíma og þær eru sendar, (ii) og um leið og hann verður þeirra var, nánari upplýsingar um öll málaferli, gerðardóma eða stjórnarsýslumálsmeðferð sem uppi eru, er hótað eða eru á döfinni gegn einhverjum aðila í NBI-samstæðunni og sem gætu, ef ákvörðun yrði í óhag, haft umtalsverð óhagstæð áhrif, (iii) ef svo á við, allar tilkynningar til kauphalla, og (iv) þegar í stað frekari upplýsingar um fjárhagslega stöðu, viðskipti og rekstur á hvaða aðila sem er í NBI-samstæðunni sem handhafi skuldabréfs getur með sanngirni krafist.

(ix) Fram að þeim tíma að skuldabréfunum verður breytt í markaðshæf skuldabréf á alþjóðlegum skuldabréfamarkaði skal NBI leyfa handhafa skuldabréfanna að koma í heimsóknir á skrifstofu NBI og ræða viðskipti og fjármál NBI við stjórnendur hans. Ef einhverjar gjaldfellingarheimildir verða virkar verður heimsóknarréttur þessi útvíkkaður og nær til skoðunar á eignum NBI og til skoðunar á bókhaldi hans og bókhaldsgögnum.

Skuldabréfin eru að fullu framseljanleg.

LBI eða síðari skuldabréfaeigandi hefur rétt til að skylda NBI til að breyta öllum skuldabréfunum í skuldabréf sem markaðshæf eru á alþjóðlegum skuldabréfamarkaði frá og með 30. júní 2010. Slíkt skuldabréf verður að vera tryggt skuldabréf með stöðluðum ákvæðum fyrir slík skuldabréf. Gert sé ráð fyrir að slík skuldabréf séu skráð á kauphöll í London, Lúxemborg eða Dublin og hægt sé að gera þau upp gegnum Euroclear, Clearstream og/eða The Depository Trust Company og séu hæf til viðskipta samkvæmt Reglu S í bandarísku verðbréfalögunum eða viðskipta fagfjárfesta svo sem skilgreint er í Reglu 144A í sömu lögum. Svo fljótt sem auðið er eftir að hafa móttekið slíka beiðni skal NBI framkvæma það sem í valdi hans stendur og skal hann að öðru leyti beita sér fyrir því að út verði gefin skuldabréf til handa LBI og/eða til kröfuhafa hans. NBI ber einnig að gera það sem hann getur til að skrá slík skuldabréf á kauphöll í London, Lúxemborg eða Dublin (eða á öðrum kauphöllum sem samkomulag verður um milli NBI og eigenda skuldabréfsins) þegar í stað eða svo fljótt sem auðið er eftir slíka breytingu. Skuldabréfin verða með sömu kjörum og skilyrðum og skuldabréfin fyrir breytingu, með ákveðnum undantekningum. Ef LBI og NBI geta ekki náð samkomulagi um skilmála skuldabréfsins

innan 30 daga frá þeim tíma er óskað var eftir umbreytingunni, skulu LBI og NBI samþykkja að stofna til hóps sérfræðinga í slíkum skuldabréfum til að ákveða slíka skilmála aðra en þá sem sérstaklega er gert ráð fyrir í skuldabréfunum.

Skuldabréfin munu njóta réttinda veðsamnings eins og nánar er greint frá hér á eftir.

Skuldabréfin falla undir íslensk lög og lögsögu íslenskra dómstóla þar með, þótt hið síðara kunni ekki að eiga við að öllu leyti ef bréfunum er breytt í markaðshæf skuldabréf.

3.3.4. Skilyrt skuldabréf

NBI undirritar einnig skilyrt skuldabréf án tilgreindrar höfuðstólsfjárhæðar og útgáfudags. Skilyrta skuldabréfið verður geymt í vörslu lögfræðistofanna Logos og Landslaga sem verða vörsluaðili samkvæmt skilmálum vörslusamnings fyrir skilyrta skuldabréfið.

Að frátaldri fjárhæð höfuðstóls, útgáfudegi, endurgreiðsluferli og matsaðferð verða skilmálar skilyrta skuldabréfsins hinir sömu og á upphaflegu skuldabréfunum.

Höfuðstóll skilyrta skuldabréfsins fer eftir hækkun á virði viðmiðunareigna á tímabilinu frá 9. október 2008 til lokamatsdags, sem er 31. desember 2012, en á þeim degi verður aukning á virði viðmiðunareigna ákvörðuð.

Viðmiðunarfjárhæðunum er skipt í tvo aðskilda flokka: *“Pegasus”* eignirnar sem eru kröfur á stór fyrirtæki og *“Pony”* eignirnar sem eru kröfur á fyrirtæki sem greindar eru hverjar fyrir sig innan lánaflokks NBI fyrir lítill og meðalstór fyrirtæki.

LBI og NBI munu sameiginlega ráða matsmann á síðari helmingi ársins 2011. Ef þeir geta ekki komið sér saman um matsmann fyrir 1. desember 2011 verður hann skipaður af forseta félags endurskoðenda í Englandi og Wales. Ekki mun verða þörf á matsmanni ef NBI staðfestir að skilyrta skuldabréfið verði útgefið með fjárhæð höfuðstóls jafnri skilyrtu hámarki sem er ISK 92 ma.kr. eða ef LBI samþykkir ásamt NBI að ekki sé þörf á lokamati þar eð hægt sé að ná samkomulagi um matið.

Þegar höfuðstólsfjárhæð skilyrta skuldabréfsins er ákveðin mun matsmaðurinn reikna út lokavirði á sérhverri viðmiðunarfjárhæð með tilvísan til matsfarsenda. Áskilið er að matið verði grundvallað á viðskiptum á matsdegi milli ótilknúðs kaupanda og ótilknúðs seljanda í óhagsmunatengdum viðskiptum þar sem aðilarnir hafa komið fram af fullri vitund, af hófi og án þess að vera tilknúðir og eftir því sem við á þar sem NBI er banki í áframhaldandi rekstri á Íslandi og ekki á þeim grundvelli að eignirnar séu til sölu í nauðum.

Þegar lokið er við mat á hverri viðmiðunareign, verður beitt tilteknum leiðréttingum sem endurspeglar innkomnar greiðslur af viðmiðunareign á skilyrta tímabilinu til að meta framtíðarvirði á innkomnum greiðslum og upphafsvirði á slíkum viðmiðunareignum. Hægt verður að aðlaga lokamatið þannig að það endurspeglar andmælabreytingar tilsjónarmanns LBI.

Við ákvörðun á höfuðstólsfjárhæð skilyrta skuldabréfsins mun matsmaðurinn reikna út samtölu lokamats. Þegar hún hefur verið ákvörðuð er hún endanleg og verður ekki hægt að breyta henni fyrir rétti eða gerðardómi.

NBI hefur útnefnt sérstakan lánafulltrúa sem skal vera ábyrgur fyrir og fylgjast með viðmiðunareignum og framfylgja lánastefnu í samvinnu við nefndina sem fylgist með viðmiðunareignum.

LBI hefur skipað tilsjónarmann sem fulltrúa sinn til að fylgjast með viðmiðunareignunum fyrir hönd LBI á skilyrta tímabilinu. Tilsjónarmaðurinn skal vinna með lánafulltrúa NBI. Lánafulltrúinn skal fyrir hönd NBI leggja fram nákvæma skýrslu fyrir tilsjónarmanninn um framvindu viðmiðunareignanna á hverjum ársfjórðungi á skilyrta tímabilinu og skulu tilsjónarmaðurinn og NBI vinna saman við að setja fram upplýsingar fyrir LBI og kröfuhafa hans á ársfjórðungsgrundvelli. Tilsjónarmaðurinn skal einnig eiga rétt á að ganga að upplýsingum um viðmiðunareignir og taka þátt í öllum stjórnarfundum og nefndarfundum þar sem viðmiðunareignir eru ræddar.

Í sambandi við viðmiðunareign getur tilsjónarmaðurinn sett fram formleg andmæli við tillögum henni tengdum. Í slíku tilfalli skal tilsjónarmaðurinn leggja lánafulltrúanum til upplýsingar er styðja slík andmæli og setja fram aðrar tillögur. Ef viðkomandi stjórn eða nefnd ákveða að fara gegn andmælum tilsjónarmannsins eftir að hafa farið yfir þau, getur tilsjónarmaðurinn lagt fram andmælatilkynningu. Innan 30 daga frá viðtöku andmælatilkynningarinnar skal NBI vera skylt að upplýsa tilsjónarmanninn hvort NBI muni breyta upphaflegri ákvörðun sinni. Í því tilfalli að NBI tekur ákvörðun í tengslum við viðkomandi viðmiðunareign sem tekur ekki tillit til andmælatilkynningarinnar, mun tilkynningin og skjöl henni tengd koma til álits matsmannsins á þeim tíma er hann gerir mat sitt. Það álit mun ákvarða að hve miklu leyti samtala lokamatsins verður hærri eða lægri en hún hefði verið ef farið hefði verið eftir tilmælum tilsjónarmannsins í andmælatilkynningu hans. Þegar leiðréttingarnar vegna andmæla eru reiknaðar út, skal ákvarða nettójöfnuð fyrir hvert almanaksár. Ef samtala af nettójöfnuði allra andmælaleiðréttinganna er jákvæð, verður henni bætti við lokanettóvirðið. Ef jöfnuðurinn er neikvæður fyrir eitthvert almanaksár, verður hann metinn sem núll fyrir það ár.

Ef samtala lokamatsins er jákvæð, skal umbreyta því í EUR (eða þann annan gjaldmiðil sem samkomulag næst um milli NBI og LBI) á viðkomandi gengi Seðlabanka Íslands þann 31. desember 2012, en sú fjárhæð í EUR (eða öðrum gjaldmiðli) skal vera höfuðstóll skilyrta skuldabréfsins. Ef samtala lokamatsins er núll eða neikvæð, skal nýi höfuðstólsjöfnuðurinn teljast vera núll og verður þá skilyrta skuldabréfinu aflýst.

Ef skilyrta skuldabréfið er útgefið í samræmi við hið skilyrta hámark sem er 92 ma.kr., skal LBI skila öllum hlutabréfum sínum í NBI að fjárhæð 28 ma.kr. til FJR. Ef skilyrta skuldabréfið er gefið út með höfuðstólsfjárhæð sem er minni en skilyrta hámarkinu nemur, skal LBI skila hluta af þeim hlutabréfum í NBI til FJR með tilvísun til hlutfalls höfuðstólsfjárhæðar á skilyrta skuldabréfinu gagnvart skilyrta hámarkinu. Hluta af þessum hlutabréfum skal nýta sem hvatakjör fyrir starfsmenn NBI svo framarlega sem það er í samræmi við íslensk lög og stefnu stjórnvalda.

Vextir byrja að reiknast af höfuðstól skilyrta skuldabréfsins frá 1. janúar 2013. Vextir verða þeir sömu og á skuldabréfunum sem lýst er hér að framan, þ.m.t. hækkan álags úr 1,75% í 2,9% sem verður frá 9. október 2013.

Þar til höfuðstólsfjárhæðin er ákvörðuð skal skilyrta skuldabréfið vera í vörslu vörsluaðila í samræmi við skilmála vörslusamnings. Vörslusamningurinn skal tilgreina fyrirkomulag þess að skilyrta skuldabréfið sé yfirfært frá vörsluaðila til LBI eða arftaka hans eftir að samtala lokamats hefur verið ákvörðuð.

3.3.5. Tryggingar

Skuldabréfin eru tryggð samkvæmt veðsamningi. Frágangur veðsamningsins er skilyrði fyrir endanlegri skuldalúkningu LBI.

Bókfært virði þeirra eigna sem lagðar eru til tryggingar samkvæmt veðsamningnum skulu nema 127,5% af höfuðstólsfjárhæð skuldabréfanna. Eftir að skilyrta skuldabréfið hefur verið gefið út breytist tryggingarhlutfallið á þann veg að trygging á móti upphaflegum skuldabréfum verður 127,5% en trygging á móti skilyrta skuldabréfinu verður um 118%. Trygging beggja skuldabréfanna er grundvölluð á tryggingu upphaflegu skuldabréfanna en skilyrta skuldabréfið nýtur hlutfallslega góðs af tryggingunni og fer meðaltalstryggingarhlutfallið þá eftir endanlegri höfuðstólsfjárhæð skilyrta skuldabréfsins.

Heimilt er að setja að veði kröfur á þriðja aðila og aðrar eignir sem samkomulag verður um milli LBI og NBI. Hægt verður að taka eignir út úr veðsafninu og setja aðrar í staðinn í samræmi við skilmála veðsamningsins. Þó er ekki heimilt að taka eignir út og setja aðrar í staðinn án samþykkis skuldabréfaeigandans verði gjaldfellingarheimildir skuldabréfanna virkar.

Erfitt var að finna leið til samkomulags um fyrirkomulag veðsetningar sem báðir samningsaðilar gátu sætt sig við. Meðal annars vildi NBI komast hjá því að tilkynna lántakendum um að útlán til þeirra hefðu verið veðsett, en LBI vildi tryggja sér möguleika á beinni aðkomu að veðinu. Vegna sérstöðu málsins var leitað til ríkisstjórnar og Alþingis um úrlausn. Í framhaldinu voru sett lög nr. 67/2010 um heimild fjármálaþyrftækis til að veita veðréttindi í tengslum við uppgjör vegna ráðstöfunar Fjármálaeftirlitsins á eignum og skuldum vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði. Voru löggin samþykkt á Alþingi 22. júní 2010. Þá fyrst var mögulegt að ganga frá veðsamningnum og var hann undirritaður 12. október 2010.

3.3.6. Samningur um meðferð krafna um skuldajöfnun

Samkvæmt ákvörðun FME mátti millifærsla á eignum ekki verða til þess að viðskiptavinur yrði sviptur rétti til að skuldajafna kröfu sem hann hefur gegn LBI á móti skuld við NBI eftir að slíkar skuldir höfðu verið millifærðar. Samkvæmt samningi um meðferð krafna um skuldajöfnun hafa NBI og LBI samþykkt að þegar NBI verður fyrir tapi vegna skuldajöfnunar skal LBI greiða NBI fjárhæð sem er jöfn tapi NBI. Í samningnum eru ákvæði um fyrirkomulag þegar yfirlýsing um skuldajöfnun er samþykkt. Skuldajöfnun öðlast gildi ef skilanefnd og slitastjórn taka einróma ákvörðun þess efnis eða ef skuldajöfnun er ákvörðuð af dómstóli með lögsögu í málinu.

Samþykktar kröfur um skuldajöfnun á tímabilinu 15.12.2009 - 15.12.2010 skulu dregnar frá næstu vaxtagreiðslu af upphaflegu skuldabréfunum. Samþykktar kröfur um skuldajöfnun eftir 15. desember 2010 skal meðhöndla þannig að samtala þeirra kemur til lækkunar á höfuðstólsfjárhæð skilyrta skuldabréfsins.

NBI hefur ekki rétt til að krefjast bóta frá LBI vegna kröfu um skuldajöfnun sem ekki er samþykkt fyrir 31. desember 2012 nema slík krafa hafi áður komið til meðferðar hjá skilanefnd og slitastjórn, en í því tilfalli er LBI skylt að annaðhvort setja fjármuni til hliðar til að mæta tapi NBI vegna slíkrar kröfu ef hún verður að samþykktri nettun eða lækka höfuðstólsfjárhæð skilyrta skuldabréfsins um slíka fjárhæð.

Samkvæmt samningnum hefur NBI einnig samþykkt að draga til baka ákveðnar kröfur sem hann hafði áður sett fram gegn LBI.

3.3.7. Hluthafasamningur

Eftir að hafa gengið frá stofnfjármögnun LBI gerðu FJR, NBI og LBI með sér hluthafasamning. Samningurinn verður í gildi í sex ár en fellur úr gildi fyrir ef (i) hæft hlutafjárútbóð á sér stað, að því tilskildu að LBI eða kröfuhafar LBI sem eiga hluti í NBI og sem hafa gefið til kynna að þeir óski eftir að taka þátt í slíku hlutafjárútbóði fá að taka þátt eða (ii) LBI eða kröfuhafar LBI hætta að eiga hluti í NBI. Hluthafasamningurinn færir LBI ákveðinn rétt vegna minnihlutaeignar hans. Aðalatriði hans eru sem hér segir:

LBI á rétt á að skipa einn stjórnarmann og einn til vara í stjórn NBI.

Ákveðin mál þarfnast samþykkis LBI, þ.m.t. breytingar á samþykktum NBI og dótturfélaga hans, breytingum á hlutafé NBI þar sem NBI fær ekki fullt markaðsvirði fyrir slíka hlutabréfabreytingu og slit eða meiriháttar endurskipulagningu á NBI.

Ákveðin málefni krefjast samþykkis stjórnarmanns LBI, þ.m.t. framsal á valdi stjórnar NBI til undirnefndar annarra en kjaranefndar og endurskoðunarnefndar eða ef NBI breytir verulega stefnu sinni í reikningsskilamálum nema slíkt sé skylt að lögum eða leggur út í viðræður eða samninga með það að markmiði að fara út á nýjar brautir í viðskiptum.

Ef einn eða fleiri hluthafar í NBI óska eftir að selja eignarhluti er nema a.m.k. 51% af heildarhlutafé NBI í einum viðskiptum eða hrinu af tengdum viðskiptum og samþykkja söluskilmála fyrir slíka hluti við raunverulegan óhagsmunatengdan kaupanda er sérhverjum öðrum hluthafa skylt að samþykkja greiðslu í reiðufé frá slíkum kaupanda fyrir sömu hlutdeild hluta sinna eins og hlutdeild hluta sem aðrir hluthafar eru að selja á sömu skilmálum og á sama verði á hlut og þeir.

Engin sala eða yfirfærsla á hlutum í NBI má eiga sér stað af hálfu hluthafa sem heldur á meiru en 33,2% af útistandandi hlutum í NBI sem nemur samtals 20% eða meira af útistandandi hlutum í einum viðskiptum eða hrinu af tengdum viðskiptum nema sá er taka á við hlutunum hafi fyrst sett fram skriflegt tilboð til annarra hluthafa um að kaupa a.m.k. sömu hlutdeild hluta og hann hefur á sömu skilmálum og sama verði á hlut. Í því tilfelli þar sem hluthafar eiga minna en 2% af útistandandi hlutum verður tilboðið að ná til allra hluta þeirra.

Eftir útgáfudag skilyrta skuldabréfsins geta aðilar að hluthafasamningnum ekki, nema með samþykki annarra samningsaðila, selt eða yfirfært hluti eða hagsmuni að hlutum nema slíkir hlutir eða hagsmunir að hlutum leiði til þess að viðtakandi ásamt fyrri viðtakendum haldi á samtals minna en 10% af útistandandi atkvæðarétti í NBI.

LBI hefur neitunarrétt varðandi meiriháttar viðskipti NBI við íslensk stjórnvöld eða stofnanir tengdar þeim sem ætla má að hafi óhagstæð áhrif á NBI, að frátöldum viðskiptum sem (i) eru talin venjuleg og á sömu kjörum og öðrum viðskiptavinum NBI standa til boða í hlíðstæðum viðskiptum eða (ii) ef stjórnarmaður LBI í NBI samþykkir að viðskiptin séu gerð á kjörum ótengdra aðila.

Ef FJR eða aðili undir þess stjórn ræður yfir 51% af útistandandi hlutum í NBI fimm árum eftir að hluthafasamningurinn tekur gildi, er því skylt að gera eitt af eftirfarandi: (i) sjá til þess að hæft upphaflegt hlutafjárútbóð eigi sér stað innan sex mánaða frá þeim degi (eða ef það er ekki hægt innan 12 mánaða frá slíkum degi eða enn síðar ef LBI samþykkir að það sé ásættanlegt miðað við kringumstæður); (ii) sjá til þess að tilboð verði gert

innan sex mánaða frá þeim degi í alla hluti sem LBI eða kröfuhafar sem hafa fengið slíka hluti í sinn hlut sem samþykkt er af hluthöfum sem eiga 75% eða meira af þeim hlutum sem í upphafi voru færðir til LBI; eða (iii) bjóðast til að kaupa alla hluti sem úthlutað var til LBI og sem annaðhvort eru enn í eigu LBI eða hefur verið dreift til og eru enn í eigu kröfuhafa LBI innan sjö mánaða frá þeim degi á verði sem talið er markaðsverð samkvæmt álitni alþjóðlegs viðurkennds fjárfestingarbanka sem sameiginlega er skipaður af LBI og FJR.

Með hæfu upphaflegu hlutabréfaútboði er átt við tilboð og sölu hluta í NBI sem nær yfir það sem mest er af (i) 10% af þeim hlutum sem eru útistandandi að lokinni slíkri sölu, (ii) fjölda hluta er nemur meira á markaðsvirði en ISK 10 ma.kr. og (iii) fjölda hluta sem upphaflega var úthlutað til LBI sem LBI eða kröfuhöfum LBI sem halda á hlutum og gefa til kynna að þeir óski að bjóða þá til sölu í slíku hlutabréfaútboði. Ef sá aðili sem sölutryggir útboðið telur að hæft upphaflegt hlutabréfaútboð þurfi að vera stærra eða minna til að forðast óhagstæða verðmyndun hlutabréfanna skal hlutabréfaútboðið nema prósentuhluta eða markaðsvirði þeirra hluta er hann ráðleggur. Ef af slíkri ráðgjöf leiðir að ekki verða allir hæfir hlutir taldir með í slíku hlutabréfaútboði, verður hægt að framlengja viðkomandi frest um níu mánuði til viðbótar. Hæft upphaflegt hlutabréfaútboð verður einnig að uppfylla önnur skilyrði, þ.m.t. að viðkomandi hlutir verði teknir til viðskipta á alþjóðlegri viðurkenndri kauphöll og að útboðið verði sölutryggt og boðið almenningi.

NBI er skylt að veita tilteknar fjárhagslegar upplýsingar til hluthafa og semja árlega viðskiptaáætlun sem leggja skal fyrir hluthafafund.

Allir þeir aðilar sem hlutir í NBI eru færðir til á meðan hluthafasamningurinn er í gildi, þ.m.t. kröfuhafar sem hlutum er úthlutað til, verða að undirrita skuldbindingu um að þeir fylgi hluthafasamningnum.

Hluthafasamningurinn fellur undir íslensk lög.

4. Rekstrarhæfi nýrra banka og hæfi nýrra eigenda

4.1. Verkaskipting fjármálaráðuneytisins og FME

Eins og greint er frá í 2. kafla þessarar skýrslu var það mat stjórnvalda í upphafi árs 2009 að óháð einhliða ákvörðun endurgjalds fyrir þær eignir sem fluttar voru til nýju bankanna væri í reynd ekki líkleg til að stuðla að sátt um rekstur bankanna, meðal annars sökum þess að hið óháða mat yrði verðbil en ekki ein tala. Því hóf fjármálaráðuneytið undirbúning viðræðna sem gætu leitt af sér tvíhliða samkomulag. Mat FME var að tvíhliða samkomulag myndi gagnast ekki síður vel en óháð mat við ákvörðun endurgjaldsins í samræmi við neyðarlögin og væri líklegt til að draga úr deilum og málaferlum í kjölfarið og styðja þar með við rekstur nýrra fjármálafyrirtækja og hið nýja fjármálakerfi í heild. Við þetta bættist sá ávinningur að tvíhliða samningar kynnu að leiða til þátttöku gömlu bankanna í þeirri áhættu sem tengdist óvissu verðmati hinna fluttu eigna, en slík þátttaka myndi stuðla að auknu öryggi innlends fjármálamarkaðar á þeim viðsjálu tímum sem í hönd fóru.

Eins og áður sagði hafði þessi breyting á endurreisnarferlinu í för með sér að þungi samningaviðræðna færðist til fjármálaráðuneytisins en FME gat snúið sér að mati á rekstrarhæfi bankanna, sem reyndar er hið eiginlega hlutverk þess. Þessi verkaskipting samræmdu betur kjarnahlutverki FME sem er meðal annars að meta á hverjum tíma þá áhættu sem starfsemi eftirlitsskyldra aðila hefur í för með sér og gera ráðstafanir til að varðveita fjármálastöðugleika í ljósi þess mats. Í neyðarlögunum var kveðið á um að endurreistir bankar skuli hafa starfsleyfi án þess að fara í gegnum sérstakt ferli þar að lútandi eins og venja er. Eigi að síður lá ljóst fyrir að þegar fjármálastarfsemi færðist í eðlilegan farveg á nýjan leik myndi FME áfram hafa með höndum eftirlit með því að starfsemi fjármálafyrirtækja samrýmdu venjulegum öryggiskröfum. Eins og málin þróuðust þegar leið á árið 2009 kom í ljós að slík greining var nauðsynleg til að skapa þann skilning á horfum í rekstri bankanna sem þurfti til að hægt væri að fjármagna þá til framtíðar.

Viðræður fjármálaráðuneytisins fyrir hönd nýju bankanna við skilanefndir gömlu bankanna sem fulltrúa kröfuhafa byggðust á nokkrum forsendum sem voru undir FME komnar. Þannig þurfti að liggja fyrir að niðurstaða viðræðnanna um verðmæti fluttra eigna umfram skuldir gæti komið í stað þess óháða mats sem neyðarlögin gerðu ráð fyrir. Þá urðu slíkir samningar og útfærsla þeirra mikilvægur þáttur í mati á rekstrarhæfi hinna nýju banka. Áherslur í aðkomu FME að endurreisn viðskiptabankanna breyttust talsvert við þá ákvörðun stjórnvalda að ganga til formlegra samninga við gömlu bankana um úrlausn deilumála. Í stað þess að koma í reynd fram bæði sem fulltrúi íslenska ríkisins sem eiganda nýju bankanna og sem hlutlaus faglegur úrskurðaraðili, tók fjármálaráðuneytið yfir það verkefni að rækja eigandahlutverkið, en FME mótaði ramma samningaviðræðnanna með kröfum sem lutu að skjótri endurreisn bankanna og þar með að hagsmunum íslenska fjármálakerfisins í heild.

4.2. Úttektarverkefni FME

Í ljósi þessarar stöðu var nauðsynlegt að FME setti fram skýra greiningu á hvaða skilyrði þyrftu að vera uppfyllt til að bankarnir teldust rekstrarhæfir frá sjónarmiði eftirlitshagsmuna. Til að skera úr um þetta þurfti að fara fram ýtarleg greining á áhættu bankanna þriggja.

Í maí 2009 hleypti FME því af stokkunum svokölluðu Úttektarverkefni (e. Sign-off project) sem miðaði að því að móta eftirlitskröfur um fjárhagslegan styrk og rekstrarhæfi bankanna sem nauðsynlegt var að taka mið af við samninga um framtíð þeirra. Skipaður var starfshópur innan FME og einnig fengnir utanaðkomandi ráðgjafar til verksins, þ.á.m. Oliver Wyman, sem hafði tekið þátt í eftirliti með verðmatsverkefni Deloitte LLP fyrir hönd FME. Útgangspunktur verkefnisins, eins og samningaviðræðnanna sjálfra, var fimm ára viðskiptaáætlun hvers banka, sem byggðist á samræmdum forsendum sem ráðgjafar fjármálaráðuneytisins höfðu látið bönkunum í té í mars 2009. Gerðu þessar viðskiptaáætlanir í öllum tilvikum ráð fyrir að þróun yrði í samræmi við hagspár AGS og skyldu bankarnir geta haldið eiginfjárstyrk sem næmi 12% af áhættuvegnum eignum í venjulegu hlutafé (eiginfjárbætti A) og 4% til viðbótar í formi víkjandi lána til bankans (eiginfjárbætti B).

4.2.1. Fjárhagslegur styrkur

FME greindi viðskiptaáætlanir bankanna þegar þær lágu fyrir í því augnamiði að skera úr um hvort fjárhagslegur styrkur væri nægilegur til að tryggja traustan rekstur. Var það gert með því að semja nýtt álagspróf sem kallað var PDR-próf (e. Prolonged Deep Recession) sem gerði ráð fyrir langvinnri og djúpri efnahagslæggð á árunum 2009-2013. Byggði prófið á forsendum sem voru samdar í samráði við Seðlabanka Íslands og með hliðsjón af öðrum gögnum eftir því sem við átti. Var bönkunum gert að endurreikna viðskiptaáætlanir sínar í samræmi við forsendur prófsins og leiða þannig í ljós væntanlegt tap yfir ákveðið árabíl ef forsendur þess gengju eftir. Var sett það viðmið, í samræmi við þá mælikvarða sem voru í deigluinni víða erlendis um þessar mundir, að áætlað tapsberandi eigið fé umfram skuldir þyrfti að haldast í 4% að lágmarki gegnum efnahagslæggðina til að bankinn teldist rekstrarhæfur við upphaf tímabilsins. Ljóst er að niðurstöður prófs af þessu tagi eru viðkvæmar fyrir ofmati á endurheimtum útlána og annarra eigna í upphaflegri viðskiptaáætlun og var tekið tillit til þess í allri vinnu FME.

Við álagsprófið bætti FME síðan sérstökum forsendum um útlánatap og tafir á endurheimtum lána á fyrstu árum starfseminnar eftir hrun. Þrátt fyrir það var niðurstaðan sú að 16% áhættuvegið eigið fé, þ.e. 12% venjulegt eigið fé og 4% víkjandi lán, væri nægilegt í öllum þremur tilvikum.

4.2.2. Lausafjárstyrkur

Greining FME leiddi í ljós að útlánatap og tafir á endurheimtum útlána myndi ekki einungis fela í sér álag á eiginfjárgrunn fyrirtækjanna, heldur einnig valda því að sjóðsstreymi frá lánasöfnum þeirra gæti orðið umtalsvert minna en nauðsynlegt var talið til að standa undir heilbrigðri fjárstýringu.

Átti þetta ekki síst við í ljósi þess að fjármögnun bankanna byggði að langstærstum hluta á óbundnum innlánnum sparifjáreigenda. Óbundin innlán eru að mörgu leyti traust fjármögnun í venjulegu árferði og ljóst var að yfirlýsing ríkisstjórnarinnar um fulla innstæðutryggingu myndi styðja við innstæður í bönkunum um nokkra hríð. Aftur á móti eru óbundin innlán ótraust á óvissutímum og ekki þarf alltaf mikið til að innstæðueigendur flytji innlán sín á milli banka jafnvel þótt slík yfirlýsing liggi fyrir. Meðal annars getur tímabundinn orðsporsskellur haft ófyrirsjáanleg áhrif á lausafjástöðu þegar jafnstór hluti fjármögnunar er óbundinn eins og við átti um nýju bankana.

Því taldi FME nauðsynlegt að setja sérstakar kvaðir um lausafjárstyrk til viðbótar við nýjar eiginfjárkröfur. Á grundvelli gagna um fjármálakreppur og áhlaup á banka í öðrum

löndum og að teknu tilliti til aðstæðna hérlendis, sér í lagi ríkjandi óvissu um sjóðsstreymi frá útlánasafni, mótaði FME reglur um laust fé sem skilyrði fyrir rekstrarhæfi. Ákveðið var að bankarnir skyldu á hverjum tíma eiga reiðufé og lausar eignir til að geta staðist 20% fyrirvaralaust útflæði innstæðna, þar af a.m.k. 5% í reiðufé.

4.2.3. Önnur skilyrði

4.2.3.1. Endurskipulagning útlána

Úttektin renndi stoðum undir það sjónarmið FME að eiginfjár- og lausafjárstyrkur, jafnvel þótt hann væri nægjanlegur til að tryggja rekstrarhæfi nýju bankanna til skamms tíma, gæti ekki að fullu komið í staðinn fyrir traust og stöðugt viðskiptasamband bankans við lántakendur sína til langs tíma. Því þyrftu bankarnir að leggja höfuðáherslu á að endurreisa þetta samband, og nýta til þess það svigrúm sem góð fjármögnun og umtalsverð afföll frá nafnverði við yfirtöku lánasafnanna veittu. Í þessu fólst þó ekki að bönkunum bæri að gefa eftir skuldir umfram það sem óhjákvæmilegt reyndist, enda var hætta á því að slíkt myndi grafa undan styrk og stöðugleika bankanna og kalla á frekari fjárútlát úr sameiginlegum sjóðum. Aftur á móti bæri bönkunum að leggja áherslu á að greina þörfina fyrir skuldaaðlögun hratt og faglega og gera nauðsynlegar ráðstafanir eins fljótt og aðstæður leyfðu. Það væri eina leiðin til að fjármálamarkaðir næðu jafnvægi til langs tíma á nýjan leik. Því var það gert að skilyrði fyrir rekstrarhæfi, að bankarnir settu fram tímasettar áætlanir um úrlausn þessa verkefnis og gerðu ráðstafanir til að tryggja faglega framkvæmd þess og greindu áhrif þess á efnahag sinn og rekstur.

4.2.3.2. Áhættustýring og stjórnarhættir

Auk greiningar á viðskiptaáætlunum og fjárhag nýju bankanna byggði FME úttekt sína á sérstakri upplýsingaöflun um skipulag þeirra, stjórnarhætti og áhættustýringu. Stjórnendum bankanna voru sendir spurningalistar sem vörðuðu þessi mál og haldnir voru fjölmargir fundir þar sem svörunum var fylgt eftir með frekari upplýsingaöflun. Niðurstaðan var sú að nokkuð vantaði upp á að framkvæmd þessara þátta stæðist alþjóðlegar kröfur um bestu framkvæmd. Til að styðja við úrbætur innan bankanna var gerður listi fyrir hvern banka um þá þætti sem brýnt var að breyta og þeim raðað í forgangs röð. Ljóst var að ekki myndi auðnast að koma á öllum nauðsynlegum breytingum áður en bankarnir yrðu endurfjármagnaðir á grundvelli samninga, en sett var skilyrði um það að þeir skyldu leggja fram trúverðuga áætlun um úrbætur sem síðan yrði fylgt eftir í samstarfi við FME.

4.2.3.3. Stjórnun og eignarhald

Greining FME leiddi einnig til þeirrar niðurstöðu að mikilvægt væri að skammtímahagsmunir yrðu ekki ofan á í stefnumótun og rekstri bankanna fyrstu ár endurreisnarinnar, óháð því hvernig eignarhald þeirra yrði að loknum samningum. Því voru nokkur atriði sem að þessu lúta gerð að skilyrðum fyrir úrskurði FME um rekstrarhæfi. Þar á meðal eru skilyrði um að (i) bankarnir greiði ekki út arð á fyrstu þremur árum nýs eignarhalds, (ii) starfskjarakerfi þeirra sé háð samþykki FME, (iii) stjórnarhættir og birting upplýsinga úr rekstri samrýmist kröfum sem gerðar eru til skráðra félaga, (iv) mat á hæfi stjórnenda fari fram og (v) kvaðir verði settar á viðskipti við eigendur. Mörg af þessum úttektarskilyrðum voru einnig tekin upp í þann ramma sem FME setti síðar eignarhaldi gömlu bankanna á virkum hlut í þeim nýju og útfærðar nánar í því samhengi.

4.3. Eignarhald gömlu bankanna á þeim nýju

Úttektarskýrði FME voru kynnt hagsmunaaðilum sem komu að samningaviðræðum um framtíð nýju bankanna í drögum þann 7. júlí 2009 og send formlega til bankanna 13. ágúst og 11. september sama ár. Samningar lágu fyrir í meginatriðum síðar um haustið og bárust umsóknir frá öllum gömlu bönkunum um leyfi til að fara með virkan eignarhlut í samsvarandi nýjum banka. Í Íslandsbanka og Arion banka var um yfirgnæfandi meirihlutaeignaraðild að ræða, en í NBI var ljóst að ríkið yrði ráðandi hluthafi þótt eignarhlutur gamla bankans væri þar einnig umtalsverður.

Lögum samkvæmt ber FME að hafa eftirlit með að áhrifamiklir aðilar í eigendahópi fjármálafyrirtækja séu hæfir til að fara með þá ábyrgð sem eignarhaldinu fylgir. Fer slíkt eftirlit fram í samræmi við VI. kafla laganna um fjármálafyrirtæki þar sem kveðið er á um kröfur til þeirra sem fara með virkan eignarhlut. Samningar fjármálaráðuneytisins við gömlu banka gerðu í öllum tilvikum ráð fyrir virku eignarhaldi og voru því skilyrtir niðurstöðu FME í þessu efni. Í samræmi við þetta sendu gömlu bankarnir hver fyrir sig inn umsókn um leyfi til að fara með virkan eignarhlut.

FME hafði nokkru áður, þegar ljóst varð í hvað stefndi, hafið vinnu við að greina þessa spurningu lagalega og efnislega. Sú vinna leiddi til þeirrar niðurstöðu að aðili á borð við gömlu banka gæti ekki undir venjulegum kringumstæðum talist hæfur eigandi að virkum hlut. Gömlu bankarnir voru í fyrsta lagi í greiðslustöðvun og myndu síðar fara í slitameðferð og því væri fjárhagslegur styrkur þeirra verulegum vafa undirorpinn. Í öðru lagi mátti draga í efa að hið eiginlega markmið starfsemi þeirra, að hámarka andvirði eftirstandandi eignasafns í þágu kröfuhafa á tiltölulega skömmum tíma, færi í öllum tilvikum saman við farsælan rekstur starfandi fjármálafyrirtækis til langs tíma. Í þriðja lagi var ekki ljóst hverjir myndu verða ráðandi eigendur þeirra sjálfra þegar fram liðu stundir og nauðasamningar, slit og úthlutun úr búum þeirra næðu fram að ganga.

Á móti þessum augljósu annmörkum þurfti þó einnig að líta til þess að fárra kosta var völd um eignarhald nýju bankanna og að auk þeirra var eini fyrirsjáanlegi eigandinn að öllum bönkunum íslenska ríkið.

Ljóst var að ríkiseign allra bankanna myndi binda mun meira af almannafé í stuðningi við fjármálakerfið en annars yrði raunin. Eiginfjárframlag eigandans til fjármálafyrirtækisins er það fé sem fyrst tapast ef framvinda verður því óhagstæð og því myndi ríkissjóður sem eini eigandi bankanna bera áhættuna af rekstri þeirra óskipta ef þetta yrði raunin. Við þær kringumstæður var hætt við að geta ríkisins til að mæta frekari áföllum á fjármálamarkaði yrði minni og lánshæfi þess yrði lengur en ella að styrkjast sem hvort tveggja grefur undan fjármálastöðugleika.

Eignaraðild gömlu bankanna myndi aftur á móti flytja umtalsvert nýtt áhættufé inn í íslenska fjármálakerfið. Þeir myndu deila hagnaðarvon bankanna ef vel gengi, sem stuðlaði að því markmiði neyðarlaganna að tryggja sanngjarnt endurgjald fyrir yfirfærðar eignir og drægi ennfremur úr matsáhættu, en bæru einnig hallann af því með íslenskum skattgreiðendum ef rekstur bankanna þróaðist á verri veg. Það myndi stuðla að traustara fjármálakerfi.

Í ljósi hlutverksins sem FME var ætlað í neyðarlögunum var talið óráðlegt að raska niðurstöðu frjálstra samninga aðilanna nema nauðsyn bæri til, enda væri hún traustari og líklegri til að stuðla að stöðugleika en einhliða ákvörðun annars aðilans. Sátt um framtíð bankanna milli helstu hagsmunaaðila kynni einnig að leiða til þess að þeir næðu sér fyrr á

strik en ella, t.d. að þeir yrðu fljótari að fá aðgang að erlendu lánsfé og nytu góðs af þjónustu breiðari hóps sérfræðinga og fagaðila í starfsemi sinni.

Með hliðsjón af þessum sjónarmiðum taldi FME skylt að kanna hvort kveða mætti á um skilyrði fyrir eignarhaldinu sem drægu nægilega mikið úr óæskilegum áhrifum þess til að rétt væri að heimila það, þrátt fyrir að hæfi hins endanlega eiganda væri umtalsverðum vafa undirorpið. Heimild til þessa var að finna í 42. grein laganna um fjármálafyrirtæki eins og þau voru á þeim tíma.

Niðurstaða FME í þessu tilviki var að unnt væri að setja skilyrði um slíkar ráðstafanir. Var því veitt heimild fyrir eignarhaldinu með víðtækum skilyrðum. Skilyrðin eru að einhverju leyti ólík milli banka. Þau eru vægust í tilviki Landsbankans, enda eignarhluturinn minnstur þar og vægi ríkisins sem ráðandi hluthafa mikið. Skilyrðin eru almennt á þá lund að þau tryggja fjárhagslegan styrk gamla bankans sem eiganda með því að halda til hliðar lausu fé til að taka þátt í endurfjármögnun bankans sé hennar þörf og kjósi eigandinn að taka þátt í henni. Leitast er við að tryggja heilbrigða stjórnarhætti með því að áskilja að sjálfstætt félag undir óháðri stjórn fari með eignarhaldið og að aukinn meirihluti stjórnarmanna hins nýja banka sé óháður gamla bankanum. Dregið er úr hættu á að skammtímasjónarmið ráði stefnu með kvöðum á arðgreiðslur til eigenda og tekið á hættu á hagsmunaaárekstrum með því að takmarka viðskipti banka og eiganda.

Greining FME leiddi í ljós að ekki væri ástæða til að taka sérstaklega á óvissu um endanlegt eignarhald gamla bankans. Ábyrgðarsvið skilaneftnda og slitastjórna er vel skilgreint fram til þess tíma að frumvarp til úthlutunar eða nauðasamninga verður lagt fram. Slíkt frumvarp gæti falið í sér breytingar á eignarhaldi bankans sem hins vegar ná ekki fram að ganga nema með samþykki FME. Við þær aðstæður verður ljóst hverjir hinir nýju eigendur eru og mun FME þá taka afstöðu til hæfis þeirra.

4.4. Eftirfylgni úttektarskilyrðanna

Nýju bankarnir þrír uppfylltu við stofnun á grundvelli samninga fjármálaráðuneytisins og gömlu bankanna skilyrði FME um fjárhagslegan styrk, að NBI undanskildum. Veitti FME honum tímabundna undanþágu frá skilyrðinu um 4% víkjandi lán þar sem venjulegt eigið fé bankans (eiginfjárbáttur A) var umtalsvert yfir mörkum. Í maí 2010 náði bankinn að uppfylla 16% skilyrðið með venjulegu eigin fé eingöngu og án víkjandi lána. Í framhaldi af útgáfu skilyrðanna hóf FME að fylgjast nánar með lausafjárstýringu bankanna en venja hafði verið og bendir skýrslugerð þeirra til að þeir uppfylli lausafjárskilyrðin.

Þann 16. júní 2010 felldi Hæstiréttur dóm þess efnis að tiltekin tegund útlána þar sem höfuðstóll lánsins var bundinn gengi erlendra gjaldmiðla væri óskuldbindandi enda slík gengistrygging ólögumæt. Í þessu fólst að endurkröfuréttur banka á skuldara gæti orðið minni en áður hafði verið vænst að því er varðaði þessi lán.

FME gerði í framhaldi af þessu ráðstafanir til að meta áhrif þeirrar þróunar sem vænta mátti á fjárhagslegan styrk bankanna. Niðurstaðan var sú að tapið myndi verða umtalsvert en þó mjög mismunandi eftir því hvernig dómur féllu í framhaldinu. Gerði FME í framhaldi af þessu ráðstafanir til að meta hversu mikið tapið yrði miðað við ólíkar forsendur um niðurstöðu síðari dóma sem skæru úr um hverjar þær vaxtaforsendur yrðu sem kæmu í stað gengistryggingarákvæða. Þau lögfræðiálit sem FME byggði á hnigu einkum að þeirri niðurstöðu að lægstu verðtryggðu eða óverðtryggðu vextir sem Seðlabanki Íslands birtir væru líklegastir til að koma í stað upprunalegra samningsákvæða, án þess að hægt væri að útiloka með öllu að dómsniðurstaða kynni að

verða sú að upprunalegir erlendir vextir yrðu látnir gilda. Niðurstaða FME var að í síðarnefnda tilfallinu myndi tap bankanna reyna mjög á fjárhagslegan styrk þeirra. Aftur á móti væru þeir líklegir til að þola þá niðurstöðu síðari dómsmála að seðlabankavextir skyldu gilda án þess að fara niður fyrir áður sett öryggismörk.

Hinn 16. september 2010 féll nýr dómur Hæstaréttar sem staðfesti að seðlabankavextir skyldu taka við af gengistryggingu og erlendum vöxtum í ákveðnum tilvikum þegar gengistrygging teldist ólögmat. Stjórnvöld boðuðu í framhaldi af því lagasetningu sem ætlað var að eyða óvissu og forðast mikið álag á dómskerfi landsins ef skera þyrfti úr miklum fjölda svipaðra vafamála sem að þessu lutu.

Miðað við þær forsendur að niðurstöður í svipuðum tilfellum yrðu í takt við þær sem þegar höfðu fengist, kannaði FME hvort hættu á frekara tapi hefði minnkað nægilega mikið við þessar breytingar til að það réttlætti að slaka á gildandi eiginfjárkröfum miðað við óbreyttar efnahagshorfur. Niðurstaðan var sú að svo væri ekki.

Þess má geta að í upphaflegri úttekt FME á rekstrarhæfi nýju bankanna var meðal annars litið til þess að vafi kynni að leika á lögmæti gengistryggðra lána. Ásamt fjölmörgum öðrum áhættuþáttum sem ýmist gengu eftir í framhaldinu eða ekki, var þetta talið tilefni til þess að gæta sérstakrar varfærni og gera frekar ráð fyrir meira útlánatapi en minna þegar frekari álagspróf voru framkvæmd til viðbótar við forsendur um langvinna efnahagslægd. Endurspegluðust þessi sjónarmið meðal annars í því að bönkunum er gert að halda tvöfalt hærra áhættuvegnu eiginfjárlutfalli en almennt gerist (16% í stað 8%).

Vorið 2010 kallaði FME eftir skýrslum frá bönkunum um ferli þeirra til innra mats á eiginfjárpörf (ICAAP-skýrslu) og kvað nánar á um innihald hennar í sérstöku bréfi til nýrra stjórna bankanna. Í skýrslunni, sem bankarnir skiluðu á tímabilinu 15. nóvember 2010 til 31. janúar 2011, er farið yfir áhættuþætti í starfsemi og áhættustýringu. Koma þar einnig fram upplýsingar um stöðu bankanna að því er varðar önnur úttektarskilyrði.

Í desember 2010 kynnti FME sérstakar kröfur um útfærslu á endurskipulagningaráætlun útlánasafna bankanna sem byggir á fyrri úttektarskilyrðum og skal áætlunin liggja fyrir í febrúar 2011. Úttekt FME á þeirri vinnu er þáttur í reglubundnu ferli könnunar og mats eftirlitsins (SREP) sem fyrirhugað er að ljúka í apríl 2011. Mun FME meta í því samhengi hvort tilefni sé til að gera kröfu um frekari ráðstafanir bankanna til að uppfylla úttektarskilyrðin frá 2009 og hvort tilefni verði til að breyta þeim eftirlitskröfum sem gerðar voru í upphafi.

5. Slitameðferð gömlu bankanna

Eins og áður kom fram yfirtók FME rekstur bankanna í október 2008 að beiðni stjórnar þeirra og skipaði þeim skilanevndir í samræmi við neyðarlögin. Fljótlega kom í ljós að nokkrir annmarkar þóttu á lagaákvæðum um greiðslustöðvun og slitameðferð fjármálafyrirtækja og var lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 ítrekað breytt í kjölfarið til að bæta úr þessum annmörkum. Þeim breytingum er lýst í þessum kafla.

Rétt er að hafa í huga að slitameðferðin er afar viðamikil. Umfang eigna, fjöldi kröfuhafa og fjöldi ágreiningsmála er í hverjum einstökum banka margfalt það sem áður hefur þekkt við búskipti á Íslandi og er slitameðferð bankanna reyndar einhver stærstu búskipti í Evrópu. Jafnframt er eðli eigna banka þannig að meginsjónarmiðið um að ljúka skiptum hratt og með sem minnstum tilkostnaði er ekki ávallt í þágu kröfuhafa. Þetta á ekki síst við þegar efnahagsástand er bágborið og eignaverð í lágmarki.

Með þetta í huga þurfti að skapa slitameðferðinni farveg sem miðaði að því að hámarka virði eigna og tryggja hagsmuni og jafnræði kröfuhafa.

5.1. Lög nr. 129/2008

Þann 14. nóvember 2008 voru lög nr. 129/2008 um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 samþykkt á Alþingi. Helstu breytingar sem fólust í lögnum sneru að greiðslustöðvun fjármálafyrirtækja og voru eftirfarandi:

Fjármálafyrirtækjum var heimilað að vera í greiðslustöðvun í allt að 24 mánuði, en áður hafði lengd greiðslustöðvunar verið takmörkuð við 6 mánuði og þrjár vikur.

Lögfest var ákvæði um að við skipti á búi fjármálafyrirtækis skyldi frestdagur miðast við það tímamark þegar FME veitti fyrirtækinu frest að hætti 4. mgr. 86. gr., skipaði því skilanevnd á grundvelli 100. gr. a, veitt væri heimild til greiðslustöðvunar á grundvelli 3. mgr. 98. gr. eða heimild væri veitt til þess að leita nauðasamninga, sbr. 27. gr. laga um gjaldþrotaskipti o.fl., nr. 21/1991. Ef ekkert af þessu er undanfari skipta skal miðað við þann dag sem héraðsdómara berst krafa Fjármálaeftirlitsins skv. 1. eða 2. mgr. 102. gr. Í ákvæði til bráðabirgða var kveðið á um að í þeim fjármálafyrirtækjum sem Fjármálaeftirlitið hefði skipað skilanevnd í á grundvelli 100. gr. a skyldi miða frestdag við gildistöku laganna, sem var 15. nóvember 2008.

Ekki skyldi unnt að höfða dómsmál gegn fjármálafyrirtækjum á meðan á greiðslustöðvun stæði, nema mælt væri sérstaklega fyrir um heimild til þess í lögum eða ef um opinbert mál væri að ræða þar sem krafist væri refsiviðurlaga á hendur fjármálafyrirtæki.

Í kjölfar setningar laganna fengu Kaupþing og Glitnir heimild til greiðslustöðvunar þann 24. nóvember 2008 og Landsbankinn þann 5. desember sama ár.

5.2. Lög nr. 44/2009

Frumvarp það sem varð að lögum nr. 44/2009 til breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 var samið á vegum viðskiptaráðuneytisins. Hófst vinna við gerð frumvarpsins í desember 2008 og var markmiðið með því að settar yrðu heildstæðar reglur um endurskipulagningu fjárhags fjármálafyrirtækja, slit þeirra og samruna við önnur fjármálafyrirtæki í XII. kafla laga um fjármálafyrirtæki. Var frumvarpið unnið í nokkru samráði við skilanevndir bankanna og helstu kröfuhafa bankanna.

Með setningu laganna voru settar heildstæðar reglur um slit fjármálafyrirtækja en um þau atriði sem ekki er kveðið á um í lögnum gilda ákvæði gjaldþrotaskiptalaga. Ákvæði laga nr. 44/2009 voru í raun tvíþætt. Annars vegar heildstæð ákvæði um framtíðarskipan slita og endurskipulagningu fjármálafyrirtækja og hins vegar sérstakar reglur um þau fjármálafyrirtæki sem þegar höfðu verið tekin yfir af FME.

Við meðferð frumvarpsins á Alþingi lagði viðskiptanefnd til í breytingartillögu að ákvæði um skilanefndir féllu úr gildi sex mánuðum eftir gildistöku laganna og að verk þau sem skilanefndum voru falin samkvæmt lögum skyldu þá falla til slitastjórna. Kröfuhafar gömlu bankanna mótmæltu fyrirhuguðum breytingum og voru þær því dregnar til baka. Því gera lögin ráð fyrir að skilanefndir fjármálafyrirtækja sem skipaðar höfðu verið fyrir gildistöku þessara laga sitji áfram og gegni því hlutverki sem lögin mæla fyrir um. Skilanefndirnar sæta eftirleiðis ábyrgð gagnvart kröfuhöfum gömlu bankanna enda bera búin kostnað af vinnu skilanefndanna og kröfuhafar eiga almenn úrræði til að kvarta yfir störfum nefndanna til dómstóla og hafa áhrif á störfin á vettvangi kröfuhafafunda.

5.2.1. Almennar reglur

Með hinum nýju lögum var FME heimilað að taka við ráðum í fjármálafyrirtæki, að ósk stjórnar slíks fyrirtækis. Í slíkum tilvikum skyldi FME skipa fyrirtækinu bráðabirgðastjórn þriggja eða fimm manna sem færi ein með sömu heimildir að lögum og eftir samþykktum þess og stjórn og hluthafafundur eða fundur stofnfjáreigenda hefði ella haft á hendi. Meginreglan er að bráðabirgðastjórnir geti aðeins setið í þrjá mánuði. Koma bráðabirgðastjórnir í stað skilanefnda í neyðarlögnum.

Ef fjármálafyrirtæki fer í slitameðferð felst eftirfarandi í því:

Slitameðferð hefst með dómsúrskurði og getur staðið í ótakmarkaðan tíma.

Slitameðferð fjármálafyrirtækis er stjórnad af allt að fimm manna slitastjórn sem skipuð er af dómstóli.

Slitameðferð getur lokið með nauðasamningum.

Fjármálafyrirtæki í slitameðferð getur stofnað nýtt fyrirtæki um hluta starfseminnar.

Fjármálafyrirtæki sem er í slitameðferð getur hafið störf að nýju að fengnu leyfi FME.

Slitameðferð fjármálafyrirtækis getur lokið með skiptum á búi fjármálafyrirtækis.

5.2.2. Reglur um þau fjármálafyrirtæki sem FME hafði tekið yfir við gildistöku laganna

Í fjórum bráðabirgðaákvæðum laga nr. 44/2009 var að finna sérstakar reglur um þau fjármálafyrirtæki sem FME hafði tekið yfir við gildistöku laga nr. 44/2009.

Í ákvæði til bráðabirgða I var kveðið á um að í þeim fjármálafyrirtækjum sem skipuð hefði verið skilanefnd í fyrir gildistöku laganna, en hefðu ekki fengið heimild til greiðslustöðvunar, skyldi skilanefnd verða bráðabirgðastjórn. SPRON féll undir þetta ákvæði og gilda því almenn ákvæði laga XII kafla um fjármálafyrirtæki um slit þess fyrirtækis. Þau ákvæði eiga einnig við um slit þeirra fjármálafyrirtækja sem tekin hafa verið yfir eftir gildistöku laganna þann 22. apríl 2009.

Í ákvæði til bráðabirgða II með lögnum, sem er ákvæði til bráðabirgða V í lögum um fjármálafyrirtæki, er að finna sérreglur um þau fjármálafyrirtæki sem fengið höfðu

heimild til greiðslustöðvunar við gildistöku laganna, en það voru Landsbanki, Kaupþing, Glitnir, Straumur-Burðarás og Sparisjóðabankinn.

Í sérreglum ákvæðisins felst að umrædd fjármálafyrirtæki geta verið í greiðslustöðvun í allt að 24 mánuði. Þrátt fyrir að þau séu í greiðslustöðvun skal beita ákvæðum laga um fjármálafyrirtæki um slitameðferð, eins og fyrirtækin hefðu verið tekin til slita með dómsúrskurði á þeim degi sem lögin tóku gildi. Því gilda um fjármálafyrirtækin, með örfáum undantekningum, almennar reglur XII kafla laganna um kröfulýsingar, meðferð krafna og lok slita.

Þá felst í sérákvæðum laga um fjármálafyrirtæki að þegar heimild til greiðslustöðvunar rennur sitt skeið skuli viðkomandi fyrirtæki, án sérstaks dómsúrskurðar, sjálfkrafa teljast vera til slitameðferðar. Þrátt fyrir það heldur skilanefnd áfram störfum og gegnir hluta af verkefnum slitastjórnar þar til slitum er lokið með einhverjum hætti. Ef sæti í skilanefnd losnar skal FME, ef þörf þykir með tilliti til þeirra verkefna sem nefndin á enn ólokið, skipa mann til að taka við því.

Eftir að lögin höfðu tekið gildi óskuðu skilanefndirnar eftir því á grundvelli laganna að héraðsdómur skipaði fjármálafyrirtækinu slitastjórn. Aðstoðarmaður í greiðslustöðvun situr í slíkri stjórn ásamt yfirleitt tveimur öðrum aðilum.

5.2.3. Verkaskipting milli skilanefnda og slitastjórna

Í bráðabirgðaákvæði II í lögum nr. 44/2009 er kveðið á um verkaskiptingu skilanefnda og slitastjórna. Segja má að skilanefndum sé ætlað að sjá um rekstur fyrirtækisins, en slitastjórnnum ætlað að sjá um kröfulýsingarferlið.

Samkvæmt lögnum er skilanefndum ætlað:

Að annast tiltekna leyfisbundna starfsemi fjármálafyrirtækis, að svo miklu leyti sem hún er nauðsynleg vegna ráðstöfunar hagsmuna fyrirtækisins.

Að fara með réttindi og skyldur stjórnar fyrirtækis og hluthafafundar/fundar stofnfjáreigenda.

Að leggja mat á, þegar kröfulýsingarfrestur er á enda, hvort horfur séu á að eignir fjármálafyrirtækis nægi til að standa við skuldbindingar þess.

Að ráðstafa hagsmunum fyrirtækis eftir sömu reglum og gilda um bústjórn skiptastjóra við gjaldþrotaskipti, þ.e. að eignum og réttindum bankanna verði ráðstafað á sem hagkvæmasta hátt, að kröfur og innstæður verði heimtar inn, að engin réttindi fari forgörðum sem geta haft verðgildi og að gripið verði til allra nauðsynlegra aðgerða til að varna tjóni fyrir hagsmuni bankans (og þar með kröfuhafa). Þá ber skilanefnd að sjá til þess að peningalegar eignir búsis beri sem hagkvæmasta vexti og séu varðveittar á sem öruggastan hátt.

Að fá sem mest fyrir eignir fjármálafyrirtækis, þar á meðal skal skilanefnd bíða eftir þörfum efndatíma á útistandandi kröfum fremur en að koma þeim fyrr í verð.

Að boða til kröfuhafafundar í sama skyni og skiptastjóri heldur skiptafundi um bústjórn við gjaldþrotaskipti.

Ef kröfuhafar eða aðrir sem hafa hagsmuna að gæta telja að ráðstafanir skilanefndar stríði gegn meginskyldum skilanefnda á grundvelli laganna, ellegar ef ágreiningur kemur

upp að öðru leyti um ráðstafanir skilanefndar, er hægt að skjóta ágreiningi um það til héraðsdóms.

Rétt er að benda á í þessu samhengi að allir bankarnir þrír, Landsbankinn, Glitnir og Kaupþing, eru enn með fullt starfsleyfi.

Samkvæmt lögnum er slitastjórnnum ætlað að sinna þeim verkefnum sem skilanefndum eru ekki falin sérstaklega í ákvæði til bráðabirgða II í lögum nr. 44/2009. Helstu verkefni slitastjórna eru:

Að lýsa eftir kröfum.

Að taka afstöðu til krafna.

Að gæta hagsmuna fjármálafyrirtækis í dómsmálum vegna deilna um kröfur og rétthæð þeirra.

5.3 Lög nr. 132/2010

Þann 16. nóvember 2010 voru samþykkt á Alþingi lög um breytingar á ákvæðum um slitameðferð og gjaldþrotaskipti í lögum um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002. Ástæða breytinganna voru ábendingar af hálfu skilanefnda og slitastjórna Landsbanka, Kaupþings og Glitnis vegna dóma sem kveðnir voru upp af áfrýjunardómstóli í Frakklandi 4. nóvember 2010. Af dómunum var talið að draga mætti þá ályktun að fyrir hendi kynni að vera ákveðin réttaróvissa er lyti að upphafi slitameðferðar fjármálafyrirtækja eftir almennum reglum sem ákvæði til bráðabirgða V í lögum nr. 161/2002 tekur til. Einnig kom fram í dómunum að tilvísun til riftunarreglna laga um gjaldþrotaskipti o.fl., nr. 21/1991, væri ekki nægjanlega skýr í þágildandi ákvæði laganna. Þótti nauðsynlegt að eyða öllum vafa um aðkomu dómstóla að slitameðferðinni og tryggja að enginn vafi gæti leikið á því að formskiyrðum tilskipunar 2001/24/EB, um endurskipulagningu og slit fjármálafyrirtækja, væri fullnægt.

Lögin fólu í sér tvíþættar breytingar. Annars vegar fólst í þeim breyting á 4. mgr. 103. gr. laga um fjármálafyrirtæki þess efnis að lögfest var með skýrum hætti að öll ákvæði XX kafla laga um gjaldþrotaskipti o.fl., nr. 21/1991, gilda við slitameðferð fjármálafyrirtækja og þar með öll þau réttarúrræði sem þar koma fram og er ætlað að jafna stöðu kröfuhafa. Hins vegar fólu breytingarnar í sér að fjármálafyrirtæki sem falla undir sérreglur ákvæðis til bráðabirgða V í lögnum, sbr. ákvæði til bráðabirgða II í lögum nr. 44/2009, verða með dómsúrskurði tekin til slitameðferðar sem um gilda almennar reglur, í stað þess að slíkt gerist sjálfkrafa þegar heimild til greiðslustöðvunar hefur runnið sitt skeið á enda.

5.4. Núverandi staða gömlu bankanna

Greiðslustöðvun bankanna rann út 24. nóvember 2010 hjá Glitni og Kaupþingi og 5. desember 2010 hjá LBI. Áður en greiðslustöðvun rann út, eða þann 22. nóvember 2010, voru birtir úrskurðir Héraðsdóms Reykjavíkur um að Glitnir, Kaupþing og LBI hefðu verið teknir til formlegrar slitameðferðar. Með úrskurðunum lauk greiðslustöðvun bankanna, en slitameðferð þeirra heldur áfram.

Það að formleg slitameðferð sé hafin hefur ekki áhrif á starfsemi bankanna, þar sem skilanefndir munu halda áfram að stjórna rekstri bankanna með sömu markmiðum og fyrr og slitastjórnir munu áfram sjá um kröfufurlið.

5.5. Kröfulýsingar í bú gömlu bankanna

Slitastjórnir bankanna hafa nú þegar gefið út innköllun vegna kröfumeðferðar. Kröfulýsingarfrestur er liðinn hjá öllum þeim fjármálafyrirtækjum sem falla undir ákvæði til bráðabirgða II í lögum nr. 44/2009. Eftir að kröfulýsingafresti lauk gerði slitastjórn skrá yfir þær kröfur sem lýst var. Jafnframt skal slitastjórn taka afstöðu til einstakra krafna og upplýsa um þá afstöðu í kröfuskránni. Hér á eftir verður gerð grein fyrir núverandi stöðu kröfumeðferðar hjá hverjum af gömlu bönkunum þremur:

Landsbanki Íslands (LBI)

Í bú LBI var lýst 11.993 kröfum. Haldnir hafa verið nokkrir kröfuhafafundir. Á kröfuhafafundi þann 1. desember 2010 hafði slitastjórn bankans tekið afstöðu til 9.152 krafna. Á þeim fundi var afstaða slitastjórnar til 6.659 krafna á hendur bankanum kynnt, en á fyrri fundum hafði slitastjórn kynnt afstöðu til 2.789 krafna, en þær eru langflestar umþrættar. Þann 1. desember 2010 hafði slitastjórn haldið fundi í þeim tilgangi að jafna ágreining um 921 kröfu. Þar af hefur 309 ágreiningsmálum verið vísað til héraðsdóms, en fyrir liggja fjórir úrskurðir héraðsdóms og af þeim hafa tveir verið kærðir til Hæstaréttar.

Glitnir

Í bú Glitnis var lýst 8.685 kröfum. Haldnir hafa verið nokkrir fundir kröfuhafa Glitnis banka. Síðasti kröfuhafafundur var haldinn þann 2. desember 2010. Í maí 2010 hafði slitastjórn Glitnis tekið afstöðu til um helmings krafna, en enn hefur ekki verið tekin afstaða til allra krafna. Hvenær kröfumeðferðinni lýkur er óvíst og líklegt er að dómsmeðferð þurfi til að leysa úr ágreiningi um kröfur.

Kaupþing

Í bú Kaupþings banka var lýst 28.167 kröfum að heildarfjárhæð 7.316 ma.kr.

Ríflega helmingur krafna voru vaxtakröfur innstæðueigenda hjá Kaupþing Edge í Þýskalandi. Þann 3. desember 2010 hafði slitastjórn lokið afstöðutöku til allra krafna.

Fjöldmargir kröfuhafar una ekki niðurstöðum slitastjórna og mótmæla afstöðunni. Ef ekki tekst að jafna ágreining um kröfu á kröfuhafafundi eða sérstökum fundi sem haldinn er í kjölfarið skal slitastjórn vísa málinu til héraðsdóms. Fjöldmörgum málum hefur verið vísað til dómstóla og má telja víst að þau verði mun fleiri. Erfitt er að segja til um hvenær meðferð þeirra mála lýkur, en það fer nokkuð eftir álagi á dómstóla.

Lok slitameðferðar

Á þessari stundu er ekki hægt að segja til um hvenær slitameðferð bankanna lýkur, en slitameðferð getur lokið með nauðasamningi við kröfuhafa eða með gjaldþroti. Í lögunum eru engar takmarkanir á lengd slitameðferðar.

6. Lokaorð

Þessi skýrsla lýsir viðbrögðum íslenskra stjórnvalda við þeim vanda sem steðjaði að viðskiptabönkunum þremur haustið 2008. Hún hefst með lýsingu á þeirri stöðu sem stjórnvöld stóðu frammi fyrir í byrjun október 2008, þeim valkostum sem fyrir hendi voru og þeirri leið sem valin var og kom fram með setningu neyðarlaganna 6. október 2008. Lýst er aðgerðum stjórnvalda vegna bankanna til febrúarloka 2011.

Þó að liðin séu meira en tvö ár frá falli bankanna er þeirri atburðarás sem hófst haustið 2008 ekki lokið. Hvað nýju bankana varðar er endurskipulagning lánasafna einstaklinga og fyrirtækja sá verkþáttur sem reynst hefur hvað erfiðastur og tafsamastur. Sá verkþáttur hefur ítrekað orðið fyrir töfum. Samningar milli nýju og gömlu bankanna um verðmat á yfirfærðum eignum tóku langan tíma og var ekki lokið fyrr en um haustið og í árslok 2009. Í kjölfarið kom óvissa um lögmæti gengistryggðra lána sem endaði með dómum Hæstaréttar og setningu laga nr. 151/2010⁸.

Með ákvörðunum stjórnvalda og samkomulagi við fjármálafyrirtæki undir lok ársins 2010 um þessi málefni standa vonir til að verulegur árangur náist á árinu 2011 hvað varðar skuldaaðlögun einstaklinga og fjárhagslega endurskipulagningu fyrirtækja.

Sala banka á eignarhlutum í fyrirtækjum sem þeir hafa eignast, annaðhvort vegna þess að þeir hafa breytt skuldum í eignarhlut eða veitt lán með veði í eignarhlutum, er verkþáttur sem hafinn er en engan veginn lokið. Bankarnir hafa samþykkt samræmd verkferli um fyrirkomulag við slíka sölu. Nauðsynlegt er að fylgst sé með að þeim reglum sé framfylgt.

Þá má nefna að gjaldeyrishöftin hafa áhrif á lausafjárstöðu bankanna þannig að hafa þarf stöðu þeirra í huga þegar áætlanir eru gerðar og ákvarðanir teknar um afnám þeirra.

Eins og fram kemur í þessari skýrslu hefur ríkissjóður gefið út skuldabréf sem nema um 190 ma.kr. til að fjármagna björgun og endurreisn viðskiptabankanna þriggja. Eru skuldabréfin á gjalddaga árið 2018. Af þessari fjárhæð eru 55 ma.kr. vegna víkjandi lána í EUR sem bera nú hærri vexti en skuldabréf ríkisins og greiðast upp á svipuðum tíma. Ekki er talin þörf sérstakra aðgerða vegna þeirra.

Stærsta fjárframlagið var hins vegar vegna stofnfjármögnunar Landsbankans eða 122 ma.kr. en miðað við núverandi vaxtastig eru vaxtagjöld ríkissjóðs vegna þessa um 4,3 ma.kr. á ári.

Meðal verkefna framundan er að móta stefnu um meðferð eignarhluta ríkisins í fjármálafyrirtækjum sem komið hafa til í kjölfar fjármálahrunsins er hér varð. Þar þarf að kom fram með hvað hætti verður losað um eignarhluti í þeim tilvikum sem það verður gert og í hvaða tilvikum og í hve ríkum mæli ríkið hyggst eiga til eitthvað lengri framtíðar ákveðna kjölfestueignarhluti. Má í þessu samhengi hugsa sér að líta til fordæma frá Noregi þar sem mörkuð var stefna um eignarhald ríkisins á bönkum og stórfyrirtækjum.

⁸ Lög um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, lög um aðgerðir í þágu einstaklinga, heimila og fyrirtækja vegna banka- og gjaldeyrishrunsins og lög um umboðsmann skuldara.